

**Den recht-ghematichden christen, ofte van de ware moderatie
ende verdrachsaemheyt, die tot behoudinge vande waerheyt
ende vrede inde gemeynten Christi nae Godes Woort
onderhouden moet worden**

<https://hdl.handle.net/1874/14666>

26. 4

Den Recht-ghematichden CHRISTEN.

Ofte

Vande ware Moderatie ende verdrachsaemheyt/ die tot
behoudinge vande Waerheyt ende Vrede inde Gemeynen Christi/
nae Godes Woort onderhouden moet worden.

Door

JACOBVM TRIGLANDIVM, Dienaer des Goddelijcken
Vvoorts, inde Ghemeynte Christi tot Amsterdam.

VVigheghewen door Lief-hebbers der VVaerheyt.

I. Regum 18. 21.

Doe trat Elia tot allen Volcke / ende sprack : Hoe lange hincht ghy op beyde
zijden: Is de Heere Godt/so wandelt hem na: Is het oock Baal/so wandelt hem na.

Jerem. 23. 28. Een Propheet die droomen heeft/ die predike droomen : Wie
daer en teghen mijn woort heeft/ die predike mijn woort recht. Hoe rijnen hen Kros ende taren
te samen: sprackt de Heere.

De tweede Editie.

AMSTERDAM.

Voor Ian Marcuffz. Boeck-vercooper op den Middel-dam inden
beslaghen Bijbel. Anno 1615.

2113
549

*Eerentfesten Achtbaren, vvyssen Voor sienigen seer Dis-
creten ende bescheydenen Heeren, myn Heeren : Schout, Borghemeesteren
Schepenen, ende Raden der vermaerder Coopstads Amsterdam.*

E. Achtbare seer Voor sienighe.

Het heeft eertijds seer wel geseeyt den ouden Leeraer Hilarius : **Dat wel de**
naem van Vrede lieflijck/ ende de gedacht ennisse van eenicheyt aenge-
naem is. Doch dat alleen de Vrede Christi de ware Vrede der Kerckē
is. Voorwaer een anmerckens weerdige Spreucke, die welcke, so altijt, ym-
mers in alle tijden wel behoort bedacht te zijn. Also alle Godvreesende de Vrede be-
minnen, ende van twisten een afkeer hebben, soo en can niet anders als lieflijck zijn in
hare ooren, tgene erghens van Vrede ende eenicheyt gesproken wert. VVan wie isser
die den welstant der Kercken hertelijc ghemeen, sie niet na de behoudenis vande Vre-
de (sonder de welcke den selven vvelstant niet bestaen en kan) hertelijc en sal wenschen
ende arbeiden met den Propheet Psal. 122. **Vrede moet zijn inwendich in uwe muen-**
ren/ en getuich in uwe Pallesen/ om mijner Broederen ende om ugender vrien-
den wille wil ich u vrede wenschen. Om des huys wille des Heeren onses Gods
wil ich u beste soecken. Ende zich daerentegen over de oneenigheden ende scheurin-
gen, die zonn, zo dan inde zelve op slaen, niet ten hoochsten en zal bedroeven : Niet te
min also zomeijds eenige onder den schoonen tytel cā deck-mantel van Vrede trach-
ten inde Kercke in te knuypen, om de zuivere leere des H. Euangelij te vervalschen. So
staet alle Godvreesende perzoonen wel te bedencken, wat het voor een Vrede is die
haer wert aengeboden, ofste oock met de waerheyt can bestaen, dan of door het invoe-
ren vande zelve, de leere der waerheydt eenichsins ghekreuckt ofte verdonckert zouda
werden. V Van zo hooch als ons de Heere de Vrede heeft aengheprezen, zoo ernst ch
heeft hy ons zijne VVaerheydt bevolen, oock zoo verre, dat wy liever onse Sulters ende
Broeders, Mannen ende Vrouwen, ja onse eyghen leven, als Hem ende zijne VVaerheydt
sullen verlaten. Daerom en isser niet ghenoech dat wy na Vrede staen: VVaerheydt ende
Vrede moeten met malcanderen gaen: Gelijck de Propheet biddende wencht, Psal. 85.
Och dat ich hoozen mochte dat Godt de Heere spreeckt / dat hy Vrede toe sepde
synen Volcke/ ende synen Hepligen/ op dat sy niet in dwaesheyt en comen : Dat
goedicheyt ende waerheyt hem onder malcanderen ontmoeten / gherechticheyt
ende vrede hen kussen/ dat trouwe op aerden wasse/ ende gerechticheyt vanden
Hemelschouwe. Ende daer toe streckt oec de Predicatie des H. Euangelij, op dat Vre-
de ende VVaerheydt t' samen onder ons soude geplant worden. Also d' Apostel claerlijck
betuycht Eph. 4. **Op dat wy (seyt hy): niet meer hinderē en sijn/ als die beweecht/**
ende omgevoert worden met alderley winden der leere/ in onbestadicheyt der
menschen/ dooz de listicheyt die sy gebuycken om niet dwalingen te bespyngen.
Maer dat wy na de Waerheyt staende/ met liefde alsins opwassen in hem die
het hooft is/ namelijk Christus. Iae den rechten grondslach, waer op de Vrede der
Kercken ghebourt is, ende den wortel uyt den welckē sy voortspruyt, is de eenicheyt in
het toekemmen vande H. VVaerheydt. T' vvelc ons wederom de selve Apostel int voor-
verhaelde Capittel duydelijc te verstaen geeft, als hy den geloovigē Eph. siers vermaent
hebbende, dat sy neerlich zijn om te houden de eenicheyt des Geestes door den bande
des Vredes, voor reden gheeft: **Dat sy sijn een Lichaem ende een Geest/ gheroepen**
tot een hope der beroppinge. Ende datter is een Heere/ een Geloove/ een Doop/
een Godt ende Vader aller. VVaer uyt blijktt dat men daer moet houden, ghelijck
oock daer ghehouden wordt, die eenicheyt des Geestes door den bande des Vredes,
waer men door eenen Doop tot een Lichaem gedoopt, ende door eenen geest vernieu

zijnde, gheroe pen is tot een hope der beroeping, ende uyt enen geloove aenroep een
zen Godt en Vader, in den name des eenighen Heeren ende Salichmakers Iesu Christi:
VVat eenicheyt hier buyten gemaect vort, dat en is geen eenicheyt des Gheestes ende
Christelijcke Vrede, naer veel meer een tsamenknoopinghe der ongerechticheyt ende
conspiratie tegen de waerheyt.

Daerom sullen alle vrome waerheyt lievende personē, en insonderheyt uwe EE, ver-
maent zijn op haer hoede te wesen, om sich niet lichtelijc onder den schyn van vrede te
latē omwoeren en bedriegē. Daer wort hyndenfaechs onder dese droevige beroerten.
feer veel van Vrede gesproken, oock by den genen die de Kercken deser Landen in dese
schadelijcke verwarringhe gebrocht hebben; en om hier toe te geraken, so ist al van mo-
dereren, dulden ende dragen datmen spreekt: Doch alles met groot overstant. Som-
mige en weten selfs niet wat dit modereren is, ofte waer in dattet bestaat. Andere ach-
ten de poincten des verschils van geender weerdē, meenende men canse met stilswygen
wel voorby gaen. Andere willen eenige stucken der leere tot noch toe inde Gherefor-
meerde kercken bekent en geleert gantlijc verduyftert en uyt de kerckē gewert heb-
ben. Andere segghen datmen moet ramen een seker Formulier van leeren, waer in men
meent dat beyde partyen sullen consenteren. Andere willen door de Authoriteyt der
hooger Overicheyt sommige yverige voorstanders vande hooge Leere der Predestinat-
tie (so zijt noemen) den mond hebben gestopt, achtende dat andere dan wel sullē swy-
gen. In somma men roept daer moet vrede zijn (twelck wy oock bekennen en niet he-
vers en sagē;) Maer men wijkt het rechte middel niet om hier toe te geraken. VVant al
wat sedanige moderateurs voorslaen, en can nergens anders toe gedyē, dan tot verduy-
steinge en onderdukinge vande waerheyt, de welcke vanden tijdt der Reformatien
aen in dese Landen opentlijc beleden ende gheleert is, ende voorts in alle Gherefor-
meerde kercken eendrachtelijcken beleden ende gheleert wordt.

Als ick dit E. E. voorienige Heerē in de vreesse Godes overwege en bedencke hoe dat
men uwe EE, die tot noch toe zijn geweest beschermers vande H. waerheyt, en sonder-
linge besorghers van de welstant der Kercken: onder welcke goede en bescheyde ne re-
geringe wy vanden Heere met de tegenwoordige ruste inde bloeyende Kercke binnen
dese Stadt ge zegent zijn, met allerley practijcken tot invoeringe en hanthoudinge van
sulck eenē moderatie soeckt te bewegen, waer door beyde de waerheyt gekreuckt, en
de goede Gemeynthe binnen dese Stadt (gelijck in sommige andere gheschiet is) jam-
merlijck soude beroert werden: So en hebbe ick niet connen nalaten uwe EE, met mijn
slecht advijs in dese sake te dienen, ende na de mate der gaven, die my de Heere uyt ge-
nad a heeft mede gedeylt, een weynich onderrechtinge te doe: om my also voor God
den Hoere, syne Kercke, ende uwe E. E. in myn ampt ende schulden plicht te quytē:
VVAer in ick Gode schuldich ben zijn eere ende waerheyt te verdedigen, der Kercken
haer beste na mijn vermogen te bevorderen, uwe E. E. als een goet onderdaen ende on-
weerdich dienaar Christi van alle het gene twelck uwe E. E. ampt ende welvaren aen-
gaet (waerinne niet her minste en is de verdedinge vande H. leere des Euangelij) na ge-
legentheyt onderdanichlijck bericht te doen: Ootmoedichlijc verseeckende uwe E. E.
ghelieve dit mijn verroock, als uyt goeden yver voor de behoudene der waerheyt nae
gelegentheyt myns ampts gedaen, int goede te nemen, ende by uwe E. E. sulcke plaetse
te laten hebben, als wel niet de cleynicheyt myner gaven, maer de gewichticheyt van-
de materie vereyscht.

Vwe E. E. hebben na uwe E. E. groote discretie met sonderlinghe billicheyt verdra-
gen, dat eener buyten dese Stadt een seker tractaet vanden Ghemathichden Christen/
tot verdedinge vande gemeynde moderatie, een wijle tijts geleden uwer E. E. ghededi-
ceert heeft. Ick bidde ende vertrouwe dat uwe E. E. tgene een uwer E. E. onderdanen
ampts halven, tot openinge van rechte moderatie, ende verdedinghe vande waerheyt

cortelijck ende oprechtelijck by een ghefelt heeft, ende uwer E. E. midts desen opdraecht, veel meer met een toegheneycht herte, ende vriendelijck ghesichte sulken ontfanghen. V Vaer toe my dan verlatende.

E. E. Achtbare, wyse, voorfienige seer discrete bescheydene Heeren, bidde ic God den Vader der lichten, dat hy uwe E. E. met de noodige gave lynes H. geestes langs so meer wil verrijcken, ende also regere, dat alle uwe beractflaginghen ende handelingen mogen strecken tot syns naems eere, opbouwinge sijner Kercken, verdedinge syner H. V Vaerheyt, mitfgaders tot behoudenis van goede ruste, vrede ende eenicheyt midden onder ons. Gegeven in Amsterdam den xv. Julij 1615.

Vwer E. E. onderdanighe ende Dienstwillighe.

Iacobus Triglandius.

Den Recht-ghematighden Christen.

Oste

Vande ware Moderatie / ende verdrachsaemheyt die tot behoudinghe vande Waerheyt en Dede inde Gemeenten Christi nae Godes woort onderhouden moet worden.

O van dese sacche ozdentlijck ende met verstandt te spreken / sal ick dese mijne handelinghe beginnen vande openinghe ende Beschrijvinghe dier dinghen / daer van in dese Waterie gueskie woort valt.

Vv spreken hier van Vrede, Modereren ende Dulden.

Dede is (soo eenighe de selvighe beschrijven) een gerustighe blyheyt: Oste / Wat vrede is. soo ander diese naerder treffen / een gherusticheydt van ozdye: Wat is als de godde ozdye gherustelijck / sonder tweesfalt ende verhindernisse onderhouden woort. Soo dat verstoozinghe het rechte tegendeel is vande Dede. Waer op d' Apostel gesien heeft als hy de verstoozinghe ende vrede teghen malkanderen gestelt heeft / saggende: I. Cor. 14 33. Dat God geen God der verstoozinghe en is: maer des Deden. De Dede woort op tweederley wijse onderhouden. Ten eersten / als de gemoeden met den anderen in eenen sin vercenicht zijn / welke Dede de fetterste is. Ten tweeden / wanneer niet tegenstaende verscheyden geboelen d' een d' ander wat wijckt oft toegheeft / op dat de goede ozdye ende gerusticheyt niet verstoort en werde. Ende hier toe is noodich de Moderatie ende duldigheyt. Want wanneer een vader zijn streng wil trecken / ende sijn meeninge staende houden / soo en isser anders niet dan twist ende verstoozinghe. De Dede is tweederley: De Borgerlijcke Dede / ende de Geestelijcke. De Borgerlijcke Dede is de gerusticheyt vande Borgerlijcke ozdye: ende bestaet onder ondersaten eenes Rijck / Borgeren van eenen Borgerije / ende Hupsge-nooten eenes Hupsgefins. De Geestelijcke is de gherusticheyt vande Geestelijcke ende Kerckelijcke ozdye: ende bestaet onder de Ledematen van eenenley Gemeente / ende Hupsge-nooten eenes Geloofs.

Moderatie is geen onspoonckelijck neder-duytsch woort / maer upt het Latijn gemmen / hercoemende van ten woort Modero oft Moderator, welck so veel beduyt als regeeren ofte in mate houden / dat is / soo een sacche bestueren datse in haer rechte mate ende binnen hare behooringhe palen blijve. Verhalven Wat Moderatie is.

De rechte
mate in het
Bozgerlycke
ke en in het
Geestelijcke

is Moderatie een sobanighe bestuyninge / ende maechhoudinge. De rechte mate in het bozgerlycke / is gerechticheyt ende billicheyt. In het Geestelijcke ofte kerckelijcke / het voorszijft van Godes woort. Waer upt volcht / dat hy recht moderereet in het bozgerlycke / die de bozgerlycke saecken / 'tsp offe hem aengaen ofte eender / niet en richt nae syn goetduncken tot syn eyghen profijt / maer nae gerechticheydt ende billicheydt tot het gemeene beste ende synes naesten voordeel. (Alwaer de billicheydt somtijts verespcht / datmen van zyn eyghen recht / om des gemeenten besten ende des naesten profijts wille / wat afwijcke.) Ende dat hy recht Moderereet in het Geestelijcke die daer inne niet volghende zyne eygen affecten / maer alleentijck Godes H. woort / alles soecket te richten tot Godes eere ende sichtiginghe syner Gemeente.

Wat buide
is.

Men dult het quaedt datmen niet en can verbeteren / om het goets dat met het selbet samen gact / op datmen het quade uptroepende niet met eenen het goede en verderve / ende dit vooz een wijtijts tot datmen beter gelegentheyte vinde om het quaet te remedieren. Dit heeft dick wils plaets in het bozgerlycke: in't welcke men menichmael om vzedes wille wat dult / ende dooz de vingeren siet. Maer in het kerckelijcke / en mach het geen plaets hebben dan om gewichtige redenen / ende om te vernijden eenich groot quaet / het welcke andersins soude moeten volgen. Ende hier op siet de Heere Christus als hy leert Mat. 13. 29. Datmen moet toefien / datmen niet het onkrupr vergaderende / ooc de tarwe upt en plucke. Wel verstaende datmen het onkrupr so seer moet wtroeyen als eenichsins bequamelijck sonder vernielinghe bande goede tarwe can geschieden. Het quaet dat gebult sal worden / woort gevonde / ofte in swaethe die haer gebreck / so veel mogelijck / begeren te beteren: Ofte in harden die haer quaet verdedigende het goet tegenstaen. Na dese verscheydenheyt moet dese aengaende verscheydenlijck gehandelt worden.

Waer het
plaets
mach heb-
ben.

Dese distinctien aldus vooz henen ghesonden hebbeende / staet nu wijders te bemercken / dat wy hier niet en sprecken van de vrede / Moderatie ende vullinghe in het bozgerlycke. Ich late die daer van discoueren welckere professie het is: Maer in het geestelijcke ende kerckelijcke: Ende in desen wederom niet vooz soo veel het streckt tot de gherusticheyt bande politie: Maer soo veel het siet op de behoudenisse bande waerheyt / verbeydinghe van Godes eere ende sichtiginghe syner Gemeente.

Om wat
rede mo-
deratie en
vullinghe in
het Geest-
elike gehan-
delt woort.

Waer upt blyckt dat die reden die Ioannes la Haye, in synen ghematichden Christen / aengetogen heeft upt de Discours Politiques & militaires de Monsieur de la Noue tot desen propooste niet en dienen: Dewijle die Heere bande Moderatie aldaer handelt alleentijck vooz so veel de selve streckt tot gherusticheydt bande gemeenen saet. Welck so de gantsche deductie bande materie / als dat hy het stelt onder zyn politique discouren claelijck te verstaen geest. Het is al een veel ander questie die nu onder ons ghemoveert woort / als daer van die goede Heere handelt. Want hier en is de questie niet: Ofmen pemandt om der Religie wille sal haten ende bervolghen / ende teghen die / die van een ander Religie sijn Oozlogh voeren / om haer upt den ghemeenen saet te werken. Welck die goede Heere / om de verbitterde ghemoorden der Papisen tot bebedinghe van het beroerde vranckrijck wat ter neder te setten / seer bequamelijcken wederleert. Waer in alle rechtghevoelende hem gaern toestaen. Want in dese Landen woort om des ghemeenen rustes wille allerlei secten van vbiquisten, Weder-doopers / etc. vrscheydts ghenoech ghegheben / soo datmen

Ioannes la
Haye
heeft de
rechte que-
stie bande
Moderatie
gehand-
elt.

datmen daer op soo seer niet behoeft te dzinghen. Het waer te wenschen dat den rechtghevoelenden alleenlijck / die by de Leere der Waerhepdt die vande tyden der Reformatie aen in dese Landen gepredicht is / standvastich ghebleven zijn / in sommighe plaetsen soo veel vryhepdt werde vergunt / datse haer Godts-dienst in sullichhepdt mochten oeffenen ende de supere leere des H. Evangelij onderbalscht / hooren vriedicken.

De eygentlijke guesstie die hier voorvalt / is dese: Of twee strijdighe Leeren in een Kercke gebaldet / ende de Leeraers vande selve voor Leeraers der Waerhepdt ende getrouwe Herders vande Kinde Christi erkent mogen worden. Ende na dien dex nu in de Kercke deses Landts strydt ghevallen is van wegen verscheyden ghevoelen in sekeren Leer-pointen / ofmen den strydt niet soude mogen weghnemen / ende den Wyde herstellen door een seker Moderatie ende onderlinge duldinge / waer door d'een d'anders gevoelen vraghende / men vande Verschil-pointen / so soude leeren / dat ofse ten peder vande zyne wat versweghe / of datmen deselve onder eenige Centrale maniere van spreken / die van beyde partijen aengenomen wort / so bedeckede / datmen het beschijf niet en soude connen merken.

Wy sullen van dese questie handelen / eerst in't ghemeen / namelijk oft men wel niet teghenstaende verscheyden ghevoelen int stuck der Leere Wyde inde Kercke can behouden: Daer naer int besonder of met dit tegenwoordige verschil de Wyde onser Kercke wel bestaen can.

Wt onse eerste distinctie / aengaende den wyde blycht / dat daer sulc een verscherden ghevoelen is / die alder vasse ende sekerste Wyde die upt d'eenichepdt des geloofs bestaet / niet zijn en can: waer upt volcht / dat om in sulcken geballe wyde te houden eenige Moderatie ende duldinge noodich is.

Vaerom hier te besien staet of in soodanige saken Moderatie ende duldinge plaets mach hebben. Wy hebben geseyt dat Moderatie is machouwinge Ende dat de rechte mate in het Geestelijcke is Godts woordt. Vaerom wy oock het selve in alles envoudelijcken moeten volghen / dat is in desen so handelen als ons van Gode in syn H. Woordt wort voorgeschreven / ende dat is de rechte Moderatie.

Deser Moderatie wort aenghemerckt in d'yperley aensien: ten aensien onses selfs / die wy van anderen in gevoelen verschillen: ten aensien vande punten daer in wy verschillen: Ende ten aensien vande personen vande welke wy verschillen.

Ten aensien onses selfs sullen wy alsoo Modereren dat wy int berdedigen vande Waerhepdt niet en vermenghen menschelijcke affecten ofte pet doen upt haer vande personen teghen dewelcke wy verschil hebben / maer alleenlijck siende op de eere Godes ende der menschen falichhepdt / de ontwaerhepdt hater / ende trachten (soo veel het moghelijck is) den verdoolden te winnen ende te recht te brengen.

De Prophete Moses die dat ghetupchenisse heeft van den H. Geest dat hy in geheel den Wyse Gods ghetrouwe was / heeft alsoo ghepvert over d'Asgodery des Israeltischen volck / dat hy die twee steenen Tafelen des Wets Gods upt zynner handt wlerp ende vachtfse aenden berghe / doende het gulden Calf met wyer verhanden tot pulber / twelcke hy stroepde op het water ende gaf het den kinderech Israels te drincken: Nocht an en dede hy niet in desen upt Menschelijcke affecten ofte haer des volcks / maer alleen upt eenen opzichten

De eygentlijke guesstie die by de huydens-daechs gemobereert wort over de moderatie.

Verwoelinge deses Tractaets in twee deelen

Of moderatie in Geestelijcke saken: ach plaets hebben.

Moderatie? wort aengemerckt in d'yperley aensien. Ten aensien onses selfs.

Heb. 3. 5.

Exod. 32.

oprechten pber vooz de Gere Godes. Welck daer upt blyckt / dat hy selfs
 vooz het volck badt: Jae wilde liever / als Godes name gelastert ende volck
 verniet soude worden / selfs upt den Boeck des levens worden uptgeschryft.
 De Helyghe Apostel Paulus bestraffende wel ernstlyck de Galaten die haer
 bande valsche Apostelen hadden laten berleyden / als hyse noemde upt sunnige
 Galaten / hen verwyttende datse hen hadden laten ketooveren: en handelde
 nochtans in desen niet upt vleeschelycke passien: maer trachtte alleen de
 Waerheyt des H. Euangelyj tot gerusticheyt van hare conscientie / ende be-
 vorderinge van haer eewighe salicheydt supber te behouden. Welck hy be-
 toonde inde sochtybuldige onderrichtinge ende vermaninge die hy doorgaens
 aen haer dede: Arbeydende haer wederomme als Kinderkens te baren / tot
 dat Christus een gedaente in haer creech / en wenschede van wegen zynder be-
 commertussen die hy vooz haer hadde / selfs hy haer te wesen om haer mon-
 deling met vriedelicheyt te onderrichten.

Dese Moderatie verespcht de selve Apostel in een pegelyck Dienaer Chri-
 sti / als hy seyt: Een dienstknecht des Heeren en moet niet stryden / maer vrien-
 delijck zyn tot eenen pegelycken / bequaem om andre te leren / ende quaet te
 yerdzagen: Die gene die tegenstaen met alle sachtmoedicheyt onderwyfende
 ofte hen Godt t'eenighen tyt gabe datse hen bekeerende de Waerheyt beken-
 den: Ende wil dat zynen Timotheus dese Moderatie in alle vermaningen ende
 bestraffinghen sal ghebruycken / daer hy hem aldus vermaent: Predicht het
 woort / houdt aen tydelijck ende ontijdelijck / straf / dreygh / vermaent met alle
 lauchmoedicheydt ende Leere. Alwaer wy sien dat de Apostel niet en pyft
 de slappicheyt / jae veel meer trouwoosheyt van sommighe / die sy nochtans met
 den Paem van Moderatie willen beleeeden / waer mede sy om goede vrien-
 den met den menschen te blijven de H. Waerheyt des Heeren sonder verhin-
 deringe laten lasteren / weder spreken / ende verdonkeren. Want hy wil dat
 Timotheus sal Predicken / aenhouden / het werck eenes Euangelisten doen /
 straffen / dreygen / die tegenstaen onderwyfen: Jae (gelijck hy verespcht banden
 Bishop 2. Tim. 1. v. 9.) overwinnen en den mont stoppen: Maer alleentijck in
 desen allen verespcht de Christelijck sedicheyt / de welke de vleeschelycke pas-
 sien en niet den Goddelijcken pber bedwingende / alles richt tot Godes lof en
 des naesten sichtiginge. Aengoende die saken ober welke het verschiit valt /

staet te bedencken / oft het zyn uptlegginge van sekerere Schryftuerplaetsen da-
 of het zyn leerpointe selfs. Ober de verscheyde uptlegginge van seker Schryf-
 tuerplaetsen die met de Analogie des geloofs / (welke d' Apostel Rom. 12. 6. stelt
 als de regelmate bande prophetije ofte uptlegginge der H. Schryft) dat is met
 de eenparige overeentstemminge van alle geloofs articulen / kanmen wel Mo-
 deratie maken / op dese wyse / dat een peder sijn verstandt sedichlijck voozstel-
 lende het ander niet en verwerpe: maer den Christelijcken Leser ofte toehoor-
 der byjlate / om nae de Mate der gaven des Gheestes / de welke hy outfan-
 ghen heeft / die te verkiefen vooz de beste / die hy met den sijn ende ooghen-
 merck des Helyghen Gheestes / oordeelen sal alvernaest ober een te ko-
 men. Ende dit is een deel bandeware Dijshet van Propheteren die
 inde Christelijcke Kercke behouden moet worden. Waer in wy sien
 ten eersten de onvolkomenheyt van onse kennisse in dit leven. Want wy be-
 kennen hier eensdeels / ende wy Propheteren eensdeels / siende vooz een spiegel
 in een

Galat. 3. 2.

Gal. 4. 19. 20

2. Timot. 2.
24. 25.2. Timot. 2.
berl. 2.

En aensien
 hier saken o-
 ber welke
 verschiit valt:
 de welke sijn
 ofte umleg-
 gingen van
 eewige schryf-
 tuer plaetsen

1. Coz. 13. 2.
2.

in een duyfter reden : Ten tweeden de bescheyden ghaben die d'eene ende de selve Geest updeelt in Godts Gemeente / ghevende een pegheligch het sijn / alsoo hy wil, d'een meer ende d'ander min: Want een peder onder ons is ghevade geboeden nae de mate der gaven Christi: ende derhalven moet eens pegelijc gevoelen wesen tot matichepdt / nae dat Godt een pegelijc de mate des geloofs gedept heeft. Ten derde de sonderlinge wijsheyt Gods die dese bescheydentheyt / wt onse onvolmaechtheyt spruytende / tot onser grondiger onderwijninge wonderlijc weet te gebuycken. Want dooz de overeenzengingge van dese verscheyden wtleggingen / wozt de rechte meeninghe metten tijdt by ons te claerder ende te scherder. Maer met de wtleggingen der H. Schrifte die niet de Analogie des Geloofs niet ober-een-komen / moetmen soo handelen als hier nae vande leer-pointen die tegen de waerheyt zijn geseyt sal warden. Dit kinnen wy met een exempel verclaren. De Heer Christus seyde by Ioan. 14. v. 28. mijn Vader is meerder dan ich. Dit verclaren sommighe ten aensien van sijn menschelijcke natuere / sommighe ten aensien van den standt zijner bernederinge / sommighe ten aensien van sijn middelaer ampt / ende vande bypwillighe dispensatie / met welke hy sich selfs / ghevilligch zijnen Vader onderwoyden heeft als middelaer / om de wtvercozen tot hem te vergaderen: Geen van dese drie uptleggingen strijt met de Analogie des Geloofs. Wantse alle drie wel bestaen met de gesonde leere vanden persoon ende middelaer ampte Christi : Ende daerom en hebbense noyt materie van twiſt gegheben inde Kercke Godes. Seer veel dierghelijcke exempelen / sal d'aendachtighe Leser inde schriften der recht-geboelende leeraren commen waernemen. Maer d'Arrianen legghen dese plaetse alsoo upt / als of Christus naer mede soude loſehenen dat hy is eewich God eenes wesens ende heerlijckheyt met sijn Vader. Dese wtlegginghe strijt met de Analogie des geloofs / waermede wy gelooben in Christum die waerachtich ende eewich God is. Ende daerom is soodanige wtlegginge inde gemeente Gods neffens de boozgaede niet te lijde.

Over de Leer-pointen valt insgelijc tweederley verscheydentheyt: Namelijc / ofte aengaende de maniere van eenich leerpoint te verclaren ende boozte stellen / ofte over het point ende hoofstuck der Leer self: De verscheydentheyt ober de maniere van verclaren en is wederom gheen materie van twiſt inde Kercke Godes. Want dit behoort mede tot de bysheyt van ppheteren / ende heeft in sich die drie nuttelijcke bedenkingen daer van wy nu gesproken hebben. Waerom oock de recht-geboelende leeraren doozgaens een peder sijn maniere van verclaringhe / behoudens altijt het hoofstuck der leere onbevalst / bygelaten hebben. Maer wat aenlangt de pointen der leere selfs / sijn wy gebonden aende waerheyt des Goddelijcken woorts / sonder dat wy daer van ter eener / ofte ter ander zyde mogen afwijcken. Ende daerom is in desen de rechte Moderatie / dat een peder nae geleghentheyt sijn ampts de waerachtighe leere des H. Euangelij belyde ende Leere / ende de contrarie valsche leere verwerpe ende wederlegge.

Want God heeft ons so precijs aen sijn woort ghebonden / dat wy daer niet en mogen toe doen of afdoen / noch daer van wijcken ter rechter of ter sincker hant / ende Christus heeft sine Apostelen bevolen den volcke te leeren al wat hy haer gheboeden hadde.

Doch de personen die met eenige valsche opinien ingenome zijn / sijn tweederley: Sommige sijn swache leerlingen / als die upt de Heydensche / Joodsche

1. Cor. 12. 1.
Eph. 4. 7.
Al. 12. 3.

Ofte seer
re leerpo
ten.

Ende hy
wederom
ofte de
se van ee
nich poin
der leere
verclaren
ofte het
point self

Deut. 4.
ende 12. 3
Johan. 1.
Mat. 2
19.
Ten aen
der perso
tuff hen
we. eken f

haer verbougen tot de Kercke Godes/ om aldaer de heylsamen leere t'haerder salicheyt recht te leeren verstaen/ ofte die van eenige verleydende gheesten onrechtich en twijfelachtich gemaecht zijnde/ onderrechingen begeeren. Mer desen salmen so modereren/ darmense als swache leerlingen/ in Christo op-nemende (volgens de bemaninge Pauli, Rom. 14. 1. die swac is int geloof nitent op/maer niet tot twiflige t'samen sprakinge) met behoorlyche bescheydenheyt haer onberstant recht leere bemerkte/ en met die onbevalsechte melc des goddelijcken woorts in Christo soecke op te queecken/ gelijk die H. Apostel den Corinthyers heeft gedaen. Ich en conde tot u Broeders niet spraken (seft hy) als tot gheesteliche/ maer als tot vleeschelijche/ als tot jonge kinderē in Christo/ ick hebbe u met melc gheboedt ende niet met spijse/ want ghy en vermochtet noch niet. Van welke moderatie ons een sonderlingh exempel heeft ghegeven onse Salichmaker Christus/ de alder-moderaerste ende sachtsinnichste (vande welken gelept is dooz den Propheete. Hy en sal niet schreyen noch roepē/ en syn stemme en salmen niet hooren op der straten/ het geer. eckie richt en sal hy niet in stricken beken/ en die glimmende wiecke en sal hy niet upblusschen) als hy den Nicodemum vriendelijc inden nacht ontfangende/ hem son groot mis-verstant met sonderlinge bescheydenheyt/ nuidtsgaders den oorspronck en het middel onser salicheyt duppelijck aengewesen heeft. Als hy syn Discipulen/ in haer groot onberstant een gerupmen tijt gedzagen/ en vande verborghtheden spns geestelijcken Coninckrijck so sochvuldelijck onderwesen heeft. Daer ghy siet datmen de onberstandige niet also in haer onberstant moet dzage/ darmense daer in late sicken/ en hen wijs-make het gelde eben veel of sy het sus of so verstaen: Maer arbeypden datse van haer onberstant tot het rechte verstant mogen ghyacht werden. Want daer toe is de leere des H. Evangelij/ op dat wy niet meer kinderen sijn die omgevoert werden met allerley winden der leere/ maer dat wy moghen alle comen tot de eenicheyt des gheloofs ende der kennisse des Soons Gods tot een volcomen man/ etc. En derhalven moeten sy soe weder om met haer onberstant ende clepne kennisse niet te vreden sijn: sie poogen om gelijk in Godsalicheyt/ also oock in kennissen dagelijck toe te nemen na de Leere des Apostels/ Broeders en wozt gheen kinderen in het verstant/ maer wozt kinderen inder boofheyt/ ende wozt in het verstant volmaecht.

Andere sijn herde tegen-sprekers/ die haer valse meeninge soechic staende te houden/ en de leere die daer teghen srijt/ upt der menschen herten te weeren. Tegen de sodanige moetmen de Goddelijcke waerheyt ernstelijck verbedigen en hare valse meeninge wederleggen/ op dat sy (so het mogelijc is) gewonen/ ofte immers andere booz haer bedziegerijen gewaerschout werden. Want een toe-siender moet na de leere des H. Apostels aen dat ghetrouwe woort dat na de Leere is/ vast-houden/ op dat hy machtych sy te bemanen dooz de ghesonde Leere/ ende de gene die tegenssaen te verwinnen. Soomen anders doet/ so en isst geen Modereren/ dat is maect-houden oft wel bestiere/ maer veel eer modereren/ dat is vanden goeden en reynen wech sich te wenden tot den onreynen modder: Derwyle dat dooz sodanighe onse slofficheyt/ en wy en andere lichtelijcken vanden rechten wech der waerheyt tot inden modder der valse leerleere ter syden af-gelept souden werden/ derhalven en mach in desen gegene andere Moderatie gebuycht werden: Rechte weder op die Frage handen ende die slappe knien/ (roep de Apostel/ leer ende de rechte moderatie) en maecht rechte gangen met uwe voeten/ op dattet creupel niet af en dwale/ maer liever ghe-

or. 3. 1. 2.

ie 42. 1. 3
att. 12.
20.

bc. 4. 13.

or. 1. 4. 20.

1. 9.

12. 12.

font werde. Ende aldus moet de Moderatie ghebruyckt worden om bzeede te becomen ende te behouden.

Belanghende het Duldten: Hebben wy verstaen datmen dult eenich quaedt/ datmen voort eerst niet en can weerē/ op hope datment naderhandt verbeterē sal/waeromme men dan ooc alle gelegentheit waer-nemē om 't selve so haest mogelijk is/ te verbeteren. So doch 't selve quaet dooz het duldten so seer soude toenemē/dat het wyders in cruyppende/ ooc het ander dat gort is. soude bestaen te bederven/soo moetmen het niet alle vlijt teghenstaen/ op dat het niet verder in en bzeecke.

Een Medecijn-meester hebbende een Patient beswaert met twee accidenten/der welke eene dootlyck is so het niet dadelijck werde gecureert/ het ander niet: sal dit voor een wyle tijt dooz by siende/ op 't gene zijn cuere gant scheinlyck te wercke stellen: Also nochtans/ dat hy dat gecureert zynde/ oock dit niet ongecureert sal latē: of so dit onder de hant so toenam dat het mede periculoos wiert/sal hy oock om 't selve in tijt/ soo't mogelijk is/ te weerē/bequame remedie by der hant nemen. Also moet het int geestelijck oock toegaen. Men moet acht nemen van waer het meeste peryckel comt/ende sich niet alle vlijt daer te ghen stellen.

Onder den ghenen die met valsche meeningen besmet zijn/worden bevonden sommige die de selve sterck drijven/ ende andere mede soecken wijs te maken: banden welcken derhalven bzeese is/ datse andere niet haer sullen verleyden.

Anderē die stil zedich en leersaem zynde/ geern wille hoozen en reden plaets gheven: van welcken derhalven hope is/ datse mochten ghewonnen worden. Doch onder dese en begripen wy niet die luden die doozgaens inden mondt hebben datse geerne willen ghehoor geven/ ende so haer yemant beter can onderrichten/ van haer meeninge af staen/ ende ondertusschen looslyck hare valsche meeninge so int heymelijck so int openbaer beyde schriftelijck en mondelijck anderen soecken in te scherpe. Dese tellen wy niet recht onder de eerste soorte. Want sy zijn die loose en schalcke vossen die den wijn-berch des Heerē heymelijck dooz-cruppen: haer leerlinge is de schadelijcke kancker die int verborghen vertoert. Sulck haer seggen misbruycken sy als een bedriechlycke deckmantel om de eenvoudige te uichtelijcker in te nemen. Dese dan ende andere/ t sy bedriechlycke/ t sy openbare tegen-sprekers vande Waerheit/ en voort-plantē: s van haer valsche meeninge en zijn geusus te duldten/maer ernstlyck tegen te staen op datse andere niet haer niet en verboeren. Danght ons de Vossen/ se i de Bruydegom der ghemeenten Christus) de cleynē Vossen die de wyber ge verderben. Maer de swacke ende leerrige mogē in hare swachheit een wyltjys gebzagen worden: so nochtans datmen/ gelijck oock voort geseyt is/ niet alle gevoechlyckheit haer vande verborghentheden des Geestelijcken Coninckrijck naerder ondertijse/ ende hen haer onverstant levendich voort ooghen stelle. De Discipulen Christi wāre in een groot misverstānt aengaende het werelijcke Coninckrijck/ twelcke sy meenden dat haer meester Christus onrecht en soude/ waer doo: sy veel onverstāndige redenen voortbrachten/ even welhielden sy Jesum voort den Messiam, ende zijne woorden voort de woorden des levens: de Heere Christus droech haer wel in hare swachheit/ nochtans gaf hy haer by alle gelegentheit haer onverstānt te merken/ende onderrichtēse vande nederhept zijns Coninckrijck hier op der aerden. Maer de Schriftgeleerden ende

Hoemen
geestelijck
saken dult
den sal.

De pers
niet die de
dinghe be
geeren sy
tweederley
ofte hard
drijbers/
swacke te
singhen.

Hoem i
de harde
drijbers t
va siver
meening
schen sal
Cam. 2.

Pharizeen die dit onberstant crachtelijck wilden staede houden/ ende daerom haer aen Christus ergherende hem berwierpen/ en andere van hem afkeerich maechten/ heeft hy ernstelijck bestraft/ ende tegen gestaen.

In de Gemeynten van Galatien, waren twee quade accidenten/ ofte eyghentlijck tweederley onsupbere Leeden: de Berleyders/ ende de berleyde. D' Apostel dzoech dese noch booz een wijse tijt/ ende sochtse te rechte te brengen: Mijn hinderkens (seft hy) die ic wederom arbeyde te bare/ tot dat Christus een gedacnte in u kring: vertrouwende oock dat dese zynen arbeydt by haer soude vucht doen/ sefde hy: Ick vertrouwe van u inde Heere / dat ghy niet anders sult ghesint wesen/ te weten/ dan dat ghy bemerckende/ dat een weynich suerdessems den geheelen deech suer maecht / sult bekennen hoe qualijck dat ghy hebt gedaen/ als ghy de balsche Apostelen gehooz hebt gegeven. Maer geen en wilde hy geensins dulden/ want sy waren der gemeynte schadelijck: Och of sy (sefde hy) afghefueden werden die u beroeren / vercondigende haer Gods strenge Gherichte: Die u beroert sal zyn oozdeel dzagen/ wie hy oock zy.

Dit is van het rechte dulden/ dat om de vrede te behouden noodig is. Ende dus verre hebben wy verhandelt / tghene tot operinge ende verclaringe van onse meeninge desen aengaende noodich was: de welke nu uyt dit alles lichtelijck can afgenomen werden/ ende is verbat in dese vier Propositionen.

De I. is/ datmen de leere der waerheyt/ niet uyt vleeschelijcke affecten ofte uyt haet van eenighe persoonen/ maer uyt een opzichten Goddelijcken pber / met een sachtsinnich ghemoet moet verdedigen/ ende trachten den verdoolden/ so het eenichsins moghelijck is/ te winnen.

Op dese Moderatie / booz soo vele die streckt tot behoudinghe van goede burgerlijcke vrede ende gherusticheyt/ loopt het meest al dar la Haye in zyn ghemarichden Christen/ uyt de discours van Monsieur de la Noüe boozt bringht.

De II. is: Datmen om versheyden manieren van eenighe teerpoynten te verclaren / ofte om versheyden uytlegginghen der h. Schrift. die met de Analogie des gheloofs niet en strijden/ gheen twist en moet maken/ erkennende geerne de gaven/ die God de Heere andere int bequamelijck te leeren/ ende de h. Schrift te verclaren mede ghedeelt heeft.

Dit ghehoort tot de vryheyt van Propheeten/ de welke niet en moet weder getrocken werden als het behoort/ om onder de selve ooc balsche leeringen te willen laten booz slippen/ want in onse vryheyt zyn ende blijven wy dienstknechten Gods: Daeromme wy als vrye onse vryheyt niet en moet en hebben tot een dersel der boosheyt (so d' Apoitel Petrus leert) maer ons houdē als dienstknechten Gods.

De III. is: Datmen den swacken leerlinghen die oft vrien-

wilich

al. 5. 10.

Verclaringe
van onse
aest mati-
geboelen
ggaende
Moderate
en de duls-
ge/ booz
stelt in
propo-
sien.

et. 2. 16.

Welken hare grobe dwalingen verlaten hebben/ ofte dooz haer
 flechticheyt ende onnoselheyt van valsche leeraers verboert
 zijn/ niet en sal verwoyzen/ ofte vooz het hooft slooten/ maer in
 hare swackheyt na gelegentheyt dragen/ ende met vrendelijc-
 heyt ondergaen / op hoope datmenle Chyristo winnen/ ende tot
 de kennisse vande verbozgentheden onser salicheyt allenskens
 naerder sal moghen inleyden.

Ende hier toe gehoozt het gene dat ergens upt de **V. Schyftuere** aengaen-
 de het dragen der swacken/ ende malcanderen inder liefde op te nemen/ byghe-
 bzocht soude moghen worden.

Dus verre sullen wy wel met de **Moderateurs** accorderen.

Maer inde vierde Propositie leyt de knoop/ welke is/ datmē
 alle den raet des Heeren/ suwberhij/ eenvoudelijc ende duydelijc
 leerende/ alle valsche leeringē ende uytleggingen der **V. Schyft**/
 die met de Analogie des gheloofs stryden / ernstlijk met Gods
 woort moet wederleggen : Ende den genen diese verdedigen/
 drijven ende andere soecken in te scherpen/ in Gods Gemeyn-
 te niet en behoort te liyden.

Dit is 't gene dat wy aengaende den boozgestelden stant des geschils/ tegen
 de genaemde **Moderateurs**/ onses tijts in 't ghenieen na Gods woort sustine-
 ren/ verwoyzende derhalven de meeninge der gener die boozgeuen : Datmen
 om vzedes wille eenige leer- pointen berfwijgen/ ende de leeringen die daer te-
 ghen stryden/ met oochslupkinghe souden moeten laten dooz passeren/ sste dat
 leeraers van strydidige leeringhen/ haer verschil onder ghemeene maniere van
 spzeken bedecken/ ende alsoo in eene Kercke gheduldet souden connen worden.

De waerheyt van onse booz- gheben/ ghelijck de hdelheyt vande contrarie
 meeninge der **Moderateurs**/ can upt de boozgaende verclaringe genoechsam
 afghenomen werden: Niet te min sullen wy het bedpe/ soo upt de **V. Schyft**/
 als met duydelijke redenen claerlijck aentwysen.

De **V. Schyftuere** leert ons nergens/ dat wy de waerheyt sullen berfwijgen
 ofte kreucken/ ofte onder dubbel- sinnighe manieren van spzeken berwimpren/
 noch oock datmen tot valsche leeringhen/ sal stil swijghen/ ofte diese drijven in
 Gods Kercke dulden/ maer gantschelijck het contrarie : Want sy leert ons de
 Hephliche Waerheyt rondelijck bekennen tot het woort des Heeren noch to e
 noch asdoen/ valsche leere te weder spzeken/ ende sich af te schepden vande gene
 die de Gemeynte met valsche leere beroeren. Psalm 40. 10. 11. Ick wil predie-
 ken de gerechticheyt inder grooter gemeynte/ siet ick wil my mijnen mont niet
 stoppen laten/ Heere dat weet ghy: Owe gherechticheyt en verberghe ick niet
 in mijner herten/ van uwe waerheyt ende van heyl spzeck ick/ ick en verheele
 uwe goetheyt en vrouwe niet inder grooter gemeynte. Psal. 119. Ick wil met

Schiff
 onse die
 Proposit
 upt de li
 ghige S
 tuere.

„ mijne lippen vertellen alle rechten uwes monds/ 14. Ick verheughe my des
 „ wechs uwer getupchnissen ober allerley rijkdom/29. Went van my den val-
 „ schen wech/ende gunt my uwe Wet. 30. Ick heb den wech der waerheyt ver-
 „ cozen/uwe rechten heb ick my boozgeseet. 37. Went mijn ooghen af datse niet en
 „ sien nae onnutte Leere/maer verquicht my op uwe wegen/43. En neemt doch
 „ niet van mynen monde het wootz der waerheyt/ want ick hope op uwe rech-
 „ ten. 48. Ick spreke van uwe ghetupchnis booz Coningen / ende en schame my
 „ niet. 53. Ick ben onthzandt over de godloosen die uwe Wet berlaten. 104. D
 „ wootz maectt my cloeck/daer om hate ick alle valsche wegen. 139. Ick hebbe
 „ my schier ter doot ghepbert / dat mijn weder-parijje dus uwe woorden berge-
 „ ten/140. D wootz is wel gheloutert/ ende u knecht heeft het lief. Pro. 30. 5. Alle
 „ woorden Gods zijn dooploutert/ende zijn eenen schilt dien/die op hem betrou-
 „ wen. 6. Doet niets tot synen woorden dat sy u niet en straffe/ende wozt leu-
 „ ghenachtich bevonden.

„ Jerem. 1. 7. De Heere sprack daerentegen tot my/ghy sult henen gaen waer
 „ ick u henen sende/ende predicken wat ick u heet.

„ Jerem. 26. 2. Soo spreekt de Heere : Credet in den Doozhof aenden hupse
 „ des Heeren/ende predickt allen steden Juda die daer henen ingaen aen te bid-
 „ den inden hupse des Heeren/ alle woorden die ick u bevolen hebbe hen te seg-
 „ gen/ende doet daer niets van.

„ Jerem. 23. 28. Een Propheet die droomen heeft / die predicke droomen : wie
 „ daerentegen mijn wootz heeft/die predicke mijn wootz recht : Hoe rijmen hen
 „ stroo ende tarwe te samen? spreekt de Heere.

„ Iesa. 62. 6. O Jerusalem ick wil wachters op uwe muren bestellen / die
 „ den gantschen dach ende den gantschen nacht nimmermeer stille swyghen
 „ en sullen: ende die des Heeren ghedencken sullen / op dat by u gheen swyghen
 „ en sy.

„ Ezech. 13. 1. Ende volghens : Ende des Heeren wootz gheschiede tot my
 „ ende sprack: Ghy menschen kint/propheteert tegen de propheten ende spreekt
 „ tot dien/die wt haer eygen herte propheteeren:Wootz des Heeren wootz: So
 „ spreekt de Heere/Heere:Wec den dullen propheten/die hare eygen geeste vol-
 „ gen/ende en hebben doch geen ghesichte. O Israel / uwe Propheeten sijn als
 „ Dossen in den woestijnen. Sy en treden niet booz beholen/ende maken hen
 „ niet ten rupne om het hups Israels/ende en staen niet inden stryt/aenden da-
 „ ge des Heeren. Haer gesichte en is niets / ende haer propheteringhe is enkel
 „ leugen : sy spreke de Heere heeft het gesept/sose doch de Heere niet gesonden en
 „ heeft:daeromme spreekt de Heere Heere also: Dewyle dat ghy predicket/daer
 „ niets wt en wozt en de leugen propheteert/soo wil ick aen u:spreekt de Heere
 „ Heere/ende mijne handt sal comen over de Propheeten/die daer prediken daer
 „ niets wt en wozt en de leughen propheteren/ sy en sullen inde versamelinghe
 „ mijns volck niet sijn: Ende in den getale des Hups Israels niet gheschreven
 „ worden/noch int landt Israels niet comen:ende ghy sult gewaer worden dat
 „ ick de Heere ben : Daerom dat sy mijn volck berleyden / ende segghen bvede/
 „ daer doch gheen bvede en is. Het volck bouwet die wandt/soo plaesteren sy de
 „ selve niet loosen kalcke: Spreekt tot den Plaesteraers/ die niet loosen kalcke
 „ plaesteren/dat het afvallen sal : Want daer sal een slachrecht comen / ende
 „ daer sullen groote haghelen comen/die het vellen / ende een dazp wint sal het
 „ verscheuren / siet soo sal de wandt invallen. Wat gheidt het / soo sal in

tot u segghen: Waer is nu het gheplaefterte dat ghy gheplaeftert hebt?

Hier zyn veel dingen die op de genaemde Moderatie sijn passen / want sy als Doffen des Heeren Wijnberch doozcruppen / sy en treden niet hooz de Hoken/ende en staen niet in den strydt: Want wozt de waerhepdt aenghetast/ sy roepen dat men niet moet teghenstaen/ maer Modereren (twelck nochtans 'rechte Modereren niet en is) dat men moet toegheven/ van zijne meeninghe wat laten vallen/ ende soo hoozts: Sy roepen vrede daer doeh geen vrede en is/ willende waerhepdt ende leugen/ Hystum en Beliaht samen vermenigen: Het volck bouwet den want van vercherden valsche opinien/ ende sy plaeste-rensse met den loosen Italch van de genaemde Moderatie/ maer horen loofen Italch sal afvallen: Want sy bouwen aen den Toorn van Babel/ dat is/ verwarri- ghe.

Marth. 7. 14. 15. Wacht u hooz de valsche Propheeten/ die in schaeps kleede- ren tot u comen/ maer inwendich zyn grypende Wolven.

Marth. 16. 6. Ende Iesus sepdte tot haer: Siet toe ende wacht u handen de- sen der Phariseen ende Sadduceen. 12. Doen verstoncken sy dat hy niet ge- sepdte en hadde/ dat sy haer wachten souden van den deeffem des hoots/ maer vande leere der Phariseen ende Sadduceen.

Marth. 10. 32. Soo wie my dan belijden sal hooz de Menschen/ dien sal ick oock belijden hooz mynen Vader die inde Hemelen is. 33. Waer soo wie my verloochenen sal hooz de menschen/ die sal ick oock verloochenen hooz mynen Vader die inde Hemelen is. 34. Denckt niet dat ick ghecomen ben om vrede te soecken op de aerde. Ick ben niet ghecomen om vrede maer om het sweert te senden. 35. Want ick ben ghecomen om de mensche twistich te maken teghen synen Vader/ ende de Dochter teghen haer Moeder/ ende des Soons wijf teghen haer mans Moeder. 36. Ende de vranden des Menschen sullen syn Hupsghenooten zyn. 37. Wie syn Vader of syn Moeder lieber heeft dan my/ die en is mijns niet weerdich/ ende wie syn Soon oft syn Dochter lieber heeft dan my/ dien is mijns niet weerdich.

Siet hoe de Heere Christus/ noch om vredes/ noch om eenighes Menschen wille / hy sy ons soo lief als hy mach syn / toe laet syne waerhepdt eenich- sins te cracken/ maer suyberlijck ende rondelijck de selve van ons wil beleden hebben.

Acto. 20. 26. Daeromme betuyge ick u ten desen huydigen dage/ dat ic van uwer aller Bloede repn ben. 27. Want ick en hebbe niet ontrocken / dat ick u niet en soude vercondighen alle den raedt des Heeren. 28. Soo hebt dan nu acht op u selven/ ende op de gehele eudde: Waer in u de H. Geest als op sien- ders gheset heeft/ om de verghaderinghe Godts te hoeden/ welck hy niet syn Bloede vercregen heeft. 29. Want ick weet dit/ dat nae mijn afschepden/ swa- re Wolven onder u comen sullen/ die de Eudde niet sparen sullen. 30. Ende wt u selven sullen mannen opstaen/ die verkeerde dingen sullen spreken/ om de Discipulen af te trecken nae haer. 31. Daerom waecht.

Rom. 16. 17. Ick bidde u / Broeders / hebt acht op de gene die t'wee dracht ende ergernisse maken/ tegen de leere die ghy geleert hebt/ en wijckt van hen. 17. Want die sulcke en dienen de Heere Christo niet / maer haer eyghen buick/ ende verhoeren de herten der eynoudighen / dooz schoon spreken ende wysen.

1 Cor. 4. 1. So achte ons een pegelijc mensche als hooz Dienaers Christi/ ende

- ende upt-deelers der berbooghtheden Godes. 2. Ende boozt worde inde
 upt-deelers verfocht/ dat een peggelijck ghetrouwe bedonden worde.
 2. Cor. 4. 1. Dewijle wy dese bedieninge hebben / nae die barmherticheyde
 die ons gheschiedt is / soo en woerden wy niet traghe. 2. Maer berwoopen de
 bedeckinge der schande/ niet met schalchhepdt omme gaende/ noch het woort
 Godes verbalschende/ maer met de openbaringhe der waerhepdt ons selben
 bekent makende/ by aller Menschen consciencie/inde oogen Godes.
 Galaten. 1. 6. Wy verwondert dat ghy hem soo haestelijck verlatende / die u
 inde genade Chzisti geroepen heeft/ oberghebracht wort tot een ander Euan-
 gelium/ daer doch anders geen en is/ ten sy datter sommighe zyn die u beroe-
 ren / ende willen dat Euangelium Chzisti berkeeren. 8. Maer al waert oock
 dat wy/ oft een Engel upt den Hemel u anders predichten/ dan dat wy u ge-
 predicht hebben/ die sy vervloecht. 9. Selijck wy te vozen geseyt hebben/ alsoe
 segge ick nu wederom: Ist dat u yemandt anders predicht dan ghy ontfan-
 gen hebt/ die sy verbloecht. 10. Want prediche ick nu den Menschen of Go-
 de? of soecke ick menschen te behagen? Want hadde ick menschen behaccht
 soo waer ick doch gheen Dienaer Chzisti.
 Coloss. 2. 4. Dit segh ick / op dat u niemant en bedrieghe dooz valsche re-
 denen met woorden die eenen schijn hebben.
 1. Timoch. 4. 16. Hebt acht op u selben ende op de Leere / blijft hier in vol-
 standich; want soo ghy sulcx doet/ ghy sult u selben behouden ende die u ho-
 ren.
 1. Timoch. 6. 3. Ist dat yemandt een andere Leere leert/ ende niet ober een
 en comt met die gelonde woorden onses Heeren Jesu Chzisti / ende de Leere
 die na de Godsalichepdt is. 4. die is opgeblasen ende en weet niet / maer is
 upstinnich in dragen ende woorden strijde/ upt de welke komt nydt/ twist/ la-
 steringhe / quade bedenckinge ende verkeerde argueringe der menschen die
 berdooven sinnen hebben/ ende vander waerhept berooft zyn/ ende achten dat
 de Godsalichept gewin zy; wijcht bande sulcke.
 2. Timoch. 1. 13. Hout een exempel der ghesonder woorden die ghy van my
 geleert hebt inden geloabe ende liefde die in Chzisto Jesu is.
 2. Timoch. 2. 15. Doet neersichepdt om u selben Gode aengenaem booz te
 setten een arshepdt die niet beschaemt en worde / die het woort der waerhepdt
 recht sijde. 16. Maer de onheplige ende pdele spraken wederstaet / want sy
 sullen tot meerder Godtlooshept gedijen 17. ende haer woort sal berteren ge-
 lijck de Kancker.
 2. Timoc. 4. 2. Predict het woort/ hout aen tijdelijck ende ontijdelijck/ straf-
 dzepgh/ vermaent met alle lanchmoedicheyt ende leere.
 3. Want daer sal een tijdt komen dat sy de gesonde Leere niet en sullen ver-
 dragen/ maer sullen nae haer eyghen begeerlijchhepdt Leeraers opgaderen
 ghelijck haer de oozen seuchen. 4. Ende sullen haer oozen bande waerhepdt
 afwenden/ ende haer heeren tot fabulen. 5. Maer ghy / weest wacker in alle
 dingen/ sijt berdzuchinge/ doet het werck eens Euangelisten/ maecht ulve be-
 roepinghe secker.
 Tit. 1. 9. Een toessender moet onstraflijck zyn/ die aen dat getrouwe woort
 dat na der Leere is vast hout / op dat sy machrich zy te vermaenen dooz de
 gesonde Leere/ ende den genen die tegenstaen te oberwinnen. 10. Want daer
 zyn veel pdelehepdt- spreekers/ hert-nechich ende oock berleppers der sumdy

boonamelijck die ypt de besnydinghe zyn. 11. Den welcken men moet den mont toe stoppen / d'welcke heele hups gesinnen omkeeren / ende leeren dat niet en beraemt om des vuyt gewins wille.

Heb. 13. 3. Laet u niet omboeren met menigerley ende bzeemde leeringhe.

2. Ioh. 6. Dit is het gebodt dat gelijk ghy banden beginne ghehoort hebt / alsoo daer in wandelt. 7. Want daer zyn veel verleyders inde werelt gheworden die niet en belijden dat Iesus Christus in het vleesch ghekomen is / dese is de verleyder die Antichrist. 9. Soo wie overtreft ende niet en blijft inde leere Christi / die en heeft geen en Godt. Wie inde leere Christi blijft die heeft heerde den Vader ende den Sone.

10. Soo pemandt tot u komt ende dese Leere niet en bzinght / en ontfanght hem niet in u hups / ende en groet hem oock niet. 11. Want wie hem groet is zynner booser werken delectrich.

Op alle dese getuyghenissen der H. schryft woort de waerheyt van onse vierde Hypothesis / tegen het ydel boozgeben bande genaemde Moderatie crachtelijck bewesen : Ende daerom en achten wy op al haer schoon spreken en brede roepen niet / ten sy datse haer meeninge met de H. schryft ontwedersprekelijck bevestigen / ende naectelijcken aenwijzen dat alle dese schryftuer-plaetsen tot bewysinge van onse geboelen niet en dienen : Welck so lange niet en geschiedt / en kunnen wy haer seggen niet anders als ydel en onschryftmatick verwerpen. Sp spotten met de getrouwe Dienaeren die de waerheyt des H. Evangelij onverbalsf soecken te behouden / ende noemense precisianen / hertsoofdighe ende onreckelijcke Menschen : Doch wy achten weynich op dese haer spotterij / wetende datse booz ons een getuyghenisse is van onse getrouwicheyt / ende reghen haer van hare lichtbeerdicheyt ende slepnachtinghe der Goddelijcken waerheyt. Godes woort is selfs (op dat wy haere maniere van spreken gebuychen) preecht / dat is / doozloutert / onverbalsf / eenvoudich / gee creuch ofte veranderinghe toelatende / Ende alle getrouwe Dienaeren Gods sijn aen dat selve preciselijck gebonden. Want het is een reghel ende richtsnoer onses gheloofs. Nu zyn alle regels ende richtsnoeren preecht : Saetmen buyten den reghel / ris te lanch / wijcht men inrewaert / is te cort. Daerom heeft Godt geboden ende gesept : En wijcht niet van wijnen woorde / noch ter rechterhand noch ter linkerhand. Preecht was Moses / ende daerom woort hy ghyppesen in de H. schryft dat hy inden gantschen hups ghetrou was : Het seyde Pharao tot Moesen : gaet henen ende dient den Heere / alleen uwe schaepen ende runderen laet hier / laet uwe hinderkens met u gaen : Maer Moeses antwoorde : ghy moet ons oock offer ende brandtoffer geven / dat wy den Heere onsen Godt offeren mogen. Onse bee sal met ons gaen / ende niet een clacuwe sal achter blijven. Want banden onsen sullen wy nemen ten dienste onses Godts des Heeren : Vleschelijck vernuft soude hier denken. Dat was ymmer een cleyn sake / soudemen soo veel niet doen ter begherte des Coninc / ende om te verhoeden het quaet datter noch ypt comen mocht : Maer Moeses wiste dat hy niet op menschen / maer op Godt hadde te sien / den welcken hy in alle ghetrouwicheyt moeste dienen / alsoo hy aen sijn bevel preciselijck ghebonden was. De Coninghen / Princen ende Heeren willen dat hare Ambassaden sullen blijven binnen de paelen bande commissie ende instructie / die haer is mede ghegheben / dewelcke sose eenichsins te buyten gaen / wer-

Hoe de Dienaeren Christi precisianen moeten wesen.

Jos. 1. 7.

Heb. 3. 2.

Erod. 10. 28, 26.

den van weghen haere onghetrouwicheydt strengelijcken ghestraff. **Tae** souden dese Moderateurs selfs haere dienst-knechten wel willen laten in hare saecken disponereen soo als zijt goet vinden? Ich achte wel neen: **Maer** sy willen dat se pzeijfelijck haer last ende instructie in alles sullen volghen: **Soo** dit niet en gheschiedt / soo sullen sy haer grootelijc beclaghen over de ontrouwicheydt van hare dienstknechten. **Siet** hier de verkeert heydt der menschen. **In** onse eyghen saecken willen wy dat onse Dienaers gheheerlijck aen onse bevelen sullen ghebonden sijn / ende in Goddelijcke saecken wilmen dat de Dienaers Godts / om menschen te behaeghen / nae haerer ende anderer welgheballeen sullen disponereen. **Wat** wilt ghy arme wadefack / dat u inde saecken des Heeren meerder sal toghelaten sijn / als ghy uwe dienstknechten in uwe eyghen ydele ende wereltlijcke saecken toelaet? **Wat** is dit booz een verkeert heydt? **Daerom** wilt ghy ons bespotten over onse al te overmoete pzeijfelic heydt / soo gaet ende bespot uwe ghetrouwe dienstknechten gromidts datse al te pzeijfs uwe commissie volghen. **Bedenckt** dattet is den aert der ontrouwer knecht en de pzeijfheyt ende ghetrouwicheydt van andere haere mede dienstknechten te bespotten.

Men stelt ons booz exempel van anderen / die van het hare wel wat willen laten vallen / men pzijs daer in hare reckelijckheyt / en men wil dat wy oock alsoo sullen doen: **Maer** wy antwoorzen dat der soodanigher doen een tepekennis / ofte van hare lichebeerdicheydt ende ontrouwicheydt / ofte dattet maer haer eyghen Menschelijcke verbichtselen sijn diese ghedzeven hebben. **Want** is het de Goddelijcke Waerheyt daer van sy wat laten vallen / soo sijn sy Gode ontrouw / die om menschen te behaghen sijn Waerheyt bercoopen: **Is** niet / soo hebben sy u die haer reckelijckheyt soo seer pzijs met hare Menschelijcke ghedichtselen willen bedzieghen. **Siet** nu eens wat eenen sijn men roem dat ghy sulcke lieden gheeft. **Wat** ons aengaet / wy weten dat wy ons vast moet en houden / na de leere des Apostels / aen dat ghetrouwe ende ghesonde woorde / ende daerom alsoo wy berstaen dat onse Bekentenisse het selvighen conform is / en konnen wy daer van in het minste niet ghoeder conscientie niet afwijcken.

Men de Leere der Waerheyt en hebben wy niet eyghens / het is Godes saecke / die ons als sijne Dienstknechten / die eenmael Aekenschap van onse Bedieninghe sullen moeten gheben / bevolen heeft deselve in alle supverheyt te belijden ende te leeren. **Doen** wy anders / wee onser: **Want** Godt en laet hem niet bespotten. **In** onse eyghen saecken mogen wy disponereen nae ghelegent heyt: **Wy** moghen / **Tae** wy moeten daer van somtijts wat laten vallen om hzedes wille: **Maer** in Goddelijcke saecken en mach dit toegeven ende laten vallen gheen plaats hebben. **Ghy** sulter niet toedoen (sepdt de Heere:) dat ich u gebiede / ghy sulter ooc niet asdoen. **Je** betuyge (sepdt Joannes in sijne Openbaringhe) die de woorden der Prophetien deses Boecks hoort (welck insghelijcks vande gantsche Veplyghe Schyft moet verstaen worden:) **Is** dat yemandt doet tot desen / Godt sal toe doen op hem die plaghien / die in desen Boecke gheschreben sijn. **Ende** is dat yemandt asdoet vande woorden des Boecks deser Prophetien / Godt sal ym deel asdoen vanden Boeck des Levens / ende vande Veplyghe Stadt / ende vandat in desen boeck gheschreben is: **Een** harde Sententie / die een peder wel behoorde af te schycken

erempe
van saut
he ber
de Mo
re/en
ubiercau
gecom
sept

L. 4. 2.
cal. 22.
7.

schicken bande verdrichte Moderatie/ende toegevinghe in Godtlijcken saecken. Nochtans sien wy in desen deele die groote verkeertheydt der Menschen. In saecken die haer selfs aengaen/daer van sy selfs moghen disponeren (verstaet so verre gerechticheyt ende billijckheyt lijden can) en wilmen niet toegeven / maer plat op syn recht blijven staen / al soude al craecken ende tonderste boven gaen : Maer in Godlijcken saecken / die onse niet en zijn / wilmen Modereren / accomoderen / toegheben / niet anders dan of wy boven Godt waren / ende met het zijne mochten doen nae onse geliefte / ende dit alleen om onsent wille. Want dat men seyt / datmen het doet om ander Menschen wille / om die te gemoet te gaen / ende te winnen is ten meerendeel maer een doercken boozt bloepen : Want het is meest op datmen selfs in goede polijcke byde blijve / ende het vleeschelijck gemack ghebypcke. Bewijle wy dan dese verkeertheydt hier bemercken / soo laten wy ons in desen beteren : Toegheben / daer wy moghen toegheben / pzeys zijn / daer ons bevolen is / pzeys te zijn.

Men soecht oock upt de **W. Schrift** eenighe verbedingden van die gheveynsde Moderatie / men bzingt boozt alle de ghetuycheuissen die van byde ende eenicheyt spreken. De rechte Christelijcke byde en berwerpen wy niet : Ja soekense in alle manieren te hebzoederen : Namelijck / de byde dielt waerheyt bestaet / ghelijck upt woogemelden onderscheydingen ende verclaringhen lichtelijck verstaen can werden. Maer die byde die de waerheyt verdupstert / ende den menschen vanden rechten wech aflepdt / en is niet de byde Christi / maer des Satans.

Men ghebypcht deel de spreucke Pauli inden eersten Sent-brief tot den Corinthen int derde / daer hy seyt : Niemand en can een ander fundament legghen / dan het gene datter gheleyt is / namelijck Iesus Christus : Ende ist dat yemant op dit fundament tinnert / gont / silver / costelijcke steenen / hout / hop / stoppelen : eens jeghelijck werck sal openbaer worden / want de dach sal het openbaren. Want het sal dooz het vier gheopenbaert werden / ende hoedanich eens jeghelijck werck is / sal het vier beproeben.

Dan ick en sie niet watmen hier upt beslypen can dat tot voordeel van haere gheuaemde Moderatie dient : Ick hoor wel wat de Apostel seyt : dat daer zijn tweederleye werck lieden / die op het fundament Christum bouwe : Sommige / gont / silver / costelijcke steenen / dat is oprechte supvere bestandige waerheyt / die niet het fundament wel ober een comt : Andere / hout / hop / stoppelen : Dat is ydele onnutte scherpsinnigheden ende curieuse leeringen / die het fundament niet en betamen : Maer datmen dese ydele leere soude laten blijven / dat houdt / hop / stoppelen / op het fundament laten staen sonder te weeren : Jae dooz een schere Moderatie helpen voozderen ende bouwen / en leert ons de heplige Apostel niet / maer veel meer het rechte teghndeel. Want hy seyt dat eens yeghelijck werck / dooz den dach gheopenbaert / ende doozt vier beproeft sal worden : Of het oock vaste bestandighe Waerheyt / dan of het ydele onnutte leere sy.

Wat is nu desen dach anders / als de openbaringhe des heplighen Gheestes / die welke dooz Gods woort gheschiet : Soo moet dan de Aere der Waerheyt ofte den Coet-steen ende het vier des Goddelijcken woorts aen eens yeghelijcken werck gheapliceert werden / om het selve te beproeben. Soo (seyt hy voozder) yemandt's werck blijft dat hy daer op ghetinnert heeft / die sal loon ontfanghen / te weten als een ghetrou Dienaer Christi : Soo yemandt's werck verbrant /

Webet
ginge b
het gene
de heyl
schijft i
berbedy
ge van
Hobbe
woyt be
gebrack
Op de li
tuer pla
dit van
de spreec
Op de st
ke des A
sels De
1. Coz. 2

bzandt / soo sal hy schade lijden / maer hy sal behouden worden / nochtans alsoo als dooz vper. Ghelijck alffer tweederley werck ofte ghebouw' is / alsoo heeft oock dese bezorvinghe / dooz het vper tweederlepe werkinghe / ende upt coemste. **T**vier des Goddelijcken Woorzts ende Gheestes gheappliciert zynde / aen Goudt / Silber / costelijcke Steenen / en verteertse niet / maer macchtse meer ghetrouw Werck-man / die op het costelijcke Fondament costelijcke Waterien ghebouwt heeft. Maer gheappliciert zynde aen Hout / Hoo / Stoppelen / verbrant ende verteertse: Waer over de Timmer-meester schade ighdt / schade / te Waten van syn Werck / als hy siet dat het maer een ydel ghebouw is: **D**e wijle hy nochtans het fundament behoudt / ende zyn houdt / hoo / stoppelen verbrant den laet: **D**at is syne ydele leeringhelaet baren / soo en ighdt hy geen schipbreucke aen syn Salicheydt: **H**y wordt behouden nochtans alsoo als dooz vier: **G**elijck als pemandt upt den bzandt ontaoepende ende syn goet daer in latende / wel hy den leuen blijft / maer nochtans syn goet verliest / also isst oock met dien die hout / hoo / stoppelen op het Fondament Christusum bouwen. **W**aer hebben nu dese Woorzden eenighen schijn van Moderatie te maken tusschen waere ende valsche Leerel Deel meer worden de ghetrouwe Leeraers der **H**. Waerheyt / dien de Heere in haer herte ghelicht / ende welker werck hy dooz het vier bezooft / en oprecht te zyn gheopenbaert heeft / alhier vanden **H**. Apostel gheleert / het houdt / hoo / stoppelen te helpen weeren / ende het vper des Goddelijcken Woorzts / waer dooz de bezorvinghe des Gheestes gheschiedt / aen de selve te applicieren / op dat het verbrant / ende in plaets van dien / Goudt / Silber / costelijcke Steenen ghebout / dat is in plaets van ydele onnutte leeringhe / die onvervalsche / eynboudighe / bestandighe waerheyt oprechtelijck gheleert mach worden. **E**nde voozwaer / wie soude soo danighen Werck-meester niet vooz dwaes oordeelen / die lieber als hy / Hout / Hoo / Stoppelen van een costelijck Fondament soude weeren / wat van zyn Gout / Silber / costelijcke Steenen soude laten afbrieken: **D**aer benebe d' Apostel en stelt dat den Corinthers niet vooz / om haer Moderateurs te maccken / maer veel meer tot harer waerschouwinghe / op dat se souden toefien / dat op het goede Fundament dat hy gheleert hadde / oock het ghene goet was / tot Gods ere ende hare stichtinghe ghebout mocht worden.

Men brenghet oock voozt die woorzden des selfden Apostels Pauli Phil. 3. 15. **D**aer hy de Philippensen tot vooziganende eenicheyt inder waerheyt vermanende / seyt: **S**oo vele dan onser volmaecht zyn / laet ons dit ghevoelen hebben / ende isst dat hy oock yet anders ghevoelt / dat sal u God oock ontdecken: **D**aer upt beslypt ende dat / ghelijck den Apostel ghedult heeft / den ghenen die yet anders ghevoelden / oock een yder schuldich is / also te draghen den ghenen die met hem in ghevoelen niet eens en zyn.

Ick antwoorde / dat dit gantsch ter materije niet en dient / twelck upt de derde distinctie / aengarnde de Moderatie ten aensien der personen met de welke wy verschillen / lichtelijck kan verstaen worden. **D**e gwestie en is hier niet / of men swacke inden gheloove sal draghen / want dat staen wy gaerne toe / so aldaer ghetwoont is / doch alsoo datmen de swacke moet aenpooren om voozt te gaen / ende niet meer swack te blijven. **S**oodanighe waren dese Philippensen / die d' Apostel alhier verdracht: **D**en welchen hy niet vooz en laet te ghevoelen

foo sy willen/ ofte te rugge te gaen/ maer ter contrariën vermaendt by't goede datse alreede aengenomen hadden te blijven ende daer in toe te nemen. 16. Segghende: Daer wy toe ghecomen zijn/ laet ons nae den selven reghel voortgaen/ ende het selve ghevoelen hebben.

Alwaer wy sien dat d' Apostel niet en wil datse sullen stil staen / te rugge wijcken/ accommoderen/ toegheven/ etc. Maer veel meer / datse met hem selve gevoelen hebbende/ ende den selven cours met den welken sy begonnen hebben/ houdende/ nae den selven voortgaen/ haer moedt ghebende in haren arbeyt dat die niet verlozen en soude zijn: Alsoo Godt de Heere t' gene haer noch ontzack/ soude verbullen/ ende dat him noch onbekent was/ openbaren/ volgens de belofte des Heeren Christi/ Matth. 7. Clopt enden sal opgedaen worden: Soect en ghy sult binden. Derhalven dient dese plaetse sijn tot bewijs vande Moderatie die wy hebben getoont datmen houden moet met den swacken: Maer geensins om te bewijfen datmen inde Kercke Gods moet duiden ende laten gheworden/ den ghenen die hare valsche leere drijvende/ de H. Waerheyt teghen spreken ende lasteren: Waerom hierde kwestie is.

Men brenghet oock by het exempel d' Apostels 1. Cor. 9. daer hy verclaert ho: hy sich nae eens yders gelegentheyt gheaccomodeert heeft/ om een peghe lijk/ of pimmers sommige te winnen/ seggende: Want ick van allen byz zinde/ hebbe wy aller dienst-knecht ghemaecht / om dat icker te meer winnen soude: Ende den Joden ben ick gheworden als een Jode / om dat ick de Joden winnen soude: Den ghenen die onder de Wet zijn/ ben ick gheworden als onder de Wet/ om dat ickse die onder de Wet zijn winnen soude: Den ghenen die sonder Wet zijn/ ben ick gheworden als sonder Wet/ die ick Gode soude: Wet niet en ben/ maer onder de Wet Christi / om dat ickse die sonder Wet zijn / winnen soude: Den krancken ben ick gheworden als kranck / om dat ick de krancken winnen soude: Ick ben allen al gheworden / om dat ick pimmers sommighe winnen soude.

Maer wy antwoorden dat dit exempel ter materien niet en dient om twee redenen. Ten 1. d' Apostel en spreekt hier niet vande leere des H. Evangelij / dat hy die ghesatsonert heeft nae eens yders goetduncken: Alsoo dat hy den Joden soude ghepedicht hebben op syn Joodts/ den anderen anders. Het is verre daer van: Maer hy spreekt van eenighe ypterlijcke ceremonien ende middelmatighe saecken/ als van eten/ drincken/ hanzscheeren / ende dierghelijcke/ in welke te ghebruycken hy hem somtijds nae de swackheyt der gener met welken hy te doen hadde/ ghevoecht heeft. Als hy Timotheum die eens Griekschen Vaders soone was/ met hem soude nemen te reysen/ heeft hy hem besieden om der Joden wille/ die in die plaetse waren: Maer hy en heeft niet gheleert met de valsche Apostelen dat de besnijdenis ter salicheyde noodich was: Want dit heeft hy crachtelijcken wederproken in synen Sepnt- bries totten Galaten. Inghelijc heeft hy volgens den raedt der Broederen te Jerusalem/ om der gheloobighe Joden wille hem selven geropnicht/ ende een belofte ghedaen na de Wet met vier andere Naamen/ ende is den naevolghenden daech gheropnicht inden Tempel ghegaen/ heroudbighende de verbullinghe der daghen der repninghe/ tot dat de offerhande voor een peghelijc ghegeven waere: Maer en heeft niet gheleert met de hartnechighe Joden ende valsche Broederen / dat dese dinghen moesten nootdurelijc onderhouden worden.

Op he
postolisc.
exempel
1. Cor. 9.

Acto. 16.

Acto. 21.

Want dit heeft hy crachtelijck weder spjoken / als strijdenbe teghen de Chri-
 stelijcke vjijhepdt. Daer hy schrijft aen den Galaten: Ghy onderhondt/dagen/
 ende maenden/ende tijden/ende jaren: Ick vrese booz u dat ick sal te bergeefs
 aen u ghearbejdt hebben. Ende totten Collossensen : Dat u dan niemandt en
 oozdele in eten / oft in drijcken/ oft in deelen des Feest-daechts / oft nieuwe
 Maents / oft der Sabbathen/ of welke zijn de schaduwender toetomende
 dinghen : Maer het Lichaem is Christi. Waer upt blycht dat d' Apostel daer
 niet en spreekt van de Leere/ maer van eenighe ceremonien ende middelma-
 tige saecken/ dewelcke hy nae sijne Chrijtelijcke vjijhepdt of onderhouden of
 naelaten mochte.

En anderen en heeft d' Apostel dat niet ghedaen ter contemplatie van een
 pghelijcken/maer alleen om te gemoet te komen de swachhepdt der swacken
 gheloovigghen / dewelcke hadden moghen denken / dat de Apostel het onder-
 houden van sodanige ceremonien naeliet / upt een versinaethepdt/ achtende
 deselbe als onheplige ende onreynne saken : Om dit den sodanigen swacken te
 benemen/ende haer in haere tedere conscientie / dewelcke noch niet een sekere
 eerbiedinge teghen sulcke ceremonien (als noch niet genoegh de Chrijtelijcke
 vjijhepdt verstaende) waren ingewomen niet te wonden/ heeft d' Apostel sulcke
 gedaen als boozen verhaelt is: Waer om der hartnecken wille/die upe sul-
 ke eene onderhoudinghe een nootsaechtelijckhepdt wilden besluyten / en heeft
 hy geensins willen doen/alsoo hy betuycht in sijnen Sendbrieff totten Galaten.
 Waer Ticus (sepdt hy) die met my was/ hoe wel hy een Griek was/ en wert
 nochtans niet bedwongen hem te laten besijden: Namelijck/om sommighe
 valscher Zoederen wille die besijden inghecomen waren / om onse vjijhepdt/
 die wy in Christo Jesu hadden te bespieden/ om dat sy ons tot dienstbaer-
 hepdt souden bzenghen : Den welcken wy niet een ure tijds en wecken
 in onderdanichepdt / op dat de waerhepdt des Euangeliums by u soude blij-
 ven staende.

Dit is dan de rechte Chrijtelijcke Moderatie die d' Apostel aldaer niet sijn
 Crempel leert: Namelijck/ dat men om de swachhepdt der swacken/ ende om
 haer te beter te winnen gewillichelijck van het ghebruyck onser vjijhepdt/ in
 middelmatighe saken wat sullen aflaten: Welcke Moderatie hy oock leert in
 den Sendt-brieff totten Romeynen, segghende : Den ghenen die krank is in-
 den Gheloobe : neemt op/ niet tot twistigher samensprekinge: den eenen ghe-
 looft dat men alle dinck eten mach / ende die cranch is in't gheloof eet mors:
 Die eet/en verachte hem niet die niet en eet : Ende wy niet en eet/en verachte
 hem niet die eet/ Ick weet ende ben verseeckert in Christo/ datter niet onreyn
 en is in hem selfen / dan den ghenen die yet meynt onreyn te sijn / dien is dat
 onreyn. Waer is dat uwen Zoeder om der spijse wille bedroeft woedt / soo
 en wandelt ghy niet nae der liefde / verderft hem niet niet uwe spijse booz
 welcken Christus ghestorven is. Ende totten Corinthen : Van het eten
 der dinghen die den Afgoden gheoffert sijn / weten wy dat een Afgodt
 niet en sy in de Weereldt : Waer een pghelijck heeft dese kennis
 niet.

Want sommige niet een conscientie van den Afgod/eten tot noch toe al dat
 den Afgoden geoffert is/ende haer conscientie woedt bediecht/dewyle sy noch
 krank is. Siet dan toe dat dese uwe macht niet enichsins een aenstoe en
 worde den ghenen die cranch sijn/dgeroy / is dat die spijse wijnen Zoeder

erghert/so en wil ick in der zeuwichheydt gheen vlees eten/ op dat ick mijnen
 Broeder niet en erghere.

Sier dit is de Moderatie in middelmatighe saecken ten aensien der swac-
 ken / die sy ons leert met sijn epghen Exempel zijnde allen alles gheworpen/
 dat is hebbende sich in allerley middelmatighe saecken nae de gelegentheydt
 van allerley swacken gheboecht : Waer dese en heeft gheen ghemeynschap
 met de Moderatie daer van wy nu questie hebben. Want ten I. d' Apostel
 spreekt van middelmatighe saecken/ Ende onse questie is vande leere. Ten
 II. d' Apostel spreekt van sich te boeghen nae de swacken / maer wy hebben
 questie van sich te boeghen nae de hermeckighe teghenspreekers: Derhal-
 ven en dient dit gheensins ten proposste. Iae veel meer sullen wy hier upt
 bewijs nemen tegen de ghebruyde Moderatie. Want heeft d' Apostel in mid-
 delmatighe saecken den balschen Broederen ende hertneckighen/ die van be-
 sijden ingecropen waren/ niet een uppe tijts willen wijken / op dz de waerheyt
 des Euangely soude blijven : Hoe veel te min moeten wy nu oock in't stuck
 vande Leere den balschen Broederen die ter sijden intruppen/ verwijs intrup-
 men/ op dat oock de waerheyt des Euangely onder ons ongheschendt mo-
 ghe blijven!

Ende dus verre hebbe ick de waerheyt vande vierde Propositie teghen de
 genaemde Moderatie met Gods woort bewesen / ende t'gene daer tegen wy
 de H. Schrift woort ingezacht coztelijck wederlept.

De rebenen waer mede wy deselve wyder bevestighen sijn twee: de eerste is.
 Want anderzins de Goddelijcke waerheyt in sijn ghemeynte gheensins sup-
 ber behouden kan worden: Is niet de balsche Leere als een kancher / ende
 sijn de menschen niet van natuere tot de leughen genegen? Indien men dan
 de balsche Leere laet herbeyden/ de waere Leere teghen spreken/ ende die
 ghene die sulx doen inde ghemeynte nestelen/ sonder sich mannelijck daer te-
 gen te stellen: Wat kander doch anders uprholgen/ dan dat de balsche Leere
 ober al in aller menschen herten de oberhandt neme/ ende geene/ oft primers
 seer wepnighe gebonden worden die de waerheyt toestandich sijn? De ar-
 ticulen vande Christelijcke Leere sijn alle ghelijck als schaekelen in eenen
 keten aen malkanderen ghehechert: Gelyck kerwijs een schaekel los gedaen
 sijnde/ de ghehele keten ter nedervalt: Also oock/ als men maer eenen artij-
 kel van de Leere der salicheyt verlochent oft verdupstert / moeten de andere
 mede opgelost ende gheleghent worden: By een Exempel: Men kan de Leere
 der ghenadigher berchiesinghe niet teghen spreken/ ten sy datmen lochent dese
 sekerheyt der Salicheyt/ ende de Hoop der Kinderen Gods onseker ma-
 ke. Dit kan wederomme niet gheschieden / ten sy datmen des menschen sa-
 licheyt stelle in sijn eygen bewaringe/ waer toe noodich is datmen de ghenade
 vermēge met de vyse wille. Dese vyse wille kann't niet staēde houwe/ sonder
 te lochenen/ primers ecnichsins/ de bedoventheyt des menschen: Twelc niet
 kan gedaen worden / ten sy dat men de boldoeninghe ende versorninge Chri-
 sti creuche: Waer mede dan ten laetsten het gheele fundament des Chyristen-
 doms t'onderste boben wort geworpen/ ende allenskens soo wijt gezacht/ dat
 men salicheyt stelle buyten het geloobe aen Chyristum. Dit heeft Adolphus Ve-
 nator wel gemerckt die welcke seyt: dat die Leere die de salicheyt bint aende
 kennisse Chyristi / ende de wercken der heydenen verclaert booz Gode sond' e n
 te sijn/ hangt aende Leere vande Predestinatie.

Ware red-
 ken teghen
 de genaem-
 de modera-
 tie.
 De eerste
 darsche
 waerheyt
 schaakel
 is.

Besiet jn
 Remonstra-
 tie. Pag. 18.

Siet sulcke schoone blychden konnender voortkomen van sulcke eene balscheijck genaemde Moderatie. Men leggesse dan aen op sulcke wijze almen wil: Doetmen eenige punten verswijghen/ de waerheyt woort verduyct: bedektmen het verschil onder dubbelzinnighe maniere van sprecken/ de waerheyt woort verdonckert/ ende de menschen in twijffel gestelt.

Seer wel seyd Melanthon. In Arti. Ratif. In de Kercke hebben dichtwils niet alleen de Princen ende Politique mannen/ maer oock de Leeraers dooz menschelijck vernuft Moderatien gesocht / welcke de ghemoederen der menschen vande supberheyt des Euangeliums/ ende de ware aenroepinghe Godes hebben afgelepdt.

Hoe vele hebbender ghemeent dat Augustinus vande ghenade Godes te hart disputeerde? Daerom is vande Meesters der sententien Moderatie gesocht/ hoewel niet die/ waer dooz alle Pelagiaensche Leeringhen worden booz goet gekent/ maer eben wel een soodanighe die de genade Godes verduyfster: Hoe veel meenender dat selfs Paulus van het rechtveerdich-makende Beloope te hert sprecht. Daerom heeftmen ghesocht uytleggghinghen naet het menscheijke vernuft overeencomende: Maer die hebben de ware stemme des Euangeliums ende den troost der Conscientien verduyct. Siet hoe sijn beschryft Melanthon de schade van sulcke eene versierde Moderatie. Ende dit is het dat de Sathan altijd ghesocht heeft ende noch soecht / siende dat hy niet oopenlijck de waerheyt aen te tasten/ niet en kan oprichten / soo gaet hyse listelijck onder kruppen/ ende soecht den lieden wijs te maken / Datter so veel aende hemnisse der waerheyt niet gelegen is: wie men wijs ofte soo ghelooft dattet op een uyt komt: kan hy dit niet doen in veel articulen te ghelijck / soo neemt hy der eenen booz/ wetende dat als hy de eene heeft losghemaect / de andere van selfs wel volghen sullen. Almen eenen vasten muer niet te ghelijck kan omwerpen/ soo breekt men een steentjen seffens up / ende een steen losghemaect zijnde worden de andere lichtelijck uytgehroken. De muer der waerheyt is vast sy kan niet geheel tsamen omgeworpen worden: Daerom soecht hy booz eerst eenighe steentjens / dat is Leer-punten/ ofte ten minsten eenen los te maecten / op dat hy bequamelijcker tot de andere mach boozgaen. Soo heeft hy ghedaen ten tijden des Ketters Arrij. De Arrianen siende datse de Godheyt Christi niet gheheel en konden omwerpen / hebben van beyde ende verdraechsamheyt beginnen te sprecken/ ende in haere concilia-bulen/middelen van bereeninghe boozgeslagen/ te weten dat men de woorden Vvesen ende Eenwelich, die (ghelijck sy sepden) inde H. schryft niet gebonden en worden/ (daerse nochtans de Heplighe Vaders ende Leeraers uyt deselve crachtelijck bewesen) niet en soude stellen inde Symbolis, ofte gheloofs Bekendrenissen: Maer alleen dat Christus de Soone Godes den Vader ghelijck is. Twelck beyde Parijzen soo Rechtzinnighe als Arrianen bedencken waerachtich te wesen. Daermede (meenende) soude het beyde zijn / ghelijck dit oock (soo Socrates ende Theodoretus verhalen) in Concilijs Syrmienis ende Aiminensis, booz goet inghesien is. Tsebeen oock nae menschelijck vernuft eenen ghouden boozsach te wesen. Want soudemen soo veel niet doen (meenen de menschen) om beydes wille / datmen twee woordkens soude laten vallen ofte verswijghen: Maer ondertusschen was het eenen loofen treck

Opheftique
is Duppels
ii dooz het
iodel van
Moderate
de waer
heyt te ver
uyfsteren.

Bewesen
der het er
apel der
Arrianen.

treck des Satans / die daermede vooz hadde de ware Godtheydt Chrysti te verdonckeren. Want als het soo verre is ghekomen / datmen niet en mach bekennen en staende houden dat Chrystus is een wesich met den Vader / so en machmen oock niet bekennen dat hy is waerachtich ende eeuwich Godt : Ende dat was het dat de Arianen sochten.

Even soo gaet het ten huydighen daghe noch toe : Ten is den Davido-Jozisten / Frankisten / Coorzhertisten ende dierghelycke bypgeesten niet om de vrede te doen / datse dus veel van vrede roepen : twelcke haer laster boecken ende smaet-redenen / waermede sy de ghemeynte Godes / en de Leere der waerheydt daghelycks beschimpen ende vele Menschen ongherust maecten / over bloedelyck betuyghen. Maer alsoo sy selfs gheen vasticheyt in de religie / Iae om recht te seggen geen religie hebbende (want Omnis Religio nulla religio, Alle Religie is gheen religie) haer salicheyt stellen in een Sozghertlyck leben / soo soecken sy oock ander menschen herten met haer vande Religie los te maecten / op een dzif-sandt fetten / ende op een polityck leben te doen vertrouwen. Also is het dat oock de heden-daechsche moderatie-byppers niet anders vooz en hebben / dan dooz dat middel vande ghenaeende moderatie de Leere van de gereformeerde Kercken / die haer inden wech is / te verdonckeren / op datse hare opinie te gheboechlycker invoeren.

Dit leert die er varentheyt so elaelijck / dat hy wel blindt moet zyn die het niet sien en can / ofte moet willich die het niet sien en wil. Ich beroepe my hier op de conscientien van alle Moderateurs / oft niet dat haer oogewit is dat sy te geboechlycker de Menschen vande Leere der gereformeerde Kercken tot haer leeringen souden doen afwijckē. So sy haer gemoet recht sullen bypen / so sullen sy niet anders dozven ofte mogen spreken.

Ich spzecke hier van sodanighe / die dese moderatie schynen te bypberuyt eenen Goddelijcken puer / ende quansups de salicheydt der menschen schynen te willen bevorderen. Want het is notoir dat neffens soodanige / oock eenighe gheuonden worden die alleen haer eyghen gemak ende profijt soecken : Waer sy sien dat 'tselue te becomen is / der waerts neygen sy haer / ende tot desen eynde spzecken sy de groote ende machtige deser Werelt nae den monde. Soo die ghesint zyn / soo zyn sy oock / 'tgene dien behaecht / behaecht hen oock / 'tghene dien mis haeght / mis haeght hen oock. Sy zyn niet seer onghelijck den Hupchelijcken Propheeten / daer van die Propheet Micheas gewach maecht aen syn derde Capittel / Dewelcke propheeteren om ghelt : Alsmen hen te eten gheeft so Predicken sy het sal wel toegaen : Wanneermen hen daerenteghen niet inden mond en gheeft / soo predicken sy daer moet een krych comen.

Dese zyn alsoo schadelijck als de andere. Want so licht als sy de waerheyt predicken om profjts wille / immers so lichtelijck sullen sy haer tot de leughen wenden / als sy profijt en ghemack daer van hebben te verwachten. Want doch de leughen ghemeenlyck meer profjts gheeft hier op der aerden als de waerheyt. In somma met wat ooghemerck dat dese moderatie ghedreuen woort / alint is sy der waerheyt schadelijck.

Och laet ons hoozen wat sy hier vooz reden wederomme tegen byngghen. Machmen dan (segghen sy) niet trachten om de seckten te minderen / ende de gescheurde Chrystheneyt te heele ? Israel (clagen sy) leyt geheel

Oock met de dagelijcsche practijque en van de bypgeeste ende Moderateurs onses tijts.

Wederlegginghe van der Moderateurs contra rede.

verwont/ende siet niemant soeckt het te verbinden : Soudet dan niet een goede vyzicht van dese Moderatie wesen / datmen dese menigherley disputen weerde/ ende de Christenen onder malcander vereenichde? Antwoort : Het is sonder twyffel goet/ ende niet alleen geoorloft/ maer oock noodich datmen soeckt de sekten te minderen : maer op behooflike wyse. Ende ock of wy alle daer naer stonden niet met de mout alleen/maer met de daedt ende Waerhepdt : niet om den muer met loosen skelet te plaesteren/maer om het ghewonde Israel recht te verbinden ! Maer wat is dit vooz een wyse Israel te willen genesen niet meerder woude te slaen? Ruste te willen maken/met de ruste te verstoozen? Sechten te minderen/met de Secten toe te vallen/ende de waerhept te verlaten? So en hebben d' Apostelen niet ghedacu. Als d' Apostolische Kercken ontrufft wierden vande valsche Apostelen/en hebben Paulus ende Barnabas met den selvē niet gehuychelt/ of dooz de vingheren ghesien : Oft sulck een ydele Moderatie byder handt ghenomen om vrede te maken : Maer opwaerts ghereyft nae Jerusalem/om haer gheschil datse met de valsche Woederen hadden vanden Apostolischen Synode, bestaende vnt Apostelen ende Ouderlinghen/te laten oordeelen : Op dat waerhept ende vrede te samen inder Ghemeynte Godes mochte behouden worden. Inghelijck als de Ghemeynte van Galacia int besonder van de selve valsche Apostelen beroert was en liet sich de H. Apostel Paulus niet duncken datter weynich aen ghelegen was/ of men het aldus ofte also verston: Of dat hy om vredes wille wat behoortde toe te gheben : Hy en seyde niet laet ghy wat vande wet vallen/ ende ick van de ghenade/ende alsoo malcanderen te ghemoet gaen : Ick en sal de leere vande ghenade/ ende ghy en sult de leere van de wercken soo hert niet dypven/ende soo sullen wy d'een den anderen dzaghen : Maer hy bestrafte de Galaters wel ernstlijck/ datse den valschen Apostelen ghehoort hadden ghegheben/ende sochtse weder te bzenghen tot erkentnisse vande waerhept/van de welcke sy geweken waren/ arbejdende haer wederom als kinderkens te baren/tot dat Christus een ghebante in haer mochte cryghen : In sulcker voeghen moeten wy oock trachten / nae het exempel des Apostels Pauli de secten te minderen / datmen de verleyde vande waerhepdt grondelijck onderrichtende / soecke te bzenghen tot euenichepdt des Geloofs : Op dat alsoo de dwaalende Schapen tot de rechte Schaepshope Christi ghebzacht zijnde/ het mach worden een Schaepstal ende een Herder.

Enige die andersins niet quaet en zijn/maer menschelijck vernuft wat te veel volgen/meenen datmen om de Waerhept in te voeren vast op sulke wyse behoort te handelen/als de Moordenaers om haer opinien te verhzepden/want sy meenen datmen vooz eerst van de herschillighe poincten wat sal toegheuen/ende de partien wat inruppen / op datmen in toecommende tijdt sijn slach te beter waerneme / ende der valscher Leeracrs listichepdt te bequamelijcker ontdecke. Doozwaer eenen menschelijcken voozslach : Derwelcke soose eenichsins inde Politie mach plaats hebben/in de Ghemeynte Godes nochtans gantschelijck niet : Den regel des Apostels staet vast : Men moet gheen quaedt doen / op datter goet vnt come. De Heere Christus heeft sijn Discipulen wel gheleerd/datse voozsichtich sullen zijn als Serpenten/maer daer beneffens heeft hy haer be-

volen/

Hoemē see-
ten manderē
sal.

Wederleg-
ginge van
eene n schoo-
schijnenden
mensche lijce
nē voozslag.

volen/eenvoudich te zijn als Oupben. Doch dit en komt niet ouer een met de Chriſtelijcke eenvoudicheydt / die ront en recht uyt gaet/hebbende haer ooghemerck alleen op de eere Gods/verbzepdinghe der Waerhepdt/ſtichtinghe der Gemeynthe/ende der menſchen ſalicheydt. Een voozſlach vock die de Waerhepdt ſchadelijck is : Want wat is dit de Waerhepdt te verlaten om de ſelue te bequamelijcker weder te crygen ? Van den rechten wech af te wijcken/om op den ſeluen te lichtelijcker weder te keeren ? Begintmen te glyden/men raecht haest van de planck. Wordt een ſchakel los/gemact/de heele keten valt ter neder. Wordt een ſteen uyt de muere gebroken/de reſte ſal lichtelijcken volgen. Alſmen begint te parlementeren ſeytmen/ſo is de Stadt half gewonnen/ ende wat volchter ghemeynlyck op/andere als de ouerleuringhe vande Stadt? Waertoe ſal van dit verding tuffchen de warachtighe en valsche leere dienen? Om de waerhepdt te verlaten/ en ouer te geuen/op dat wy by onſe vleechelijcke ruſte bliuen ? Dat moet immers verre zijn. Ende wie ſal ons verſekeren dat wy in toe comenden tijt ſulcke ghelegenthepdt alſmen voozghreeft ſullen comen bereyden ? De valsche leeraers tot haer voozdeel genomen hebbende ſo veel als men haer soude moghen toegheuen/sullen in volghenden tijt noch andere Articulen vooztoghen/ende den lieden ſoecken in te ſcherpen. Ende om de ſelue te bequamelijcker in te voeren wederom van nieuwe Moderatie ſprecken : Van ſalmen wederom ofte in onruſte moeten geraken/ ſo men ſich daer teghen ſet : Ofte nae haren wille modereren ende toegheben als vozen gheſchiet is/ſoomen vrede wil behouden.

Al waermen dan wederom/ſo veel alſmen toegheuen ſal van de Leere der waerhepdt ſal verlieſen. Ende waer ſal dan epidelijck de Waerhepdt bliuen ? Datmen meenen soude datmen als dan beter ſal ſtaende comen bliuen als te vozen/dat is maer pdelhepdt.

Want alſmen begint te wijcken/ſo iſt haest gedaen : Men wijckt altijt meer en meer achterwaert : Ende waerom ſalmen doch alſdan de moderatie minder aennemen als te voozen ? Zijn dan de laetſte Articulen meer Waerhepdt als de eerſte ? oft heeft God eenighe Articulen ſpner Waerhepdt ghelaten in onſe goetduncken/om daer van te diſpenſeren na onſe gevallen/eenige niet? Zijn de Articulen daer ouer men modereren wil/plantinghen Gods of der menſchen ? zijn't plantinghen van menſchen / laetſe uytgeroeyt worden : Zijn't plantinghen Gods / ſoo laetſe ſtaen/ende tot ſpner eeren wijt uytgebeyt/ende dieſe willen uytroepen vanden Wijnberch des Heeren/niet ernſt afgekeert worden. Doch genomen men dede gelijck ſp voozſlaen/men gaue wat toe in eenige articulen/ende men bleue daer ſtaen/ſonder yet meer te willen inrupmen/wat ſalder dan ghewonnen zijn ? Wat ſal de eerſte Moderatie helpen/ alſmen euen wel inde oude onruſte ſal bliuen ? Doer hier noch by/twelck wel het ſwaerſte is / dat te bezeeſen ſtaet / dat Godt de Heere deſe verlattinghe ende krenckinghe van ſpne waerhepdt / met meerder blindhepdt ende dwalinghen ſal ſtraffen. Hy is Jalours vooz ſyne ere ende puerich vooz ſpne waerhepdt : Hy heeft bevolen datmen tot ſijn wooydt (twelck de waerhepdt is) noch toe ſal doen/noch afdoen. En meenen wy dat hy ſulck een lichtveerdich verding van ſpne waerhepdt ongeſtraft ſal laten. Hoe ſoude wy ſulck als hy rekenſchap van ons quam eſſchen/vooz ſijn hooge Maजेstept con-

nen verantwoorden? Sullen wy het pont dat hy ons vertrouwt heeft / inde aerde begraven op dat wy voor trouloose diensknichten gescholden worden? Segghen wy/het is maer een wepnich dat wy hebben laten vallen/sal hy niet antwoorden / soo veel telichter was het booz u om te bewaren? Sal hy ons niet bestraffen dat wy wepnich oordeels/tgene hy ons in zijn woort geopenbaert heeft/ ende t'welck zyne eere betreft/ ende zyne werckinge int stuck van onse saticheyt? En oft het maer wepnich waer/ so moet wy doch gedencken/dat hy ons bevolen heeft/ oock in het wepnige getrouwt te zyn/ daerom sal hy segghen tot zynen goeden knecht : Gy ghy goede ende ghetrouwe knecht/om dat ghy in het wepnige zyt ghetrouwt geweest/ soo sal ick u over vele setten. Wie zyn wy dan/dat wy ons souden vermet en vande saecken des Heeren verding te maken na onse goetduncken? Waer heeft hy ons sulc veroozloft? Laet ons dan toefien dat wy in desen deele/niet anders en doen als ons van Gode in zijn Hepligh woort is toegelaten/ op dat wy niet t'eenigher tijt bevonden worden/swaerlyck teghen hem/ ende ons opghelepde ampt te sondighen.

De tweede reden is: Want daer gheen ander Vrede inde kercke Godes te beramen is/ dan die rijst upt de eendzachtighe toestemminghe inde V. waerheyt: also dat/al wildemen schoone sodanighe moderatie byder handt nemen/als onse Moderateurs ons voorstellen/het nochtans geensins practicabel en is. Want wat een peder verstaet in consciencie de waerheyt te wesen/dat sal hy andere willen leeren ende wijsmaken. De rechtgevoelende en sullen niet mogen noch willen nalaten hare waerheyt te vercondigē/ soo sullen oock de teghenstrydige valsche leeraers hare opinien: oft immers sullen sy boozgheben dat zyt niet en moghen onderlaten/ so men haer sechsenighe byzheyt gheeft. Dat vrede kan daer wesen daer een pder Partije zyn meeninghe teghend'ander op het sterckste drijft. Seght ghy datmen d'een Partije oft d'ander den mont sal stoppen/Soo en handelt ghy niet bescheydelyck/maer partijdelyck: Want daer ghy verstaet dat bepde Partijen lydelijck zyn/onderdrukt ghy d'ene meer als d'ander/ t'welc een peder lichtelijcken kan sien onbillick te wesen: Waer over de verdrukte Partije sich niet recht sal hebben te beclagen. Seght ghy dat die onderdrukte Partije niet lydelijck en is / Soo en handelt ghy niet by forme van accomodatatie ende moderatie/maer vā bonnisse. Waer mede ghy al u pdel boozgheben van Moderatie gantsch om verre woort: Seght ghy men sal bepde Partijen bedwingen ende den mont snoeren/soo arbejdt ghy te vergeefs. Want doet by u beske/ghy sult het daer toe niet byenghen. Byenght ghy de huychelaers daer toe/die alleen op haer eyghen profijt ende gheniack sien/ende daerom ghelijck de Meer-haen/ende het riet met allen winden waepē: Ende ghetrouwe Dienaren Christi/en sult ghy het doch niet vercrighen/ alsoo sy weten datse voor Gode hare consciencie supver moeten behouden: Het wilden de Over-Priesteren der Joden om vredes wille den Apostelen bedwingen/datse niet meer en souden spreken inden name Jesu / maer sy kreggen van hen dese rechtveerdighe antwoorde: Oordeelt ghy of het booz God recht sy u meer te hoozen dan God: Want wy en connen niet laten dat wy niet spreken en souden wat wy ghesien en ghehoort hebben. Soo sullen de rechtgeboelende oock moghen antwoorden / wy en connen niet nae laten / te vercondighen het ghene dat ons Godt in zijn Hepligh

Mat. 25. 21

De tweede reden is: dat die Moderatie ende die vrede daer booz ghemaeckt/niet bestendich en is.

Mat. 4. 19. 20

Woozdt gheopenbaert heeft. Men vindt oock sommighe valsche Leeraers soo hertneckich datse om gheenderley oorzake en willen naelaten haere valsche leeringhen te stropen: Andere soo ghebepnst ende listich / dat / offe af sehoon heymelijck hier ende daer de luyden in scherpen of vooz een wijltijt verfwegghen hebbende / naederhandt wederom vooz den dach halen: Daerom salmen haer inde Kercke moeten dulden / ende alsoo occasie gheben om haer meeninge te verbeyden / wat salder anders als confusie ende verwerpinghe upt comnen ontstaen?

Wat men meent men sal eenighe nieuwe Articulen upt generale ende dubbelsinnighe manieren van spreken t'samen stellen / na de welke de Predicanten haer Predicacien sullen moeten richten / ende daermede de Vrede maken / dat is oock ydelheyt: Want beneffens dat daer onder de valscheyt so wel can worden bedeckt als de waerheyt / t'welck de vrome Dienaeren / die vooz de zielen der Menschen moeten waken / niet en moghen toe staen / soo falsche een peder tot haer voordeel ende verbedinghe van zijne meeninghe soecken te trecken / Waer ober de disputen immers so groot sulken worden / als de voozgaende gheweest zijn: T'welck seer wel aengemerckt heeft den voozichtigghen ende Moderaten Philippus Melanthon, waer ober hy in zijn Brieft aenden Cardinael Graunvelde aldus schrijft: Salmen nieuwe articulen maken die sus of so comnen ghedraeyt worden / die de verschillen niet grondelijck wech en nemen / maer alleen bewinpelen / dese sullen noch veel grooter scheuringhen maken. Want een peder partije falsche trecken om zijn sake te bevestighen / ende d'een falsche anders dupden als d'ander. Daerom is het kinderlijck ende den verstandighen mannen inde kercke Godes onbetamelijck so te spelen met dubbelsinnigheden.

Wederom in zijn verclaringhe ober het vijfde Capittel Matthaei. Men moet niet meenen dat de Sophisten vzeedsaem zijn die de Religions verschillen dooz dubbelsinnighe woorden ende buyghsamen vereeninghe willen Modereren ende accorderen. Als ghedaen heeft het Synodus van Syrmien, t'welck ghehoopt heeft dat dooz desen raet de verschillende Kercken weder souden te samen ghevoecht werden: Indien upt het Symbolum van Niccen wierde upt genomen het woort ^a HOMOYSION ende het generale woort ^b HOMOION weder inghevoecht. Want dit tweesinnich formulier / ende als een schoepassende tot beyde voeten / heeft het verschil gheensins wech genomē / maer de tweedzachten vermeerbert. Onse tijden (t'welck te beclagen is) hebben niet wepnich exempelen van sodanige raetgebinge ende uptcomsten gesien: Ghelijck als wanneer het Interim is vooztghebzacht.

Dit is het oordeel Melanthonis aengaende de ydelheyt ende bzuchteloosicheyt van sodanighe dubbelsinnighe articulen ende gebepnst de Moderacien. De erbarentheyt leert oock het selve tot onsen tijden oberbloedelijck ghenoech. Siet hoe de David Ioritten, Nicolaiten, Frankiten, Coornhertiten, ende allerley Libertijnsche gheesten / alle te ghelijck van vrede / liefde / verdzachtsaemheyt etc. daghelijck veel roepen: Ende ondertusschen hoe verwert dat sy spreken / hoe confuselijck datse loopen / d'een sus / d'ander soo / d'een hjer / d'ander gins werts / d'zijvende menigherley verscheyden opinien / so d'een tegen den anderen; zijnde gantschelijck ghelijck de Vossen Samsons, de welke met de steerten aen malcanderen ghebonden zijnde / met de hoofden elck zijns wechsliepen / omme het hozen der Philisteen in brandt te stecken.

De vooz
sach van
eenige dots
belsinnighe
articulen te
maecken is
niet van
ydelheyt.

33
34
35
36
37
38
39

a Eenwe-
sig.
b Gelijck.

Alfoo ist oock dat die gheesten verscheyden opinien bynende alle gelyck nochtans in desen accorderen datse de Kercken soecken te heroeeren / ende het coorn / twelck opwast / op den acker des Heeren / niet haer verkeerde argueringhe onder den schijn van liefde te vernielen. Verhalnen en isset niet anders dan ydelheyt waer men in dese sake by der handt neemt : Men moet in Godes sake recht ende eenuoudich doorgaen : Plaesteren wy den muer met loosen kalk / hy en sal niet bestaen : De kalk sal asuallen / ende den muer sal om ghewoyden worden / ende wy sullen den Coorn des Heeren met onse trouloosheyt / ons seluen ouer den hals halen.

Dus veel aengaende het eerste / namelijk Moderatie tusschen ware ende valsche leere int ghemeen.

Het Tweede Deel, van de Moderatie.

Het tweede
deel van de
moderatie
te maken o-
ver het ver-
schil dat ten
desen tyden
in onse ge-
derantsche
kercke is
opgherefen.

Vcomen tot het tweede : namelijk / of met dit verschil / twelck teghenwoordich is inde Kercken deses Lants / de byde van de selue wel bestaen kan. Om hier van grondelijck / ende met reden te spreken / is vooz eerst van noode datmen wete hoedanich het verschil is / ende ten anderen tusschen wat Persoonen dat het bestaet.

Wat het verschil aengaet / ick en hebbe niet voozgenomen onse Leere al hier te verdedigen ende de contrarie meeninghe te wederleggen / want dat tot dese materie niet en ghehoordt : Maer alleen te verthoonen hoe groot dat het is / oft waer in het bestaet : om te sien oft het soo cleyn is dat het dooz Moderatie can wech genomen worden ofte niet. Indienmen op dit verschil wel let men sal bevinden dattet niet en is ghelegghen in verscheyde verclaringen alleen / van eenighe Schrifuerplaetsen / maer dattet be-
treft sekere voortreffelijche hoost stucken van de Christelijche Leere : Der weleke sommighe verbat zyn in de vijf articulen / als van Godes eeuwighe verkiepinghe / verlossinghe des menschen dooz Christum. Dize wille / crachtighe werckinghe der Goddelijcher ghenade / volstandicheydt der gheloouighen / ende gheuwisse salicheydt : Andere zyn buyten de vijf articulen / als van de erfsonde / volboeninghe Christi / middel om salich te worden / volhomentheyt des menschen in desen leuen / ende eyndelijc de eygenschappen des Goddelijcken wesens etc.

Van de Eeuwighe verkiepinghe.

VVort gheleerd in alle ghere-
formeerde Kercken volghens
Godts H. VVoordt.

Dat God van eeuwigheyt
na sijn welbehaghen voozge-

Hier teghen wordt gheleert :

Dat Godt van eeuwigheyt
nae sijn vvelbehaghen voorge-
nomen heeft den ghenen die hy
sach dat in synen Sone Iesum
no-

nomen heeft uyt den verdo-
ven Menschelijcken geslachte
eenighe door Christum syn-
nen Sone salich te maecken/
ende tot dien eynde met den
gheloobe aenden selven ende
den geest der wedergeboorte
te begaben / tot prijs synder
eerlijcker genade: Alsoo dat
het ghelooue aen Christum/
de inlypinghe inden selven/
mitsgaders onse heylighma-
kinghe vruchten zijn uyt de
verkiefsinghe spruytende.

Het gheueelen der kercke is Potoir.

Het gheboelen der Remonstranten blyckt uyt de Haech-
sche conferentie alwaer sy seggen Pag. 35. Wy bekennen ront
uyt dattet gheloobe inde consideratie ende aenmerckinge
Godts int verkiefsen ter salicheydt voorgaet: Ende niet als
een vrucht der verkiefsinghe volcht: Dewyle Godt de men-
schen int verkiefsen niet simpellick als Menschen/maer als
ghelooovighen heeft aenghesien.

Maer uyt noot sakelijck volght/dat de oorsaecke bande verkiefsinghe is
des menschen ghelooue. Want vrachtmen haer/waerom Godt desen die
ghelooft heeft vercozen/ genen die niet en gelooft verwoopen? Sy en con-
nen geen ander antwoordt gheuen/dan om dat dese ghelooft/ghene niet.
Sy en konnen niet segghen dattet is de enckele ghenade ende twelchba-
ghen Godts: Manelijck/waer mede hy heeft voorgenomen ghelooouighe
salich te maecken. Want sulch een beslypt en brenghet gheen verkiefsinghe
mede/ Dewyle dese niet teghenstaende wel hadde connen gheschieden/dat
alle menschen gheloofden ende also alle salich wierden: of dat niemant en
gheloofde ende alsoo alle verdoemt wierden. Daerom sy geen verkiefsinghe
konnen stellen/dan volghens de doozwetenschap Gods / waer mede hy
voorszien heeft wie gheloooben soude/ wie niet: Waerop hy dan voozber
heeft besloten den eenen/om dat hy ghelooouen soude/salich te maken: der
anderen om dat hy niet gheloooben soude/te verdoemen. Ende also en can
niet bestaen datse seggen/ Confe: Pag. 61. Dat het beslypt bande ghesloouige
salich te maken/ is het beslypt bande verkiefsinghe ter salicheyt.

Daerom oock Armi: in syn Declara. inde vier beslypten bande Prede sti-
natie vooz het tweede stelt: Waer mede Godt heeft voozghenomen/ boec
beerdighe ende ghelooouige in ghenade te ontfangen. Ende vooz het leste/
waer

Christum gelooven ende inden
ghelooue ten eynde toe volher-
den souden salichte maecken:
Alsoo dat het ghelooue ende de
volherdinghe in het selve sijn
conditien, de verkiefsinghe ter sal-
licheyt voorgaende, vereyscht in
den genen die verkoren souden
vvorden.

De Remo-
strantē stel-
len de oor-
sake van de
verkiefsinghe
sijnenselven
ghelooue.

waermede hy heeft voozghenomen sekere bysonder persoonen salich te make / twelc steunt op de voozwetenheyt Gods / dooz welke hy van eeuwichheyt geweten heeft welke persoonen souden geloouen / ende volherdē.

Maer uyt blijkt / dat / volghens hare meeninghe de oozsake van de verkiefsinge ende van het onder schiep datter is tusschen den mensche die doch al te ghelijck bedozuen sijn / in de menschen zelfs is / zijnde alleen van Gode voozsien / om sich voozder daer naer in syne verkiefsinghe te richten / ende volghens datse niet met recht konnen ghesepdt werden / (so sy nochtans inde Conferentie Pag. 412. voozgheuen) datse met de Leerers der gesefozmeerde Kerche eens sijn in dese twee punten.

I. Dat het God behaecht heeft van eeuwichhepdt sekere bysondere verfoonen ten eeuwichen Leuen uyt te kiesē.

Dit weder spreken sy / als sy segghen dat het beslupt van de geloouighe salich te maken / is het beslupt van de verkiefsinge. Want sulck een beslupt gaet alleen int gros ende onbepaect / ende can soo gesepdt is / sonder eeuighe verkiefsinghe ende verwozpinghe wel bestaen.

II. Dat dese verkiefsinghe rust alleen op de loutere ghenade ende barmhertichepdt Gods in Christo / niet op eenigherley verdiensten ofte weerdicheyt der Menschen.

Dit weder spreken sy / als sy segghen ; Dat het beslupt van sekere bysondere perzonen salich te maecken ende te verdoemen / rust op de voozwetenheyt Gods met de welke hy van eeuwichheyt heeft gheheten / wie dat nae zeeckere administratie der middelen tot het Ghelooue ende bekehringe bequaem / dooz sijn voozromende genade Ghelooouen / ende dooz de volgende genade ten eynde toe volherden. Wie daerenteghen niet geloouen ende niet volherden zouden / ghelijck dit verclaert wozt van Arminio in sijn verclaringe aende E. Heeren indē vierden Arti. van sijn Predestinatie. Want soo Gods verkiefsinghe rust op de voozwetenenschap waermede Godt yet indē menschen voozzien heeft / soo en rustse niet alleen op de loutere ghenade ende barmherticheyt Gods : Maer (immers ten deele) op eenige weerdicheyt die indē mensche is ; Waermede namelijk die ghene die verzozen wozt / hem die verwozpen wozt ouertrest.

Ten tweeden volcht daer uyt / dat het Ghelooou niet en bloept uyt Gods enckele ghenade / maer hangt aen des menschen byze wille : Want zoo het alleen bloepde uyt Godt enckele ghenade / soo zoude te bezien staen of God die ghenade wil bewyzen alle menschen / of alleen zommige ; Indien alle menschen / zo zouden alle menschen geloouen / twelche nochtans niet en geschiedt : Ergo alleen zommighe ; Waer ouer een zulcke verkiefsinge moet bekent wozen / niet de welke Godt voozghenomen heeft seckere bysondere persoonen met het Gelooou te begaueu : Also dat t'gelooou een byzucht zy van de selue verkiefsinghe. Van dewyle sy dit niet en willen bekennen / soo volcht datse het ghelooou immers ten deele moeten toeschryuen des Menschen byzen wille.

Maer uyt nu claerlijck blijkt dattet ver schil desen aengaende niet is ouer sekere manieren van verclaringe alleen : Maer ouer een gewichtich ende vooztreffelijck leerpunct / bestaende hierin / gelijk onse medezozers inde

Spēn sijn doe int stus van de verkiefsinghe met eens niet de Gesefozmeerde Leerars.

Dolgens de Leere de Remonstranen hanght het gelooue aen menschen byzen wille.

Maer in eygentlick het ver schil tusschen de Remonstranten / ende de Oversoz meerde her

inde Conferentie Pag. 392. seer wel hebben aenghewesen.

ke, befaect
aengaende
de verkie-
singhe.

I. Of de eenighe ende hoogste oorzaecke der verkielinghe/ oft waerom Godt den eenen vooz den anderen heeft verko- ren/ is alleene die wille/ ende het wel-believen Gods.

II. Of God in het verkielen ghesien heeft op het gheloobe als op een oorzaecke/ conditie/ ofte qualiteyt inden menschen/ waerom hy den eenen vooz den anderen vercozen heeft/ ende volghens dien/ of inde consideratie ende aenmerckinghe Go- des/ het gheloobe de verkielinghe ter salicheyt voorzaet.

III. Of het geloobe een vyzucht is vande verkielinghe ter sa- licheydt/ ende volghens dien/ of het gheloof inde consideratie ende aenmerckinghe Godes / de verkielinghe ter salicheydt volcht/ ende daer uyt voortcomt / ende of het gheloobe inde consideratie Godes in het verkielen aenghemerckt wort / als een middel ghelubordwaerd om de nytvercozene daer dooz ter salicheydt te vzenghen.

Insonnia of de verkielinghe geschiet is/ nae het voozge- stene gheloobe/ ende daer uyt voortcomt : ofte dat ter contra- rie/ het gheloobe voortcomt uyt de verkielinghe.

De Remonstranten soeckende haer verschil datse met de Leeraers van de Ghereformende hebben/ kleyn/ ende deselve onder malcanderen oneens te maken / hebben onse mede. broeders inde Conf. Pag. 36. Onder hare ses vzaghen/ oock dese voozghestelt.

Of 't fundament vande leere vande Predestinatie meer ge- krenckt wort dooz aenmerckinghe des menschen in geloobe en ongheloobe/ dan wel dooz aenmerckinghe des selven/ ofte in den staet der opzecticheyt/ of inden val ende verdozvent- heyt Adams?

Ick antwoorde Ja : ende segghe dat de Leeraers vande gereformeer- de Kercke / soo die de Predestinatie stellen boven den val/ als die se stellen beneden den val : (Ick ghebruycke de ghemeyne maniere van spreken om dat die meest bekend is) inden grondt van de saecke seer wel over een comen/ verschillende alleen in verscheyden manieren van verclaringhe die o ver eenderley saecke ghedaen worde. Maer de Remonstranten verschil- len van heyden inden grondt vande saecke selfs. Dat de ghereformeer- de Leeraers inde saecke selfs seer wel over een comen verclaerd D. Iunius seer bequamelijck Disput. de Predest. Thei 13. 14. segghende : Wy en ver- schillen niet van die Godtsalighe ende gheleerde Mannen die werckelike stel- len dat Godt den mensche int predestineren heeft aenghesien eer hy wier- de gheschapen : Doch van hen die segghen/ dat de mensche als geschapen/

Antwoort/
op de derde
vzaghe des
Remon-
stranten te
Contra res-
mon. vooz-
ghstelt
Conf. pag.
36.
De Gere-
formeerde
Leeraeren/
zijn allen
den gronde
aengaende
leere der
verkielinghe
met malcā
deren wel
eens.

27 ende gheballen van Gode is aenghemercht. Want dat dese ende ghene
 28 waerachtelijck segghen/dat bekennen wy Helychlyck: Want wy seggen
 29 het beyde: Ende ghelijck als wy van beyde niet verschillen inde substan-
 30 tie vande saken/also en verschillen sy oock onder malcaender niet. Want sy
 31 be weeren alle beyde stant vastelijck ende Godsalichlyck (gelijck oock wy)
 32 dat de oorzaecke vande Predestinatie is Godt allcen nae het welbehagen
 33 zijns willes: ende dat gheene oorzake buyten God ofte inden mensche ofte
 34 elders ghevonden kan werden: ende dat de verordninghe self niet in
 35 tijt/maer van eeuwichheit is gheschiet. Maer wat aengaet de omstandich-
 36 heyt met de welcke de mensche verschepdentlijck wort aenghemercht/ de
 37 selve en behoort niet eyghentlijck toi de oorzake vande Predestinatie. Sy
 38 en verschillen oock so seer niet inde omstandigheden als vele wel meenen.
 39 Want als dese segghen / dat de mensche van Gode int Predestineren is
 40 aenghesien als gheballen/soo en sien sy niet eyghentlijck op de oorzake van
 41 de verkiefinghe ende verwerpinghe: Maer op de ordne ende ghestaltenisse
 42 der oorzaken/uyt de welcke de verdoemenisse ghevolcht is. Daerenboven
 43 en segghen sy dat niet uyt stuytende de andere standen des menschen/maer
 44 om een besondere oorzake die niet te misprysen en is: te weten / op dat de
 45 dertelhepdt des vleeschs/het welck sich trotselijck teghen God verheft/te
 46 lichtelijcker soude bedwonghen worden: t'welck gheschiet als wy weten
 47 dat alle Menschen te gelijck sondaers vanden voozordinerende Gode zijn
 48 aenghemercht. Maer als ghene segghen/dat God den mensche int Prede-
 49 stinieren heeft aenghesien als noch niet gheschapen/So en weeren sy Godt
 50 daerom niet vande aenmerckinghe des menschelijcken vals: Maer sy wil-
 51 len dit alleen te kennen gheben/dat de gheheele oorzake vande Predestina-
 52 tie in Gode/ende gheene buyten God inden mensche bevondē wort. Alsoo
 53 komen sy inde saecke selfs over een:de maniere vande sake te verclaren is
 54 verschepden. Dus verre Junius.

Doozwaer soo men op de sake selfs/ende op de schyften vande gherefoz-
 meerde Leeraers wel let men sal bevinden dattet ganschelijck alsoo is als
 Junius aldaer verclaert. Die de Predestinatie stellen boven den val/ die be-
 kennen dat het onderschept t'welck dooz de verkiefinghe ende verwerpin-
 ghe ghemaect wort in het gheballen bedooven menschelijck geslachte ge-
 schiet: Ghelijck onder anderen uyt dese woorzen D. Bezae blijcken kan / in
 29 zijn annotatien in het eerste capittel totten Ephesiens. Christus (sepr hy) wort
 30 ons voozghesiet als middelaer: ergo ist nootsaechelijck/dat de verdovent-
 31 heyt nae de ordne der oorzaken in Godes vooznemen voozgae/maer vooz de
 32 verdovent heyt de scheyppinghe in heylschept en gherechticheyt als volcht
 33 cap. 4. 24. op dat sich God een wech soude openen/ soo/ om die dooz barm-
 34 herticheyt salich te maken / den welcken hy in Christo soude verkiefen/als
 35 om die recht veerdelijck te straffen/die welcken in ongerechticheyt outfan-
 36 ghen zijnde/daer in souden bliwen: Ende wederom/ wy seggen niet recht/
 37 dat God eer hy den mensche schepte/eerst voozghenomen heeft zijn heerlijc-
 38 heyt te openbaren in sommighe dooz barmherticheyt salich te maken: alsoo
 39 alle constenaers eerst van het eynde plegen te berade/daerna op dat hy dit
 40 eynde soude becomeen voozgenomen heeft den mensche te scheypen man ende
 41 Wou/ende den selven wel oprecht/maer die selfwillich vallende haer selven
 42 ende alle hare nasomelinghen des oordeels Godes souden schuldich maken:
 43 uyt

uyt dewelcke sy nader hant/seeckere uytvercoone die het hem beliefsde/
dooz barmherticheyt soude salich maken. Dus verre Beza.

Wederom die de Predestinatie stellen beneden den val bekennen dat den
val Adams niet by gheval/maer dooz Gods raet en ordinantie / nochtans
sonder Gods schult geschiet is. Want sy bekennen alle datter niet op aer-
den by geballe en komt/ Ja (gelijck de Heere Christus seyt) niet een mus-
ken op aerden en valt sonder de H. wille des Hemelschen Daders. So dat
in desen anders geë onderschept en can sien/dan dat gene die vooz den val
gaen/het woort Predestinatie ofte vooz ordineringe wat wyder nemen:
Namelijck vooz het gantsche beslupt Godes ouer het gheheele belept ende
ozdye van der menschen salicheydt ende verdoemenisse / ende van alle de
middelen die daer toe strecken/soo vande scheppinghe/als toelatinghe des
vals/als oock wederoprechtinghe van sonnighe ende latinge van ande-
re. Welck sy alles daerom doen om te betoonen / dat alles wat aen/
In/ende vanden mensche gheschiet/nae Godes raet bestiert woort / ende
om alle oorzaccken van Godes beslupt / die buyten Godt in ende aenden
Menschen ghesocht souden moghen worden / te enemael wegh te nemen:
Ende dat dese/die beneden den val bliuen/het woort Predestinatie wat
nauwer nemen/ Namelijck/ vooz de Predestinatie der Heylighen / dat is/
vooz de verordineringe der uytvercoenen tot de salicheyt / ende de midde-
len om daer toe te comen vereyscht: Alsoo datse de scheppinghe des men-
schen ende de toelatinghe ende bestieringhe vanden val niet tot de Prede-
stinatie/maer tot de algheimeyne voorszienicheyt Godes refereren. Waer
uyt blijkt dat dese verscheydenheyt niet inde Leere seifs/maer in de ver-
claringhe van de Leere gelegen is: Ende volgens dat daer dooz het sou-
dament van de leere der Predestinatie niet ghekreucht en woort.

Maer dattet also met het verschil tusschen de Remonstranten ende de
Gereformeerde leeraren niet ghestelt en is / kan uyt 'tghene voozen ver-
claert is/ghenoechsaem verstaen worden. De Remonstranten niet Wil-
lende bekennen dat den val Adams is gheschiet na den raet ende ordinantie
Godes/moeten segghen dat sy is gheschiet by geballe. Makende van de
Predestinatie ter salicheyt/een beslupt Gods van de gheloouighen salich
te maken/stellen sy de selue gantsch onseker en seylbaer. Want met sulck
een beslupt en woort niet gedetermineert of eenighe getooven en also salich
werden sullen of niet/gelijck bouen getoont is. Seggende dat de Prede-
stinatie rust op de voozwetenschap Gods/waermede God heeft versien/etc.
So stellen sy yet inden mensche waerom den ene meer is vercozen als de
anderē. Also dat hier uyt een peder lichtelijckē can verstaē / dat haer ver-
schil met ons aēgaende die goddelijcke verkiesinge/niet en is ober de ver-
claringhe van eene ende de selfde leeringe/maer ober den gront leere seifs.

Maer ge-
sins met de
Remon-
stranten.

Van de Verlossinghe dooz

CHRISTVM.

Leeren vvy inde Gherefor-
meerde Kercken: Dat wel het
lyden Christi in sich selven

Hier teghen wordt ghedreven:
Dat Christus nae den raet, last,
ende commissie sijns Vaders,

genoechsaem is/om alle menschen te verlossen/ jae al wackerender meer alker zijn: want het is van een onepndighe cracht/ vermits dattet is het lyden des Soons Gods: doch dat Christus nae dē raet sijns Vaders ghestorven is/ alleen vooz den uptvercoozene/ ende ware ghe loovigen/ niet vooz nemen/om dien allen ende alleen/ dooz dē geloove de cracht sijns lydens charer salicheyt deelachtich te maken/ twelck ons de schryfuere leerdt/ alle seyt dat Christus is gestorven vooz velen/ vooz sijn schapen/ vooz sijn volck/ vooz de gene/ die hē de Vader gegebē heeft.

voor alle ende yder ghestorven is, also dat hy niet alleen dē uytvercoornen, maer oock alle andere menschen, de verghevinghe der sonden, ende de versoeninghe met God vervorven heeft; Ende dat Christus voldoende de gherechticheydt Godts, soo veel heeft te vveghe ghebracht, dat God sonder quetsinge van syne gerechticheyt, den sondigē mensche, die deure hem vvederomme open ghestelt, tot syne genade; Hoe vvel niemant tot dese genade sal ingaen, dan door den gheloove. *Besiet Conferen. Pag. 118. ende 147.*

Hier maken sy wederom eenen onsekeren raet ende beslypt Godes/ ende een ydele cracht der volboeninge Christi: Want sulck een beslypt Godes/ om dooz Christum alle menschen die deure der genaden te apenen/ ende de sulcke erne verwerpinghe bande openinghe der deure der ghenaden en determineert niet / of yemandt dooz het lyden Christi salich sal werden: Want desen niet teghensstaende/ condet wel gheschieden/ dat niemant en ghelooft ende salich werde/ ende alsoo het lyden Christi te vergerfs ware. Waeromme oock Nicolaus Grevinchovius, een der Armonstraten/ in sijn Boeck onlanx teghen Amelsum uptghegheben/ Pag. 14. Aldus seyt:

Wy beweren/ hoe oock de verwerpinghe tot de applicatie gheordincert yn/ datse nochtans/ dooz haer selfs alleen/ sonder applicatie volcomen ende gheheel heeft connen bestaen / ende dat allen de verlossinghe heeft connen verworven zijn / ende nochtans niemant gheapplicieert worden / vermits de tulschen-comende ongheloobigheyt van allen.

Wat dunct u / streckt dat tot Godes Gere/ Christum inden doot gheven sonder aenmerkinge/ offer oock yemandt dooz salich sal worden? Is dat niet te segghen dat Christi lyden wel hadde connen te vergheefs zijn/ ende sijn bloet uptgestort sonder yemandts repuinghe? Segghen sy dat Godes des Vaders ende Christi vooznemen is gheweest dooz sijn doot alle

Christus is
nae de Leere
der Armon-
straten/ niet
ghestorven
om yemandt
zeckerlych
salich te
maecken.

alle ende pedet mensche te behouden / soo moeten sy bekennen dat in velen Godes booznemen saelgeert. Segghen sy ris onder conditie soo sy gheloo-
ben/soo ver vallen sy wederom tot het boozighe / dattet wel hadde comen
gheschieden dat dese conditie van niemant en ware volbrocht. Doet hier
by dat hoe sy het nemen / altijd moeten sy d' applicatie ende crachtige wer-
kinghe van het lijden Chzisti tot des menschen salicheydt / hanghen aen des
menschen Vrije wille: Of namelijc de mensche door den Gheloove sich Chzi-
sti lijden sal willen toepghenen/ ende also tot zijner salicheydt cracht laten
hebben ofte niet.

Maer wy gheleert zijnde uyt Godes woort / dat Godes booznemē vast
staet / Also dat sulck een vooztreffelijck werck niet en can te verghiefs zijn
Ende dat niet alleen de ghevinghe Chzisti inden doot / maer oock de toep-
gheringhe zynes lijden ende verdiensten / ende de besprenginge zijns bloets
op onse consciencien / nae Godes raet ende welbehaghen bestuert wort / soo
ende aen wien God de Heere wil / dat ooc wy die van natueren in onse zon-
den doot legghen / niet machtich en zijn ons sulck een heerlijcke weldaet toe
te passen / sonder noch een bysondere crachtighe ghenade des H. Gheestes
Houden staende dat Chzistus ghestorven is / niet dat vooznemen om eenige
door zijn liden dadelijck salich te maken: Namelijck den ghenen / die zijn lij-
den te nutte comt / dat zijn alle gheloovighen / die volgens Godes eenwigen
raet en verkiepinghe inder tijt niet het gheloove begaest / ende door het selve
Chzisto ingheleijst worden. Die welcke inde Heylighe Schrift Chzisti volc /
Chzisti schapen / Chzisti ghemeynte ghenaemt worden / als zijnde Chzisto
van den Vader ghegheven.

Maer uyt wederom blijkt / dat in desen het verschil niet en is inde ver-
elaringhe alleen / maer inden gront vande leere selfs.

Vande Vrije wille.

Leeren vvy in de Gherefor-
meerde Kercke: **Dat de men-
sche zijn Vrije wille / die goet /
doch veranderlijck van God
gheschapen was / misbruy-
kende / hem selven ende
zinen Vpen wille / heeft
verlozen / alsoo / dat alle men-
schen van natueren doot in-
de zonde legghende / niet al-
leene blind zijn in't verstandt
ende ongheregelt in affecten /
maer oock verkeerdt ende
boos van wille zijnde / gan-**

Hier teghen wordt gedreven.

Dat inde Gheestelijcke doot, die
geestelijcke gaven vandē V Vil-
le, niet zijn geseheyden, iae dat se
inde selve noyt en zijn geveest,
maer dat de V Ville ghelijck alse
inden beginne gheschapen vvas:
Also oock is ghebleven, vry, bey-
de ten goede en ten quade.

schelijck onnut ten goede en=
de geneychte ten quade/ ten zy
dat sy door Godes Geest we=
der ghebozen worden.

De Remo-
strantē dyp-
bē uwerzuc-
kelijcken de
ijpe wille.

De Remonstranten segghen wytdruckelijck inde Haechsche Conferen-
Pag. 250. sprekende van het opwecken des menschen ypt den Gheestelij-
ken doot: Maer in de wille en mocht foodanighe instoringhe van Gee-
stelijke gauen niet geschieden/als die na haren aert byz was/om/ ofte het
goede/of het quade te willen/ende na haer werck goet ofte quaeft genaemt
te werden/sulcx als haer tverstant soude verthoonē/ende d' affecten haer
souden aenporen: sonder welke byzheyt niet mogelijk waer gheweest
dat de mensche opt hadde ghesondicht. Daer ypt blyckt nu alrede merck-
kelijck onderscheydt tusschen de lichamelijcke ende geestelijke doot. Want
inde eerste scheydt de ziele waerlijck van alle deelen des Lichaems/ Alsoo
dat alle die leden stozuen: Maer in de gheestelijke doot en werden/ep-
ghentlijck te sprecken/de gheestelijke gauen van des menschen wille niet
ghescheyden/dewyle sy noyt inde zelue zyn geweest/maer alleen een byz-
heyt om goede ofte quade te mogen doen/als voorsz. is: Welcke byzheyt/
hoe wel sy hare macht inden sondighen menschen niet dadelick en can ypt-
hezden/ouermidts de dypsteruiffe des verstants/ende ongheregheltheyt
der affecten/nochtans soo isse in hem ghebleven als een deel van syne aen-
gheschapen natuere.

Dit wederspreken wy / ende seggen dat de wille mede ten quaden ghes-
necht is. Waeromme ons d' Apostel leert Philip. 2. Dat het Godt is die
in ons werckt het willen ende het volbzenghen na sijn welbehagen.

Verhaluen hier wederom verschil is niet ouer die verclaringhe alleen/
maer ouer de gront bande leere/namelijck de byzmachticheydt des men-
schelijcken wille ten goede.

Van de crachtighe werckinge der Goddelijcker genade in onse wedergeboorte.

Leeren vvy in de Gherefor-
meerde Kercke: Dat Godt
met den Geest der wederge-
boorte in de Herten der men-
schen werkkende / niet al-
leen haer verstandē verlicht /
haer affecten verberert/ maer
doek haren wille tot syne ge-
hoozsaemheydt buycht: Also
dat hy niet alleen de macht

Hier teghen words gedreven.

Dat de ghenade Gods altyt vve-
derstaenlijck is, dat is, dat de
mensche de ghenade des H. Gee-
stes, oock als hy in hem vverckt
met vville ende voornemen om
hem te bekeeren, altydt can vve-
derstaen, hinderen ende keeren,
ende alsoo maecken dat hy niet
vvedergeboren en vvorde: vvel-
ende

ende bequaemhepdt om haer te bekeerē/ ende in hem te gelooven/ maer oock het geloove ende de bekeeringhe selfs dadelijck in haer werckt: Waerom oock de selve genade ende werckinghe des H. Gheests/ alsoo sy den wederstrijdt ende hardichepdt des Menschelijcken herten wech neemt/ vanden menschen inde welcke sy wercke/ geen sijn en wort wederstaē/ ende volgens die die eenighe oorsake is van 's menschen bekeeringhe.

ken volghende de Heylige Geest niet en vverckt het dadelick ghelooove ende bekeeringhe inden menschen, maer alleen de macht om sich te mogen bekeeren ende gheloven, ende volghens dat de ghenade des Heyligen Gheestes niet de eenighe oorsack is van 's menschen bekeeringe.

Het ghevoelen der Kercken is wederom notoir.

Het gevoelen der Remonstranten blyckt claerlijck uyt de Conseren. Pag. 231. Wy noemensē een wederstaenlijcke ghenade / om dat se de mensche met synen wille can wederstaen/ hinderen ende keeren.

Pag. 191. Men can den H. Gheest wederstaen/ als hy inden mensche werckt met wille ende voornemen om hem te bekeeren.

Pag. 193. Men can God wederstaen/ als hy ons dooz sijn ghenade wil bekeeren.

Pag. 235. Die ghenade en overwint niet alomme/ ende alle tijt alle wederstaent/ in alle de gene daer in sy crachtelijck wercken wil.

Pag. 266. Het en is niet vzeemt/ dat vele inder daet niet en gelooven dien de macht ghegheven wort: Wy ontkennen dat vooz dadelick geloof/ gaet sulck en instoztinghe van habitus Fidei, dat is: van het ghelooove self. Wy houden dat vele onherbozen sijn/ ende bliuen/ om dat sy den aengheboden geest der wedergeboorte niet en hebben willen ontfanghen/ maer hebben hem wederstaen daer hy wilde ingaen/ ende haer wederbaren.

Maer uyt nootsakelijck moet volghen/ dat het ghelooove ende de bekeeringe hangt aen des menschen vryen wille. Want also (na haer seggen:) de mensche altyt Gods genade can wederstaen/ wil hy/ soo wederstaet hy de selue/ wil hy oock niet/ soo en wederstaet hyse niet / maer laetse in hem wercken. Is dit so niet/ maer hanght het aen de ghenadige wille Gods/ so moeten se alle bekeert worden ende ghehooven / inden welcken Godt de bekeeringe ende het ghelooove wil wercken: hier en is gern middel / ontkennen sy dit / soo moeten sy dat bekennen: Ende ter contrarien ontkennen sy dat/ so moeten se dit bekennen. Maer sy ontkennen dit (so ghehoort is) seggende dat vele onbekert bliuen/ die Godt wil bekeeren: Ergo moeten se dat bekennen: dat de wedergeboorte ofte 't gelooove ende bekeeringhe hanght aen des menschen vrye wille. Welck sy niet duyserlijck te ken-

De orachtige werckinghe van Gods genade/ want na bekeere derke monst. aen de vryewille des menschen

nen gheben/als sy (so boven ghehoort is) segghen/dat de instozinge vande gheestelycke gaven inde wille niet en gheschiet.

Ende Pag. 252. Dat sommighe onwedergehoorne gewisselijck niet doot en zijn/als in de welke het verstant ende de affecten zijn levendich ghemaeckt/ende upt cracht van dien de wille oock machtich gheworden / om haer aentgheschapne faculteyt ende macht van te comen willen of niet willen int werck te stellen/ waer in de levendichmakinghe vande wille eyghentlijck gheleghen is.

Ende dat God den sondigen mensche zijn natuere niet en heeft benomen/ waer van de wille een ghedeelte is/ wiens eyghenschap is bypheydt om te moghen t'boozgheselde aennemen/ ofte verwerpen/ welke bypheydt blijvende/so kan de mensche zijn wedergehoorte verhinderen / oock wanneer hem Gods gheest wil wederbaren.

Ende Pag. 255. Dat ons gheboden wordt Ephes. 5. 14. te ontwaken ende op te staen upt den dooden/ tot bewijs dat God sulcx wel inden menschen/ doch niet sonder den Menschen en werckt / ende daerom oock niet wederstaenlijck t' selve te weghe bynghet/om dat oock des menschen ontwaken/ia opstaen vanden dooden daer toe wert bereypt.

Dat upt die maniere van sprekken/ als de mensche booz zijn bekeeringhe sieck/cranck/ghewont ende ghequetst ghenacmt wort/inmiers so vasten bewijs booz de wederstaenlijcke werkinghe der ghenade soude comen ghenomen worden/als teghen de selve vande boederen upt het wederbaren en opwecken upt den dooden/ in desen is byghebracht/ also den siecken ende ghequetsten met ghreuen se zijn de macht om den medecijn of teghen te staen/ of te ghedooghen/can ontoghen werden.

Wt dese en dierghelycke sententien blijktt claerlijc wat sy met de wederstaenlijcke werkingen der genaden willen te kennen geven: Namelijc dat de krachtige werkinge vande selve hangt geheel aen des menschen byhen wille/als de welke in hare natuere byp zijnde ende blijvende bepde tē goede ende ten quade/vande genade niet en wort gheneycht/ maer boozgaens harte bypmachticheyt behout om de aengebodene ende lockende genade/ofte aen te nemen ende te volgen/ ofte te versmaden ende te verwerpen. Waer upt wijder volcht/dat de genade des H. Geests niet en is de geheele/ ja ooc niet de booznaemste oorzake van des menschen wedergehoorte / dewijle (naer haer boozgheben) als de wille niet de ghenade wil mede wercken / de mensche wort wederbozen/maer als hy de genade wil tegenstaen/ de mensche onwedergebozen blijft: Ende daerom segghen sy/ dat God wel inden mensche/doch niet sonder den mensche en werckt.

Ende Pag. 196. Dat de bekeeringe ende t'geloobe van ons inden Cuantgetso gheepscht worde als schuldighende kinderlijcke ghehoorzsaemheydt/ ende dat t'ghene in pemandt van een ander alleen gewoont wort/alsoo dat hy daer inne niet en doet dan lyden/ gheen sulcke gehoorzsaemheydt kan wesen. Waer upt sy willen bestuyten dat de bekeeringe en het geloobe in ons/ niet van den H. Geest alleen comen gewoont werden/ vermits datse anders (so sy meenen) gheen ghehoorzsaemheydt en souden comen wesen.

Ende Pag. 253. 254. Dat de Mensch die doot is in zonden eerst zyne doot moet kennen/ ende selfs eerst moeten weten dat hy doot is / eer dat hy levendich wort gemaect: Also datter eenich werck des menschen gaet booz.

voorzynne lewendichmaeckinghe/van zyn doot te kennen/te beclagen/te begheren/ ende bidden daer uyt verlost te zyn/en naer 'slebe te hongeren/te dorsten/te soeckē/ ende dat de mensche/die door de voorzomende genade gederpen/opgetoect/en bus betre gebzacht is te medelwerker Godes 'sine volbrengen zynre wedergeboorte.

Het is wel so datse Pag. 233. dese absurditeyt soecken te ontgaen/siggende: Wy bekennen dat God het dadelijck gelooven ende bekeeren in ons niet en werct sonder onsen wille/so voorzeseft/ende eventwel en hanght de bekeeringhe/eyghentlijc te spreken/aen onsen wille niet: Menghe sien dat God altydt blijft de eerste/ende de opperste byse oorsaecke van onse bekeeringhe/die hy te weghe brenghyt uyt enckele byzheyt zyns wilens/sonder aen eenighe ander oorsaecken te hanghen.

Maer het zyn niet dan blauwe bloemen. Want meenen sy dit te recht/so sal de bekeeringe dadelijck volgen/waer hy de selbe wercken wil: dewylse dat 'tgent van Godt nae de byzheyt zyns wilens/sonder aen eenighe ander oorsaecke te hanghen/gelwocht wort/ seckerlyk geschiet sonder eenighe verhinderinge/ende volgens sal de bekeeringhe ontweersstaelijck ghelwocht worden. Dan also sy dit weder spreken/so moeten sy/tghene voorzeydt is niet troutwelijck meenen. Want een van heyden moet waer zyn: Of de Bekeeringhe moet hangen aen des menschen byse wille/so datse ghelwocht wort als de menscheijcke wille wil/niet ghelwocht en wortd alse niet en wil: Of men moet bekennen dat God des menschen wille tot de bekeeringhe ende ghehoorzameheyt zynre gheboden neyghende/de bekeeringhe onwederstaelijck inde mensche werckt.

Waer uyt wy wyder konnen sien/dat de Remonstranten niet recht niet en connen gheseydt worden (soo zy nochtans voorzheven Confer. Pag. 420. 421.) Datse niet de Schereformeerde Leeraren eens zyn inde naevolghende punten.

I. Dat de Mensch het salichmaeckende ghelooze van hem selven niet en heeft/ noch uyt kracht van sijn byse wille.

II. Dat hy inden stant der afwijkinghe ende der sonde niet goets dat waerlijck goet is uyt ende van hem selven kan dencken/willen/ noch doen.

III. Dat het van noode is dat hy vā God in Christo werde herbozen ende vernieuwt in verstant/affectie/ ende wille/ ende alle krachten/ om het ware goet te moghen verstaen/bedencken willen ende volbrenghen.

IV. Dat dese genade Godts is 'tbeginfel/voortganck/ ende volbringinghe alles goedts.

V. Dat alle goede daden of werckingen diemen bedencken kan de genade Gods in Christo moeten toegeschreven werde.

Dit alles weder sprecken zy (als zy seggen) dat de Geestelijcke gaven inde wille niet en connen ingestoot worden/alsoo zy noyt inde selve gewest zyn/maer dat de wille altydt behouden heeft/ende noch behout de bymactichuyt om het voorgeselde aen te nemen of te verwozen: Alsoo dat de leu'ndichmakinge van de wille daer in gheleghen is/ dat het verstant ende affectien lewendich ghemackte byse/zy machich is ghelworden om haer aengeshepene byzheyt in 't werck te stellen/

Dit soecken sy wel te bebloemen/maer te begeefs.

Maer 'sine boogheben hat haer en nietheyt inde Geestelijcke/aen genade de wederbarighe des mensche/ is pb. ende bedelghelijck.

ende alsoo die ghenade die haer door het verslaant ende de aff. cten noodicheit/ of toel of qualijckste ghebruycken/ of te ghehoorzamen/ of te verwerpen: En alsoo te doen/ dat de mensche of wedergebozen werde/ ofte inde onwedergeboorte blyue: En dat voor het dadelijck gelooue niet en goet, en instozinge van habitus Fidei, dat is het gelooue selfs/ want veel in der haet niet en gelooven/ dien de macht om te gelooven gegeven wort/ en daerom onherbozen zijn ende blyuen/ om dat se den aenghebodene Geest der wedergeboorte niet en hebben willen ontfangen/ maer h. bben hem wederstaet daer hy wilde ingaen en haer wederbare. Dit alsoo zijnde so moet waer zijn:

I. Dat de mensche het salich-maeckende ghelooue heeft ynt kracht van zijn vyne wille.

Want hoe wel de h. Geest die macht om te gelooven werck/ so is nochtans het Gelooue selfs ynt de vyne wille/ dewelcke die macht wel waergenome en gebuyct heeft: Ja de wille sal de voornaemste oorsake vande bekeeringe ende het ghelooue bevonden worden. Want voortwaer die oorsake/ dewelcke/ alle andere oorsaken gestelt zijnde/ vromachtichert heeft om het effect of te doen volgen/ of op te schoorten/ mach niet recht wel de voornaemste gehouden zijn.

II. Dat de Mensch noch onherbozen ende inde sonde dood zijnde/ yet goedts kan dencken ende willen/ als daer is/ kennen dat hy doot is/ beclaghen den doot/ ende begeeren ynt den selven verlost te worden/ midtsgaders de aenghebodene ghenade wel te ghebruycken.

III. Dat het niet van nooden is dat hy vā Gode in de wille worde herbozen om het goede te willen: want de instozinghe vande gheestelijcke gaven inde wille niet geschieden can.

IV. Dat de ghenade niet is den voortganck ende volbringinge des goedts: Want dat is de wille/ die het voorghetelde goet/ ofte int werck stelt/ of verwaerloost: Soe niet alles goets te weten niet van het waernemen ende gebuycken der aenghebodener ghenaden/ twelck t'eenemael aen de wille hanght.

V. Dat volgens dien/ niet alleen goede werckinghe diemen bedencken can/ de ghenade Gods in Christo moet toegeschreven werden: Want niet die goede werckinghe vande genade ende geest der wedergeboorten aen ende waer te nemen/ twelc eygentlick tot de wille ghehoort.

In des. n alle der schillen sy vande ghereformeerde Lectoren dewelcke leeren niet de h. Schryfture dat de mensche in alle crachten der zielen/ oock inde wille bedorven zijnde/ van nooden heeft inden allen wedergebozen ende levendich gemachte te worden. Also dat alle het goet dat inden mensche is/ oock de goede wille/ ende het waernemen vande voorgesete ghenade/ midtsgaders het Gelooue/ en de dadelijcke bekeeringe selfs/ alle te samen de ioutere onverdiende krachtige genade Gods/ ende werckinghe des h. Heiligen geestes moet toegeschreven worden. Verhalven en is hier het

het verscheul niet alleen ober de maniere van de werkinghe/maer ober de werkinghe selfs: Namelijck hoe krachtich datse is/hoe tont se haer uytstrect/wat/waername/ende aen wien se wercke/ghelijck dat onse medewerders bequamelijck ende ghetroouwelijck verclaren in de Confer. Pag. 208. 399. In dese puncten t'samen verbat.

I. Of de wille des menschen na den val vooz zijn wederghеboorte behoude heeft de vyphyeft ofte vypmachticheyt om goet en quae te willen/die vooz den val de wille des menschen was aengeschapen.

Wy segghen neen: De Remonstranten ja.

II. Of dooz de werkinghe des levendichmakenden Gheests Christi/de wille des menschen/ooch tot het willen des gheestlijcken goets/ofte tot toekemminge crachtelijck ende dadelijc/geneycht/gebogē ende getermineert wort: Dan of de toekemminge alre wt worde vry gelaten/ende ghestelt aen de vrye willekeur des menschen/waer dooz de mensche zoude vermogen en vrystaen ofte dooz mede werkinge van sijn wille/sijn wedergeboorte te voltrecken/ of dooz teghenstant de selvighe te verhinderen.

Wy segghen het eerste: De Remonstranten het leste.

III. Of de eenige werckende oorzake deser toekemminghe onses gheloofs ende der bekeeringhe / is de ghenade Godts in Christo Jesu/ ende de levendichmaeckende Geest Christi: dan of daer by noch moet comen/ de medewerkinge van des menschen wille/ als een tweede oorzacke om sijn wederghеboorte te voltrecken.

Wy segghen het eerst: de Remonstranten het leste.

IV. Of Godt in velen werckt/ met wille ende vooznemen om het Gheloobe in haer te wercken/ in welke nochtans het Geloobe nimmermeer gewocht en wert.

Wy segghen Neen: De Remonstranten Ja.

V. Of dese werkinge des levendichmakendē Geests Christi/ ooc gemeen is allen den genen/dien het Woort ghepredickt wort: dan of het is een bysondere crachtige genade/ die alleen geschiet den genen die daer dooz dadelijck bekeert worden.

Wy segghen het laeste: de Remonstranten het eerste.

So blyct dan claerlyc/dat alhier het verscheul wederom niet en is ober de verclaringe alleelijc/maer ober den grōns van dese Leere der genadiger wedergeboorte.

Het
schil in
de Remo
stranten/
de Gref
meerde/
gacude t
werkinge
van G
genade

Vande Volstandicheydt der Gheloovighen/ ende seeckerheyt der Salicheyt.

VWordt gheleert in de geref-
meerde kercke: **Dat de gene die**
door den waren gheloove Jesu
Christo ingelijft zijn/ wt de ghe-
nade Gods niet en kunnen ver-
vallē/ noch vā het lichaem Chri-
sti afgescheurt werdē/ ende vol-
gens het ware geloove/ noch ge-
heelijc/ noch eynlijck verliesen:
Maer door het selve geloove en
het getuychenisse des H. Geests
van Godes eeuwichdurende ge-
nade/ ende haer toecommende sa-
licheyt verseeckert zijn.

Hier teghen wordt ghedreven:
Dat de vware gheloovighen, al
hoe vvelse overvloedige cracht
hebben, om alle temtation te-
ghen te staen, nochtans de ghe-
nade Godts kunnen verliesen,
vervvaerloosen, ende versuy-
men. Ende alsoo eyndlijck
daer toe gheraecken, datse het
vvaere gheloove gheheel ende
al verliesende, ende den Hey-
ligen Gheest uytdryvende, ge-
heelijck ende eeuwichlijc ver-
loren gaen.

Het ghevoelen der kercken is bekent.

Ich seggē dat het contrarie vande Remonstranten ghedreven wordt. Want hoe
welse haer gelaten als offe aen onse leere alicenlijc twijffelden/ en vā de selve naer-
der ondertrichinge begeerden/ seggende inden vijfden artijckel/ datse de volstandi-
heyt der geloovighen eerst naerder wt de H. Schryfuer zoudē moeten ondersoekē/
er sy de selve niet volle verseeckeringe haer s gemoets zoudē connen leeren/ ende in
de Confer. Pap. 297.

1) Datse van dit stuck niet en spreken als de ghene die daerinne plat wt vet affe-
2) meren of loochenen: Maer als de gene die daer over naerder ondertrichinge be-
3) gheeren. So blyet nochtans genoegsaem datse de contractie meeninge voor waer-
4) achtich houden ende drijven: Niet alleenlyck wt hare predicatiē/ daghelijckische
5) laster redenen/ ende schryfen diese almet int licht gheben/ waarmede sy de Leere
6) vande volstandicheyt der Heyligen inden gheloove lasteren ende wedersprecken:
7) Maer ooc wt de Conf. selfs: **Wtwaer sy** Pag. 297. 301. **De selve Leere lasteren als**
8) **detwelcke in/ ende van haer selven der wazer Godsalicheyt/ ende den go: den wer-**
9) **ken hinderlijck ende schadeijc is/ datse de getrouwe waerschouwinge des H. Gee-**
10) **stes tegen de arghusticheden des Duvels ydel ende kracht: loos maectt. Ende**
11) **Pag. 301. 303. 305. soeckende haer argumenten/ metwelcke sy poogen te bewyfen**
12) **dat onse leere niet Godes H. Waerheyt niet en can bestaen/ dat de geloouigen niet**
13) **en connen volherden/ maer vanden gheloove dadelijck afvallen ende 'tgheloove ver-**
14) **liesen/ ende dat sommige het selve hebben verlooren voor een tyt/ sommige voo: al-**
15) **tyt/ etc. vast te maecten/ t'elicke tyepe besluyten/ dat die Conclusie vast staet/ dat het**
16) **besluyt vast ende seecker is/ dat het besluyt volcht.**

Doorwaer/ is haer conclusie vast/ hoe en affmeren sy niet? Ende affmeren

3p niet/hoe staet dan haer conclusie vast?

Zoo blyckt dan datse de contrarie meyninge sterckelijck drijven. wt de welke dese twee dingen nootdadelijck volghen.

I. Dattet aen den mensche ende ~~syne~~ wyse wille hanght volstandich te bliben ofte niet.

Want hangt het aen Godes genade ende bewaringe/belofte sy onveranderlijc ende alnachtijc zynde/ven eeuwich verbont met den zynen heeft opgerecht/ ende syn schapen nummermeer wt sijn hant en laet geruckt werden/soo sullen de ware geloovigen sekerlic ten eynde toe/sonder volcomen af val volstandich bliben. Da dit loochenen sy. Verhalven en kommen 3p de volstandicheydt niet gheheelyck der goddelijcker genaden ende bewaringhe toe schryven.

Welcke sy niet buysterlijc te kennen gheben/ als sy in haere vijf den Artijckel seggen: Dat de geloobige overvloedige cracht hebben/om tegen den Satan etc. te stryden/ende dat Jhesus Christus haer in alle temtation bystaet/ ende de hant biert/ ende (so sy maer alleen ten stryde bereyt sijn/ende sijn hulpe begieren/ende in geen gebreke sijn etc. Siet hier hangen sy het klacelijc aen de waackerheyt/bereytheyt/ende neersicheyt der menschen.

II. Dat de geloovige harer salicheyt niet en kunnen secker zijn. Want also de salicheyt niet en volghet dan op de volstandicheyt/ende 3p aen hare volstandicheydt deurgaens moeten twyfelden/ soo moeten sy oock altydt twyfelden aen haere salicheydt.

Maer wt wederomme blyct/dat alhier het verschil niet en is/ over eenige wyse van verclaringhe/maer over den gront van de saecke selfs.

Ende alsoo hebben wy betoont waer in eyghentlijck het verschil bestaet/belanghe/ende de leer-poincten die inde vyf Articulen vervat sijn. Wy souden hier noch mogen sy voegen het verschil over eenige ander puncten: dan wy achten het onnoedich. Want beneffens dien/dat het selve wt de Delfsche Confer. genoechsaem bekennt is/so en wort hier over de moderatie so ernstlic niet versocht/ als wel over de vijf Articulen: ende daeromme by so verre wy betoonen dat de moderatie over de selve vyf artijckelen ongh. oozloft is/soo sal daer mede de moderatie over de andere leer-poincten genoechsaem wederleydt wesen. Dus veck dan aengaende de leer-poincten.

Wat belangt de Persoonen die welke met ons in verschil staen/ en is niet nootdich veel te seggen. 'Tis (God betert) al te bekennt/dat het meten sijn zwacke leerlingen/die onlance van eenige Afgodische Synagogen/ofte valsche secten bekeert zynde/alle stucken noch niet recht en verstaen/ende derhalven in hare zwachheyt behooren gheschuldert te worden: Maer die lange by de ghereformeerde kercke sijn geweest/ jae merckendeel inde selve opgevoet/ende nochtans de leere der selver verlatende/haer opinien niet alleen staende houden/maer anderen soecken in te schrypen ende vande leere der kercken/die 3p schandelijck lasteren/af te leyden.

Dit aldus voogheden ghesonden zynde kan nu een veder lichtelijcker verstaen/wat van dese sake daer over nu quistie is: Namelijck of over het huydenbaechse kercke verschil/noopende de verscheyden leer-poincten/ wel eenigh Moderatie te maken 3p/geoordeelt moet werden. Wy hebben in het eerste deel met de 3p schryf-ture/ende twee vaste redenen bewesen/datter gheen vrede inde kercke kan wesen/sonder

Wolghen hare leer hangt de volstandichens der geloovigen aen haere wyse wille.

3p

Wort oock seckerheyt der salicheyt wech genem.

3p Met ho dange pe soneu de She reformeerde kercken in verschil staen.

sonder eenzachtige / of serninge in de leere der waerheit : Also dat sodanige valsche meeningen ende upleggingen der **H. Schrift** die niet de Analogie des geloofs sijn / worden niet hare ernstige voorstanders geensins in de kerche Godes en zijn te worden : Maar veel meer niet Godes **H. Woort** crachtelijc teghin ghesproocken ende wederleyt moeten worden. **H. Woort** inder hie datter in de kerche Godes niet de voorz. vijf artikulen / ingevoerd ende ernstelijc gebruikt worden van siche leeringen / sijn bonde niet de Analogie ende sekerheit des waren Geloofs. Maar wt wy bes. sweten dat / over de selvige / de gepretendeerde Moderacie / geensins gemaect en can worden. Want salmen tot de selvige stil stopghen / ofte het verschil niet dubbelsinnighe artijckelen bedecken / so salmen alrede de waerheit so vrie te coyt doen / ende de leugen niet / pmen / latende de selvige niet onse oochtwaringe der kercken Godes opbringhen / welcke ons geensins by en staet.

Van om hare gepretendeerde Moderacie te better te weghe te bren / soo gheben zy voor / dat de punten sels / over de welcke het verschil valt / soo ghewichtich niet en zijn / of men can malcanderen in het verscheyden ghevoelen wel draghen. Ende daer op loopen dese bedenken alsinen zeyde / schryft / ende dyist : Dat het verschil niet seer groot en is / datmen inden gront eens is / dattet maer woorden sijn is / dattet nauw het schrypsel van een naghel waert is / dattet de conscientie niet en raecht / dat het de Salichheit niet aen en gaet etc. Hier op antwoerden wy : **T. n** eerste dat dit haer voorgeven niet warachtich en is. **T. n** tweeden dat zy't oock sels niet en meenen.

Het eerste can wt den voorverhaelden stant bes gheschils claerlijc blijcken : **M.** daer wy ghesoont hebben / dat het verschil niet en valt over eerighe verclaringhe ende manieren van woortstellen / maer over den gront vande leere sels. **O. f** namelijc Godes verkiefinghe gheschiede is na Godes eeuwighe welbehaghen / ofte op het voorgesiene Geloove. **O. f** de doode Christi krachtich is tot's Menschen behoudinghe / als de Mensch wil / onkrachtich als hy niet en wil. **O. f** de wille des wederden mensches by is ter eenre ende ter ander zyden / ten goede ende ten quade. **O. f** de **H. Gheest** den mens he wederbaect / als de Mensch hem wycken wil : niet en wederbaect als hy wederstaen wil. **O. f** de ware kinderen Godes ende leden Christi tot kinderen des Duijvels ghemaeckt / ende van het Lichaem Christi conuen afgeschant worden / ende alsoo eyndelijc verlooren gaen.

In somma of Godes eeuwighe verkiefinghe / de kracht des doots Christi / de wedergeboorte / de volstandicheyt der geloovigen / en volgens / alles wat tot onse salicheyt streect / hangt aen het goede gebuyck van des menschen vrien wille.

Wy schryvent alles toe die voorstenecheyt ende verkiefinghe Godes / nutsgaders sone geradige krachtige werkinge ende beserninghe. **S. v** de sernonstranten / schryvent minners ten deels toe het goede gebuyck van des Menschen vrien wille.

I. s dat nu een cleyn verschil / dat den gront vande salicheyt niet en raecht / welc betreft de werkinghen Godes over onse Salichmakinghe / den oorspronck van onse gheloove ende wedergeboorte / nutsgaders de seckerheit van onse Salicheyt : **I. s** dat in den gront eens te wesen : Men d'een zyde alles Godes ghenade / aen d'ander zyde minners een deel's Menschen vrien wille toe te schryven ? **I. s** segghe dan niet recht / dattet verschil niet cleyn en is / ten zy datmen Godes verkiefinghe / roepinghe ende werkinghe / nutsgaders onse wedergeboorte ende de seckerheit

heyt van onse salicheyt: Door cieve saecken wil achten.

Het andere: dat wt niet en meenen blyckt ten eerste/ wyl hare eyghen verclaringhen die sy so nu so dan/ hier ende daer ghebaen hebben. Want sy segghen in de Confer. Pag. 61.

Wat het besluit Godes van gheloovighe Salich te maken (te vveten so als sy het verstaen, vvant daer over is de questie:) is 't fondament des Christendoms/ der salicheyt/ ende seckerheyt der salicheyt.

Als iacobus Arm. inde verclaringhe aende H. H. Staten uytgegeven van syne Weidwe na ij. doode/ Pag. 36 hadde gheseydt: Dat het besluit van sekeren persoonen Salich te maerken ende te verdoemen steunt op de voorwetenheyt Godes/ door welcken hy van ewichheyt gheweten heeft/ welke personen volgens sekeren beleydinghe der middelen tot bekeringe ende gheloove dienstich door zyn voorcomende ghenade zoudhen ghelooven/ ende door de navolgende gh. nade zoudhen volherden: Ende zoek wilske niet en zoudhen ghelooven ende niet volherden: Soa vocht hy daer tersont b:

Dese Prædestinatie op dusdanighe wyse verclaert/ is het fundament des Christendoms/ der salicheydt/ ende der seckerheyt der salicheyt.

Wy sigghen daerenteghen: dat die Prædestinatie op soodanighe wyse verclare valsch ende onchristenlich is. Sy ter contrarie beweren se ende stellen se tegen de Prædestinatie die wy wt Godes H. Woordt leeren. Soo is dan het verschil desen aengaende over het fundament des Christendoms der Salicheyt ende der seckerheyt der salicheyt/ nae haer eyghen verclaringhe.

Nicolous Grevinchovius, een der Remonstrantē, als hy sijn boec onlanx tegē *Amselium* uytgegeven handelende vande doot Christi, en vande verkiepinge uyt het voorgesiene geloove de E. E. Heeren van Rotterdam dediceert en den inhoud des selven hare E. E. aenprijst, schrijft aldus; **Nochtans en zijn dese dingē indien ghy op den inhoud selfs kult zien/ niet geheel onweerdich uwe weerdicheyt ofte vzeemt vā uwe hoocheyt/ unde welke ghy zijt gestelt vooz het welvaren van de Republycke: Want sy raccken dat deel vande Theologie / het welke onder allen niet recht het voozmaenste gehoude/ en door allen deele verspreyt wort. Wāt wat deel vā de Theologie isser int welke niet te passe comē die sake/ die in dese disputatie ondersocht wordē/ vā de Prædestinatie, vande Voorvvetenheyt, vande Voorzienicheyt Godes, vande ghenade, vande Vrye vville, etc.**

Daer siet ghy dat nae het oordeel *Grevinchovij* het dispuut niet en is over kleene ende gheringhe/ maer over groote ende ghewichtighe saecken.

De se
maeket self
niet: Blijft
wt haer en
gen vercla
ringhen.

Ten II. Blijckt het wt hare lasterredenen daer mede sy dagelijck de leere van Godes ewige verkiepinghe/ende teghene daer aen dependeert beschuldigen ende lasteren/als onschysmatick/ groutwelck/ Godlastelijck/ den goeden seden schadenlijck/ende soo voorts. Welcke s^{ch} dagelijck in haer propoosten ghehoort/ als in hare schriften allienchalven ghesonden worden. Sy raden/wenschen/ ende bidden God/dat onse leere moghe g. heel gedenypt ende wytgeroyt worden. Sy schryven in haer naeder bericht Pag. 84.

Het is onmoghelijck dat de Godvruchticheyt recht ghevoert werde/ten zy dese leere vande Predestinatie (wy sprecken vander contra-Remonstranten Predestinatie) wytgheroeyt werde/als een boom/die of onnuttelijck de aerde bellaet/of ooc niet haer schaduw/bladeren/ende afdruppen den regen belet/dat daer onder niet goets wassen en can.

Petrus Berthius, die bekendt is met den Remonstranten eens te zijn, bidt in zyne aenspraecke aen *D. Gomarum* Godt den Heere aldus; Heere Godt ghy die daer roeyt ende spreeckt: so waerlijc als ick leve/ick begeere den doot des sondaers niet / maer dat hy hem bekeere ende leve/geeft my kracht/ dat ick desen uwen eedt myne Leerjongeren in scherpe/tot wytroepinge van so een on-Godlijcke Predestinatie/als hier nieuwelincx teghens u H. woort ende natuere ingeboert is/ende stoutelijck teghens uwe eere wert gepredickt/tot ergernisse uwer cudde en spot van uwen heyligen naem/op dat doot my arme sondaer/etc.

Nicolaus Grevinckhovius schrijft in de selve dedicatie brief aende Heeren van Rotterdam aldus: Ic kender niet weynige/wyt welcker herten de Duyvel alleen doot de persuasie vā dese leere alle gheloove/hope/Religie/ende vrees Gods gantlijck niet haer wortel wytgeroeyt heeft/hebbende sommighen ellendelijck tot desperatie gebracht/anderen in wangehoopre salicheyt tweemaal ellendelijck sozgheloos zijnde. Ende vvederom: Wie sal verdzagen dat de listighe vyant van desen burcht der aboluter Predestinatie (daer wy het ledich aenschouwen) allen menschen lagen leyt/seer vele wondet / ende velen met de pylen soo van sozgeloocheyt/als van wanhope/doodelijck quetset?

Dit s^{yn} spreken dese lieden van de H. Leere der Goddelijcker Predestinatie. Dit is de moderatie dese soecken/namelijck datse de selve leere wytgeroeyt willen s^{yn} liden/so dat niet wel gemodereert: wy en wederleggen hier niet hare schandelijcke lasteringhen/wanc dat en ghehoort niet tot des. materia. Afsienlijck vertoonen

men wy/hoe sijn wy hen haer schoon voorgeven van dusden / Modereren ende de-
ghen ghement woort.

En III. Blyckt het wt hare daden: Want is het verschil niet groot/can men
malcanderen dzaghen/waer toe dus vele ~~de~~ ghemaccht/de kercken beroert/
ende onder Maede-woederen parryschappen geformeert: waer toe helpmen wt
den dienst weren die van gesonden geloove sijn? Waer toe vermaentmen de Ghe-
meenten om geen Contra-Gemotstrant te beroepen? Waercht ghy waer het ghe-
schiet? Waeght wy alle Ghemeynten die binnen dyp ofte vier Jaeren niet nieuwe
Dienaren sijn beset/hoe seer de Gemotstranten dar na gestaan hebben/ende noch
staen/can ober al Predicanten van haer gevoelen in te dzingen. Waer toe hitzen zy
oock de Magistraten op/om den ghenen die haer valsche leere niet hoorzen willen/
de oeffeningen des waren Gods-dienstis die sy in alle stilheit naer die wyshyt de-
ser landen lijdereen te geschuycken/te weren ende te ver hinderen? Werdanen hen
dit booz/ ende zepdmen raecht de sake die conscientie niet/ waer toe dese moey te
gemaccht? Sommige onder den haren/weten te antwoorden: Het raecht myne
conscientie. Waeromme uwe meer als eens arder? Sy antw. zoden: om dat
ich een Dienaer ben/ende derhalven moet leeren/so als ich in conscientie verslae de
Waerhyt te wesen. Hier op seggen wy: Meynt ghy dan dat wy oock onse consci-
encie niet en moeten quijten? Wy verslaen in goeder conscientien / dat uwe Leere
valsche is/ ende de onse waerchtich/en daerom en konnen wy niet anders leeren als
wy tot noch toe ghedaen hebben. Wat moderatie can hier nu plaets hebben? Ghy
segt ghy zyt in conscientie verbonden so te leeren. Wy seggen dat wy in conscientie
verbonden sijn anders te leeren. Een van beyde moet hier valsche sijn/ ofte u booz-
geben vande moderatie/ ofte u beroepen op u conscientie: Want dat ben mensche
in conscientie verbint/ dat en mach niet gecreuct/vercrupelt ofte verduystert wor-
den. Daerom mach ich als noch met recht seggen/ dat al haer schoon voorgehen
van modereren dusden/ ecc wy haer niet gemeynt en woort.

Sy sullen mogelijc seggen: Wy en dypden dese moderatie niet booz aligt/maer
booz erigen sijn. Want dit sijn haer woerden in e Conf. Pag. 434. Wy en kon-
nen geen bequamer middel bedachte/als dese onderlinge verdrachtsaemhert/ in-
mers niet booz te sen sijn/ende tot dat de herten en ghemoederen/ die niet dan al te
seer ontfelt/ende mogelijc noch el wy wat van malcanderen verbreemt sijn/alen-
kens hies daeract/tot si lie gebachte/en aen malcander te woederomme gehecht sijn/
de men dooz onderlinge mondelijcke communicatie in een onpartdighe wyse. Di-
nodale kerckelijcke vergaderinge onder uwe E. Ma. Auctoriteit/Predicantie/me-
de oordeel/ende moderatie ter gelegener tijt te houden/de geheele sake/ naerder in-
gesien/overwooghen/ende wy t samen in eenen sijn ende verstaende gebracht/ ofte/ist
noot/geoordeelt werde/welcke va beyde gevoelens de waerhyt der P. schysmatere/
ende sychtange die na de Godsalicheyt is naerder comt. Om dan voorts sul. si o-
dye gestelt te worden/als na Godes woort tot zijnder ere ende we stant der lande
ende kercken bevonden sal worden te behooren.

Schoon voorgezagen/soo't wel betracht werde: Maer waer toe heffmen dese
veranderinge ingezacht/en de gemoeven beroert? Schoon: Drecht in vande huy-
den/die nu sy de gemoeven beroert hebben/de selve quanswys wederom sullen iare
bedaren/en tot Wyde comen. Stonden zy na Wyde / zy zouden haer gelouen/ wy
haer behouden hebben/sonder andere daermede onrecht te maken: Sy zouden de
Synodum hebbe helpen bevoorden/om dan aldaer haer bezwa. ruffe en bedene-
ken/als na geschuyt der Christelijcke kercke behoort/te laten ondersocht en geoor-
deert

En herd
niet h acc
b. n.

De sic
monstrant
willen ges
sijn in aer
modereren
booz een
sijn/tot op
den Syno-
dum.

deelt worden. Maer nu sy de Kercken oncrust hebben/ nu isst/ Laet ons malcander te gemoet gaen tot batter een Synodus comt/ boozwaer een behendigen boozsach. Begeeren sy dan den Synodum oock ernstlyck? Sy segghen soo: Maer zy en moeyent booz als noch niet: ~~Wanneer~~ dan? Als die haer vordertlyck sal wesen: Als het die ghene/die de Overgheden deser landen/ dagheijct inde ooren blasen/ dat sy haer beswaren den Synodo te onderwerpen/ oberinids sy veroordeelt zoud den worden/ ende dat zy van hare partyn niet en begeren geoordeelt te wesen/ alles na haer sin/ ende de Kercken meestendeel met Predicanten van haer gevoelen beset hebbende/ niet en sullen vreesen van veroordeelt te worden: Maer veel meer ghe- nochsaem verseeckert zyn om booz meerderheyt van stemmen de overhant te behouden. Ende en sullen wy ons dan oock niet verghetic moghen stellen om van onse partyn geoordeelt te worden? Die oorsaeck van weygeringhe die zy als nu voortwenden sullen wy als dan ooc hebben. Ende waer toe sal dan dese onderlinge verzaechsaemheyt middelertijt strecken? Merck ghy het noch niet beumde Leser? Op dat middelertijt dooz der vromen rechtsinigen sulzwygen haer partyn si reck ghemaect zynde/ hare sake ende Leere als dan gheheellyck ghejustificeert/ en met publycke autoriteyt bevesticht worde. Ten is dan noch de verzaechsaemheyt/ noch de Synodus yghene sy eygentlyck meenen/ maer als ene de goetkenninghe ende vastmakinghe van hare Leere/ diese booz dese middelen soeken te weghe te brenghen.

Winnen dan siet dat sy alsoo met crast sy alle geleghentheyt here valsche opinie soeken in te voeren/ cainen ons dan onrecht geven/ dat wy die W. Waerheyt des Heeren die wy eenmael hebben aengenomen als noch ernstlye verbedingen? Als wy sien dat hare Moderatie tot veruyfteringhe vande Waerheyt streect/ is het wonder dat wy de selve niet en willen hanthouden?

Conferen. Pag. 434. Wengen zy boozt exempel van verscheyden geleerde ende Godsalige mannen die malcanderen in het verscheyden gevoelen over dese puncten wel verdragen zoudens hebben. Sy seggen dat dese onderlinge verzaechsaemheyt ghenoch zoudens aenbanc der reformatie over tynckel vande Predicatie is ghepractiseert/ selve in dese Kercken van Holland: Daerinnen veel Predicanten in verscheyden occurrenten onghemolesteert heeft gelaten over die verscheydenheyt van ghevoelen over stuck van de Predicatie: Wanneer sy den grondt vast hielden.

Wy antwoorden/ dat dat mach geschiet wesen ten aensien van sommighe die in dit stuck noch niet genoegh groot zynde/ maer naerder daer op willende letten haer ghevoelen sy haer behielden sonder die Leere teghen te spreken/ of de Kercke oncrustlyck te maecten. Want met den ghenen die anders deden/ is anders gehandelt. Men lette op het ghene dat de Kercken deser Landen gehandelt hebben met Casper Coolhaes, Hermannus Herberts ende Cornelis Wiggers. Die mede op ghe hets wyse als de Remonstranten de Leere teghen gesproocken/ ende de Kercken deser Landen beroert hebben/ ende men sal klaerlijcken sien dat die ghemeyne verdrachsaemheyt inde Kercke deses Landts niet ghepractiseert en is ghe- werst.

Is het niet alsoo dat Casper Coolhaes van den Synodo Provincial van Holland ghehouden tot Haerlem Anno 1582. ghecommuniqueert is/ overinids sy hertueckelyck staende hielt/ vast de selve puncten die hedens daeghs de Remonstranten dypen: Insonderheyt aengaende het verhoort Godes over de kindere der Joden/ Turcken ende Heydenen: Item aengaende de wyse wille/ Predicatie

So segg
it dese mo
tatie van
in aenbanc
re reformat
atie inde
kercken van
ollant is
practi
it.

Maer het
ntratie
gt bevese
it de ex
pelen.

Van Cas
Coolh
es die baf
Synodo
provinci
n H. l. de
g. excom.
municert.

tie/ ende soo voort: ghelijck in een secker verhael van den selven Synodo Anno 1582. te Dordrecht gedrukt te lesen is. In welck verhael naechtdijck sijt blyjck/ het verre de ghemene Kercken deser Provincien te dier tijdt van de ghemeynde Moderatie ghevoest zijn: Al waer Pag. 65. ghelesen wort.

Dat onder anderen in een secker ghescheydenissen hem ende ses Predicanten ten oberstaen van de Gh. committerde bande H. Staten ende eenighe ghebeurterde bande Stadt van Leiden bevonden is/ dat Casper, segghende / dat hy niet anders gheleert en hadde als de andere Predicanten/ dat verstant vande Leere op den Predickstoel: Daer op gheseyt wort/ al waert also/ nochtans niet ghenoech te sijn dat een Leeraer van de predickstoel niet anders en leert / als andere Predicanten/ ende nochtans eenige stucken (daer aen hy twijffelt oft een ander gevoelen heeft) achterwaerts houdt: Maer daer een Leeraer / (doch met alle discretie) alle den raedt Godts behoort te vercondighen / ghelijck Paulus van hem selven bescreven staet: Ende dat een Leeraer niet volcomelic kan leeren / als hy in een ander gevoelen staet: Want de een dwalinghe de ander treckt/ ende de Schijf als een keten aen malcander ghebonden is/ ende dat niemandt niet goeder consaentie contrarie/ teghen sijn gevoelen leeren can.

Ende Pag. 86. De Predicanten ghebraccht zynde/ wat zy voor advies inder saken zouden gheben/ hebben gheantwoort: Maer Casper niet oprecht int gevoelen en staet in eenighe articulen der confessie der Scherfzomerde Kercken/ dat hy/ als niet moghende in sulcken schijn een Leeraer der Kercken sijn/ van nu en inden dienst niet langer behoort ghebruict te worden / ende dat zy zulcx niet langer en zouden konen en toestaen.

Hier op is inden Synodo Provinciael te Haerlem de excommunicatie gebolcht. In de sache Hermanni Herberts en is oock op sulcke wyse niet ghehandelt/ alsmen nu wil daanen met de Remonstranten modereren sal. Want alsoo hy onseker is bevonden gheveest in verscheyden pointen der leere / is hy eyndelic na verscheyden proceduren vanden particulieren Synodo van Swit-Hollant in s' Graven-Haghe den 6. Novembrijs 1591. van zynen Dienst ghesuspendeert/ ende niet eer wederom aenghenomen/ oft met de Kercken reconcilieert/ voor dat hy van de pointen differentiael een zuyvere bekenentnisse hadde ghedaen: In de welcke hy te ghen het gevoelen der Remonstranten in haren berden Keyckel bekent heeft. Dat inde Wedergeboorte de wille niet allen wort verandert van quaet tot goet/ maer oock met kracht alsoo mede bevesticht/ dat hy bywillich het goede wil ende oock mede vernach/ volghens 'tghene God den Propheet doet spreken Ierem. 31. Ende Christus selve ghetuycht/ Ioan. 3. 36. Paul. Phil. 1. 29. ende 2. 13. Niet toestaende de meynunghe der ghenen die sustneren/ dat de mensche perfwes Christus in sich heeft voor de Wedergeboorte Eph. 2. 12. Want de lust tot de wet Gods/ ende alles wat voor goet inden mensche is/ de werckinghe des H. Gheestes allen moet toeghe. Schreven worden.

Wat de Scherfzomerde Kercken gheoordeelt hebben van het gevoelen van Cornelis Wiggertz. twelck met het gevoelen der Remonstranten seer sijn over een comt/ can blycke: Eerstlicke wyl het oordeel twelck de Professoren van Leyde met den Regent van collegie/ en Ioannes Wrenbogaert acende E. E. Herren Staten dien aengaende ghegeven hebben: Mitsgaders wyl de excommunicatie die by den Synode Particulier van Noord-Hollant over zyn Berse/ om ter oorsake van zyn leere gedaen is. Het schryven de voornoemde geleerde manne/ in haren brief acende E. E. Herren Staten voor dat selve oordeel gestelt van zyn gevoelen aldus.

Van H. Hermannus Herberts die van zyn dienst gesuspendeert/ niet daerom wederom aenghenomen is

Van Cornelis Wiggertz/ die om sijn besche Leere beholte/ ende by de Staatme/ van Leyde/ die voor oeffenschematische/ gelaes is/ van de particulieren Synodo gexcommunicert.

De opintien van Cornelis Wiggers, gelijk die van hem cortelijck in zijn laetste
 schryft zijn begrepen: Danelijck vant beelt Gods/van de voorzichtigheyt Gods/
 vande erfsonde/vande wederoprichtinge des menschen/vande Werckfinghe/van
 de roeynghe/die door de Predicacie des Evangelij gheschiedt/vanden Wyen wille/
 vande goede wercken/ende vande Ghelovinghe: nae dat wy van vder punct mit
 vziendelijck met hem ghesproken hebben dunt ons dat deselve af wischen vande
 eenparigen Stegel des geloofs/welcke mit **H. Woort Godes/** ofte **Propheetische en**
Apostolische schryften des ouden ende nieuwen Testaments achter gelaten is. En
 dat de selvige vande behdenisse des Geloofs/en Catechismus veel verschelen: Niet
 alleen deser Kercken die in Nederlandt door Godes genade gereformiert zijn/maer
 oock vande behdenisse des geloofs van ander Kercken/die inde Christen wereldt
 mede gereformiert zijn. Ja wy achten datse so vele verschelen/dat so noch met de
 Waerheyt des Goddelijcken woorts/ noch met de behdenisse des geloofs eeniger
 Kercken konnen geconcilieert ende over een ghebrocht worden / noch oock sonder
 groote schade en argernisse in Godes kercke geleert connen worden Van welke
 onse geboeken wy bereyt zijn sker bewijs en verclaringhe over te leveren waanmeer
 uwe **E. E.** believen sal selve ons af te vorderen. Dit was onderterckent. Fran-
 ciscus Junius, Lucas Trelicius, Franciscus Gomarus, Ieremias Bastingius, Joannes
 Wtenbogardus.

Soo hebben vooz desen de Kercken in Hollandt met de Predicanten die het ge-
 boeken zeben/dat nu de Remonstranten vooz staen/oock ten oberstaen/ ende met
 approbacie vande hooghe Overicheyt deses Lants ghemodereert.

Sy segghen vorder wat een Christelijcke en waerachtich Broederlijcke vrient-
 schap ende correspondencie met malsander ghouben hebben/ de wylen vooz tref-
 lycke Godsalige mannen Philippus Melanthon, en Joannes Calvinus, is wyt hun-
 ne gebruycke vrieben bekent.

Is waer: Maer wat doet dat tot der sacken? Melanthon en heeft sich neer-
 ghens na ghehouden gelijk de Remonstranten. Hy en heeft Calvinum ende syne
 Leere niet ghelastert gelijk sy doen/als of daermede Godt tot een Aulheur vande
 sonde ghemaectt/ende een Stoyche of Manicheische dwalnghe ingevuert worde:
 Hy heeft daer na seer ge staen dat men wyt de vruchten der Werckfinghe vande Wer-
 kiefinghe zoude verfeekert wesen.

Van hy bekendt dat het zyne ofte zyne maniere van leeren slechter en groover
 is/als het ghene Calvinus daer van verclaerde: Gelyck hy in eenen sekeren Brie-
 fen Calvinum gheschreven rondt wyt te kinnen gheeft.

Ik weet wel seyt hy dat het myne met het uwe accordeert:
 maer het myne is groover ende slechter / ende tot het gebruyck
 gherichtet.

Ja hy heeft selfs het rechte gheboelen rondt wyt bekent en voozgestaen: twelck
 blyckt wyt dese ende hiergelycke sententien/die in zijn commentarien gebonden/en
 van D. Pefelio mit licht ghegeven zijn. Van de welke ick dese alleen als seer vooz-
 treflyck zinde om cortz wets wille tot bevestinge hier by voeghe.

De nootfakelijchheyt vande Predestmatie (tzyn M. Iamthonis woorden / van
 Pefelios verclart seer wel dat hy alhier by nootfakelijchheyt onveranderichheyt
 verstaet) is den verstande des Geestes angenaen ende behaerlyck: Maer daer
 enteghen den verstande des vleeschs hatelijck. Den verstande des Geestes isse tot
 eenen grooten troost/den verstande des vleeschs tot een verschickinge. Daarom

soo langhe als men leest worden wy alcht/ eer het verstant des vleesch's ganschelijc ghedoodt is/ geerger aende nootsakelijckheydt vande Predestinatie. Want alcht die scrijbt daer teghen het verstant des vleesch's/ het welck sijn eyghen soeckt ende niet dat Gods is.

Ende wederom : Hoort waer de nootsakelijckheydt vande Predestinatie leert ons de barmherticheyt Godes/ daer in dat sommige sonder hare verdiensten verzozen werden: De granschap Godes daer in dat vele niet en werden verlost : Item/ so ghy vzaecht (also God salich maectt sonder aensien van eenighe onse verdiensten) waerom verkiest hy desen/ ende niet eenen anderen/ nadien zo alle even gelijc sondaers gheboozen worden? Ic antwoorde dit is de hoochste vraghe vande wijsheit des vleesch's/ ende Paulus wederleeste : O Mensch/ wie zyt ghy die teghen God antwoort? Want als God dit doet t'zwer even soo staet sich het vleesch hier aen dat God zyn eere meer soect als onse salicheyt. Wát also schijnt het onsen vleesch. Siet alsoo soeckt de nature haer salicheyt niet om de eere Godes/ maer om haer selven. Het verstant des vleesch's wort ghedoot dooz de verschickinge vande Predestinatie : Waerom het heylsaem is verschickt te werden. Want die verschickt worden die g'voelen eenigen doofst na de salicheyt/ ende eenigen sijt tusschen geest ende vleesch/ maer die niet en doofsten na de saligheyt die zyn voortwaer in eenen quaden stant.

Dus verre Melanthon : Laten de Gemonstranten dus banghe verclaringe oprechtelijcken doen/ ende het sal haest gemoderreert wesen. Siet niet dus danigen maer heeft Calvinus vrienteschap ghehouden/ gelijk hy oec niet Calvinus wiens leere hy oec secht/ in maectt bekendt heeft. Maer hoe ernstich sich Calvinus andersins ghestelt heeft tegen den genen die in ghelijcker voegen als nu de Gemonstranten de Leere van Godes eeuwighe Predestinatie lasterden/ kan wyt zyn schriften teghen Callisto ende andere lichtelijc verstaen woorden.

Sy segghen wyder : Van ghelijcken heestanen in Enghelant gehadt op een tijt Whitakerum en Baronem beyde Professoren vande Theologie d'ren tot Cantelberch d'ander tot Oxfort: vande welcke d'rene t'rene/ d'ander t'ander gevoelen geyzeven heeft/ beyde zynde in de Professie ende in haer ghevoesen ghestorben.

Antwoorde : Hier is Abuys. Whitakerus en is geen Professor getoest te Cantelbergh/ maer te Cambrits : Doch dat is cleyn/ maer dat sy seggen datse beyde in de Professie zyn gestorben/ dat is mis verstant. 'Tis wel waer van Whitakerus, dat hy in de Professie ghestorben is/ maer niet van Barone. 'Tis oock wel so dat dese Baro niet recht gevoelt en heeft vande Goddelijcke Predestinatie/ ende dat zyn gevoelen gepoocht heeft sterckelijc te beweren/ maer niet (soo D. Tyllius Professor Theologie tot Harderwicke met waerheyt verhaelt :) sonder dappere tegen sprac van treffelijcke geleerde Mannen betwelcke des ouden Mans name sparend/ de Leere der waerheyt met Predication/ Lessen ende schriften verbedicht hebben : Onder de welcke zyn hewerst de seer voortreffelijcke Mannen/ als de voornomde Guilielmus Whitakerus Coninckijcke Professor tot Cambrits, ende D. Tindalus, een seer geleert Theologus en Regent van het Coninckijcke Collegie. Chattertonus oberste van het Collegie S. Iuanis/ En Perkinsius die te selven tiden zyn Gulden keten heeft wtgegeven. Maer also hy niet op en hielt zyn meynunghe te tyden/ ende vooz te staen : ende 'selve niet een cozt sommer/ welck hy van de drie meynungen aengaende de Predestinatie ghestelt hadde/ anderen in de handt te streecken : also dat dit quaet niet alleen inde herten der Studenten : maer oock op de Nachtwylen ende in de Hoopen insloep : Zoo heeft Guilielmus Whitakerus (die

Haer boogheber van Moderatie tusschen Whirakerus en Barone is vals

anderfins eē soer sachtfinnich man was: gearcht dat hy niet langer en behoort
de te swijgen/ op dat hy niet doot alte groote belescheit tegē zjn Collega sou-
de schijnen een vercler bande waerheyt te zjn ghewozden. Waerom hy sich
tegen den selven gestelt heeft so in leffen ende in disputatien als in Predicaten.
Doe als de sake aende Conflicte tusschen May: stent en aende Bisschoppen bande
kercke gebacht/ en daer op vanden Hert- bisschop en Pymact van Engeland
D. Ioanne Wirgisco eent samen komste van Bisschoppen en Theologanten be-
roepen was/ heeft D. Whitakerus daer mede geroepen zjn/ de Waerheyt soo
bundich ende so ernstich verdedicht/ dat daer ten leffen seckere artgculen met
de Engelsche helpdenisse overeē komende en de selve breeder verclerende tegē
de leeringe Baronis zjn gestelt/ ende te Lambeth. Anno 1595. dē 20. Novemb.
geappoheert/ om inde Academie gepubliceert te worden: De welke daerom
Articuli Lambethani genaemt wordē. Waer doot geschiet is dat P. Haro de
Bisposse ten leffen verlatē heeft/ en van Cambritys verrocken is. Dit is de
Moderatie tusschen Whitakerum ende Baronem in Engeland.

By heroc
en daer op
e daer van
Theodorius
Beza/ die te
Dijpels-
aert den
Lupterschen
e hant van
Bzoeder-
chap gebo-
en heeft.
Daer al
mede te ver-
zeft.

Conferen. pag. 434. Woogen sy noch wyder daer by/ hoe dat Theodorus Beza
selve ooc na het gehoudene colloquium van Mompelgaert den Evangelischen
van ons gescapen met den name van Luptersche/ de hant van Christelijcke
Bzoerschap en eentscheit aengeboden heeft/ niet tegenstaende dese tgeboelen
der Remonstranten meeninge niet geheel ongelijck/ heftelijck zyeven en booz-
stonden. Merckt hier vooverst dat sy seggen dat de Luptersche/ met de welckē
sy gevoelen/ van ons gescapē zjn: daer upt blijkt dat sy eens zjn met de gene
die van ons gescapē zjn. Welck dient genoteert teghen tghene datse da-
gelijck voozgheven datse gheen veranderinghe in en brengen.

Ten tweeden datse seggen dat het gevoelen der Lupterschen het ghevoelen
der Remonstranten niet geheel ongelijck en is. Sy en derven niet seggē dat het
geheel gelijck is. Want het contrarie blijkt upt de Acten van het boozsche-
ben colloquium/ alwaer verhaelt wort dat bepde syts colloquienten inde vijfde
conferentie bande Bzestinatie ober een ghebzaghē hebben in alle het gene/
t/ welckē het eeuwighē besluyt bande verkiepinghe der ghenē die Salich ge-
maect sulken worden ende der selbiger salicheyt in Christo aengaet. Doch de
Remonstranten en acroderen met ons/ noch met den vooznoemdē D. Beza de-
sen angaende geenfins: derhalven oock dit exempel tot bevestinge van haere
ghenaende moderatie niet en dient.

Ten derden datse nalaten te verhaelen het eynde ende oogemerck dat Beza
vooznoemt in dese saecke gehad heeft/ twelckē doch hier geenfins/ als in dese
saecke veel lichts gevende/ behoort voozhp gegaen te worden/ derhalven wy
oock noodich gheacht hebben/ tselve/ also het van hem selfs verclaert is/ met
zjn epghen woorden/ roztelijck hier by te voeghen.

Also D. Andreas gesept hadde verwondert te zjn hoe dat de recht geloobēde
de Bzoerschap der gener versochten den welcken Beza van so veel dwalingē
ende verbloekte ketterijē beschuldighde: So heeft D. Beza als hy hadde den
oorzpronck van de dzoebighē dysupten verhaelt/ daer op in sulcker voeghen
gheantwoort.

Daer ober tgene daer ober sich D. Andreas gesept heeft te verwonderen/ en
berwondere ick my geenfins: Ick heb gesept dat/ hoewel wy in dese gewicht-
ge disputen geenfins overeengecomen zjn/ nocht angē inde fondamenten bande
Christelijcke Aelghe overeenstemmen/ twelckē hy in zyne aentpakinghe
wenscht

wenscht niet waerheyt van my gheseyt te zijn: maer ick beweeere dat het niet waerheyt van my geseyt wort. Want ick verseeckere dat het ghene /welck sy op de fondamenten bouwen (wat hoofstuck van onse conferentie dat men ooc aensiet) nergens bitter en seeckerder mede / moezpen kan worden/ als met de selve fundamenten die sy onder haer ghebou gheeft/ en wy niet hun toegestaen hebben. En of ic dit nu niet met waerheyt/ ofte met onwaerheyt segghe/ mogen de onpartijdige lesers overlesende de somme van het gene daer in wy beyder spts overencomen ende herschillen/ onsent halben byzelyck oordeelen.

Of dit nu vande Remonstranten ende de Leeraers vande rechtgeboelende Kercken mach geseyt worden/ mogen de verstandige Lesers mede oordeelen. Sy toemen wel veel vande genade: maer de selve woert van haer inden gront geloofcent. Want als ghy het wel insiet so en is by haer de werckinge der genaden niet anders als de vercondiginge des Evangelij.

Maer laet ons hooren wat Beza voozder seyt: Hy seyndt de partodighe Lutersche tot die Histozie vande oude Kercken/ en vermaent haer na te volgen de exempelien vande oude seer gheleerde ende religieuse Bischoppen: Als dewelcke niet alleen aende gemene Broederschap/ maer oock aen de sonderlinge eerbiedinge onder den Bischoppen/ altydt ghebacht hebben/ schryvende oock aenden genen/ dewelcke aen verbloekte ketterye schuldich zynde/ nochtans door de Synodale authoriteit noch niet en waren afgheset.

Men heeft de Remonstranten oock met den naem van Broederen genaemt/ men heeft aen haer geschreue/ men heeft met haer geconferreert en haer te rechte te byden/ overmits sy ooc noch niet door de Synodale autoriteit waren afgheset: Dan sy en hebben haer niet rondelicheit willen verclaren. Sy willen het ooc als noch niet doe. Nu comt hier wat wy/ nu daer. Op sommige stucke hebbe sy haer wel ernichsins verclaert/ doch niet eer vooz datse hoopde door wereltliche macht de overhant te sullen hebbe. De Synodale autoriteit hebbe sy verbroeke /op datse nimmermeer aengeset en souden worden. Wat salmen dan eyndlich van dese wyden verwachten? Sullen wy haer laten g. worden tot dat de leere der waerheyt gantsch verdonckert se? Of datse de meerderheyt van stemmen becomeen sy boude/ met haer gemyn den Synode de Wome ende de Waerheyt veroordeelen?

Beza seyt voozder: Wat dat ooc d' Apostel selfs niet gheueert en heeft de kercke van Achaia en Galatien met den name der Broederen te noemen: Maedien nochtans by geenen niet weynich en wiert gebisputeert selfs van het hoofstuck van de verpersenisse des bleefchs: Ende dese ten meestendele tot een valsch Euangelium afgheweken waren?

Maer waer toe heeft d' Apostel aen haer geschreuen en haer also genoemt? Namelijck om haer te rechte te byngen. Hoe ernstliche heeft hy de dwalingen bestrafft/ ende gewenscht datse afgeden mochten worden die haer beroeren! heeft hy ooc geseyt ten gaet de salicheyt niet aen? heeft hy voorge slagen dubbelsinnige articule/ daermede het vershil bedect/ en verouersit mochte worden? Gensins: De waerheyt heeft hy geleert/ de valsche leere wederiept: Den verleyden zwachen Broeders genaemt/ der listiger verleyders valscheyt geopenbaert. Op sulche wyse dan als de Apostel gemoderreert heeft/ ende Beza na het exempel des Apostels seert Modereeren/ op hooppe van winninghe der zwachen willen wy oock gherne Modereeren. Maer teghen de ernstighe wederprekers der waerheyt moeten wy ons ernstijck stellen/ ghelijck oock Beza na het Apostolische exempel sich ernstijck tegen D. Iacobus Andreas ende andere zyne consoorten ghestelt heeft.

10 Wader seyt Beza: Maer wy en vreesen dooz Gods genade geensins/ tegene dien
 11 onsen wederparten veel meer te vreesen staet/ anders en zouden wy gheinsins soo
 12 langhe Jaren volherden in het begreeren van een wettelijck ende rechtweerdich Sy-
 13 nodus der h. Kercken. In plaetse van dat vā zo mogen sien/ met wat schaemte/ met
 14 wa' conscientie/ met wat stoutheyt sy der Godtsalig n. Hymen goedertierenheyt
 15 misbruycende/ hen inde hant steeckende (welck noyt inde kercken gheoorlooft
 16 is gheweest) sommigher die haer selven opgheworpen hebben/ goetvindinghen/
 17 (oock der ghenere die veel eer van haer schuyten ende daden hadden behoorden ree-
 18 kenschap te gheben/) so veel Conscientien hebben beroert/ soo veel kercken van
 19 goetrouwe Herderen ende Leeraren berooft/ ende ten laetsten verdoemt hebbende/
 20 (soo veel in haer is) de gedachtenisse van so veel Mannen die met geleerheyt/ god-
 21 salicheyt/ eerbaerheyt/ ende andere deuchden gheleucht hebben/ der welcker sy oock
 22 niet waerdich en sijn hare soolen te licken/ sulck een verwoesinge inde vermaerde
 23 Academie van Dwyflant als ondankbare discipulen teggen hare Meesters in-
 24 ghehoert hebben.

25 Wogen wy niet het selve van onse Remonstranten seggen? Maer om verhande-
 26 ren sy den Synodum in welckes versoek wy so lange Jaren volherden? Sy vree-
 27 sen veroordeelt te worden. Sy en sijn quansins van de Ghereformeerde kercke
 28 niet afsghewrecken nochtans houden sy de Leerars der selver voor haer partem:
 29 Hoe menighe conscientien hebben sy beroert? Hoe menighe kercken klagen der/
 30 die van getrouwe Herderen ghebloot sijn? Hoe menighe kercken klagen der/
 31 verwoest? Hoe schandelijck verdoemen sy/ (so veel in haer is) de gedachtenisse vā
 32 soo veele treffelijcke/ geleerde/ ende Godsalighe Mannen/ die inde hant des daechs
 33 gheleert/ ende soo vele moerten tot stichtinge van Godes gemeenute hebben aen-
 34 gewent? Hoe spottelijck sprecken sy van hare geleerde/ welbeearbende/ sichtigelijcke
 35 schriften/ als ondankbare discipulen teggen haer gheerouwe leermeesters? Sy en
 36 hebben haer niet te beclagen dat wy die schuyten: De erbaren heyt roept het over-
 37 huyt: Ende wy Modereren met haer/ ghelijck Beza met de afsghewrecken Luter-
 38 schen ghedaen heeft.

39 Seydt wyders Beza: Op dat ick ter saecken wederkeere: Het is waer dat wy
 40 ernstelijck begeert hebben de rechterhand des Vroederse hays/ niet als of wy in alles
 41 over een quamen/ Maer dat alle bitterheyt der ghemoeden wech genomen sijnde/
 42 dooz een wech mochte ghebaent worden tot een vriedelijcke ontroost-
 43 selghe.

Dit is de Moderatie die in desen deele byder hant genomen ma h worden/ de
 44 welcke indrense oprechtelijck aengestelt worde/ ick en twyfel niet of soude haer be-
 45 hoorlycke vruchte inbrengen. Maer dit en heeft geen ghemeenyschap met die ver-
 46 sietde moderatie die wy bespiden: Gelijck oock niet datmen onder bevel van mo-
 47 deratie niet sijn meyninghe socht dooz te dzingen/ ende geen andere wil syden/ als
 48 die niet sulcke verbloemde bedruechlijcke manieren willen sprecken/ als men sulks
 49 erdicht heeft: 'T welck dagelijck by de Remonstranten ghepractiseert wordet.

Ende dit is aengaende de moderatie tusschen Bezaem ende Iacobum Andreaem.
 Het exempel vande Dominicanen en Jesuiten en is niet weerd te beantwoorde-
 50 den. Want die ledige luyt buycken/ die niet anders als haer gemack soeken sulle
 51 wel om eere in te legghen wat hestich tegen malcanderen disputeren: maer 't gene
 52 't loo naemusse in sulcke materie/ jaerlijck de eere Gods en betrachten sy niet.
 53 Het is haer ghenoech als sy hare scherpsinnicheyt ghetoonen hebben dooz op
 54 haer vlesch potten ende in haer ghemackelijcke wellustigh: leuosten naer haren
 55 appete.

appetijt ledich ende weeldich leven mogen. Daerom onderwoypen sy dooz gaens hare verschillen den Roomschen stoel / op datse dien inmers niet en offenseren. Want dat soude de kercken schaden. De besitter van desen stoel bemerkende dat dit gheschil zyne hoed heyt ende incomsten niet en hindert / laet het onghedecideert hanghen / daer hy nochtans op andere gheringhe beuselinghen / die van cleynen ghewichte zijn / maer zijn pzoftj ende hoode hept raken. Wel pertinentelijck weet te disponeren: Van dat volck en siet anders nergkens op / dan op het ghene dat tot haren voozdeel dient. Wat wilt ghy moderateurs dat wy oock so sullen doen? Dat wy te rugghe setende de eere Gods alleene op onse epgheene eere ende pzoftj souden sien / en tot dien eynde laten dypben een veder wat hy wil? Tschijnt wel u intentie te wesen: Maer wy weten volghens Godes woort dat ons t' selve niet geozloft is.

Wat desen aengaende inde Academie van Leyden is gepasseert aengae de D. Holmannus en andere is ons onbekent. Verhalben en wetē wy daer niet van te spreken. Dan wat de Kercken deser Pzobintien van dus danige verschillen vooz desen geozdeelt hebben is boven inde exempelē vā Coolhaes, Hermannus herberts, enbe Cornelis VVigherts vertoont.

Wat D. Franciscus Iunius niet alleen soude ghedaen hebben / maer oock gedaen heeft / is uyt het oozdeel dat hy met zyne Collegis over de leere van Cornelis VViggerts ghegheven heeft boven ghehoort.

Sy segghen wyder: Wy en spreken nu niet van t' verdzach dat d' Euan gelische Kercken in Poolen ende Littouwen / om te bet te moghen bestaen teghen die Iesuyten, Arrianen, Samosetenianen, met malcanderen hebben ghemaecht.

Sy moghender oock wel van wijghen / want de Euan gelische kercken met malcanderen al veel naerder in een gheboelen staen als (Godt betext) de Remonstranten ende hare medehulpers met de getrouwe Leeraers van de Gherefoymeerde kercken: Want sy verclaren by uyt inden Synode vā Turonien: dat de drie bekentnissen des gheloofs de Aul bursche, Beemsche, en Zwitterische, inde vooznaemste hoofstucken vande Chzistelijcke Leere / als vande H. Schziftuere / vanden waren God / vanden Persoon des Soons Gods / zijnde God ende mensche / vande voozsienicheyt Gods / vande Soude / vande Drije wille / vande Wet Gods / vanden Euan gelio / vande Rechtveerdic hmakinghe dooz Chzistum / van het Gheloove / vande Wederghesboozte / vande Alghemeyne Kercke / ende desselbighen eenighe ende opperste hoofft Chzisto / vande Sacramenten / der selber ghetal / eynde / ende ghezupck / vanden stant der Zielen nae de doot / vande Derryssnisse ende het eeuwighe leven over een comen.

Daert dat de Remonstranten met de gherefoymeerde Kercken in allen desen overeenquamē / hoe wepnich souder te disputeren vallen! Maer hoe verre het van daer sy konnen de onpartydighe Lesers / uyt haere menichfuldighe schziften / als oock Pzedicaten / ende daghelijcsche pzooposten ge noechsaem vernemen.

Sy segghen wyder: Wy en allegeren oock de Harmonie aller Euan gelischer confessien niet. Sy moghense oock wel onghallegeert laten. Want in de selve sodanighe dwalinghen niet en werden ghewonden / als by henlieden daghelijcx ghezeyven werden.

Sy beroe hare uyt op het be dzach van Euan gelische kerck in Polen maer ten comt niet ter sie.

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

“

Ende also hebben wy beantwoort vast al' ghene dat de Remonstranten in haer advys aende E. M. Heren Staten achter de conferentie Pag. 434. 435. 436. tot betwinghe van hare ghevoerde Moderatie ingezacht hebben: Ende ghevoont dattet gheen' tot verdedinghe van die gebruyt de Moderatie die wy in dit Tractaetgen bestreden hebben dienstigh kan wesen. Beslypende derhalven dat een sodanige Moderatie als hedendaechs ghedreben wort/ ende boven van ons beschreven is/ niet anders en is als eenen bedrighelijken/onchystmatighen/ ende onghooylofden voozslach/ nerghe anders toe als tot onderdruckinghe der waerheyt/ ende inboeringhe van verscheyden dwalinghen streckende. Daerom wy u te ernstelijker vermanen/dat ghy u vooz de selve te sochvuldijcker wilt wachsten/ten sy dat ghy beyde de waerheyt ende een goede consciencie wilt verliezen.

Hier uyt sult ghy Christelijcke onpartydighe Leser niet beslypen (ghelyck veel licht eenighe quaetwillighe wel sullen doen) dat wy u raden tot partijdicheyt/bitterheyt/quaetwillicheyt/of dierghelijcke. Want wy hebben u gheleert dat ghy den s' wachen in hare s' wachheyt moet te hulpe comen/verdraghen/ende helpen stercke: dat ghy om vzedes wille so veel moet doen/ als eenichsins de waerheyt ende een goede consciencie lijden ean. Dat ghy u ernstlijck moet stellen teghen de valsche Leere: Maer ondertusschen in desen niet handelen nae mensshelijcke passien/na gonst ofte afgonst/maer alleene sien op Godes eere/ende op die stichtinghe uwes naesten/ beiegenende met sachtmoedicheyt den verdoolden/ende trachtende met alle vziendelijchheyt hen (soo het eenichsins kan gheschieden) te winnen ende te rechte te vzenghen: Soo doende sult ghy beyde nae waerheyt ende nae vzedes staen/ ende betrachten die vzedes die de ware vzedes Christi is: Het sept d' Apostel/dat wy vzedes moet en houden/met alle menschen/soo mogelijk is/so veel in ons is.

Hier mede recommandeert hy ons de vzedes op het hoogste/ willen: de dat wy niet alle onse vermoghen daer nae sullen staen. Niettemin gheeft hy ons te kennen/ dat de vzedes somtijds niet ghehouden kan worden: want segghende (soo mogelijk is/ soo vele in u is) gheeft hy te verstaen datiet somtijds niet moghelijck/ end in ons is/ ofte onse macht niet en is.

Even het selve Leeren wy u: De rechte vzedes/ de ware moderatie ende maethoudinghe pussen wy u aen: Met alle moghelijcke blijft moet ghy de vzedes waerjagen: Maer soude de vzedes der waerheyt schadelijck sijn/ laet de vzedes wijche: De vzedes Gods is meerder/ als der mensche. Gods waerheyt ende Eere gaet het alles te boden: Ende dat en is dan niet bitter/partijdich/wisslich sijn/maer met behooyliken ernst vooz het huys des Heeren pieren: Andersins de vzedes te soecken dat de waerheyt ghetrencht worde/ en is niet anders dan op sijn huyshekers ende huerlinghs lauwy te wesen/het welck Gode op het hoogste mis haecht. Want den soedaniighen dreycht hy uyt sijn mont te spouwen. Betracht dan dese ware Christelijcke vzedes ende Moderatie: hatet niet de personen/ maer de dwalinghen/ valsche Leeringhen ende boofheden: beieghent den verdoolden met sachtmoedicheyt/tracht om maleanderen Christo te winnen ende tot kennisse der waerheyt te vzenghen.

Ghy Herders ende Lerers der gemeynte Christi hebt acht op u selven ende op de Leere/blijft hier in volstandich: Want sulcx doende suldy u selfs behouden ende die u hooren: Aert de reyne Leere Christi: wederleght de valsche. Doet neersichtigheyt op u seluen Gode aenghenacem dooz te setten/Arbeyders/die niet beschaemt en worden/ende die het woort der waerheyt recht snyden. Hout vast aen dat getrouwe woort dat na de waerheyt is/op dat ghy meucht vermanen dooz de ghesonde Leere/ende de teghensprekers ouerwinuen: Hebbende in allen desen u ooghe gheslaghen niet op u eyghen Cer ofte profijt/niet volghende u eygen affecten: maer siende alleenlych op Godes Eere/ende den opbouw synder gemeynten: ghedenckende in allen desen dat een dienstknecht niet en moet stryden/maer vriendelyck zyn tot eenen yghelycken/bequaem om andere te leeren/ende quaedt te verdraghden/Ende den genen die tegenstaen met alle sachtmoedicheyt tonder wyfen.

Ghy Oberheden doet neersicheyt om u Bozgerpe in vrede te houden/doch inden waren vrede die in waerheyt bestaet: Verdrucht om vredes wille de waerheyt niet: dyaecht u altyt als voetsker-Heeren der kercken Christi. Denckt dat ghy zyt dienstknechten Godes die eenmael rekenenschap van u bedieninghe sult moeten gheuen: Laet de vrees Godes altyt vooz u ooghen zyn. Helpt bezonderen het rycke Christi/die daer is de Coningh der Coningen ende Heere der Heeren: kuffet Christum den Sone Godes die u ghesonden is/op dat synen toozu niet aen en vrande / ende ghy om comt op den weghe/bezordert de Waerheyt/beschermt de belyders / ende boozstanders van de selue/immuers en verdruchtse/noch en belet hen haren Godes dienst niet. Veneent hen niet de diergherochte vppheyt der conscientien/op dat ghy niet tot eenigher tyt deuonden wordt teghen Godt te stryden.

Ende ghy Christenen int ghemeyn: Belyders vande H. Waerheyt/ Lidtmaten vande ware Ghereformeerde kercke Christi/ laet u niet verleyden met ydele woorden die eenen schijn hebben: Handelt eenvoudelyck inde saecke des Heeren. Weest voorszichtig als Serpenten / ende eenvoudich als Oupuen. Hout vrede onder malcanderen. Mae dat ghy uwe selen ghereynicht hebt inde gehoozsaemheyt der waerheyt/ dooz den Geest/ tot ongeueynsde vzoederlycke liefde/ hebt malcanderen hierichlyck lief wylt repner herten: Wandelende ghelijck het uwe beroepinghe betaemt/daer mede ghy gheroepen zyt met aller ootmoedicheyt/sachtmoedicheyt/lancmoedicheyt/verdraghende malcanderen/ verghueende malcanderen. So onder u is eenighe vermaninghe in Christo/ eenighe vertroostinghe der liefde/ eenighe ghenueynschap des Gheests/so veruult uwe onderlinghe / ende uwer Herderen blytschap: Dat ghy eens ghesinde zyt / eenderleye liefde hebbende/ eenmoedich ende eenderleye geuoelende. Doet niet dooz twyfsinghe/ of ydele eere. Laet den bant der eenicheyt int toestemmen der waerheyt/ dooz dese verkeerde argueringhen niet ghebroken worden. Blyft nder waerheyt stant vastich/ende behout also de eenicheyt des Geests dooz den bant des vredes: Want ghy zyt een lichaem ende een Geest/ ghelijck ghy beropen zyt tot een hope uwer beroepinghe. Laet geen tweedracht onder u ryfen/maer spreect alle eensins / bereuenicht zynde in een zin/ende in een geuoelen. Daer toe wy bidden den Godt der odyr ende

Nede Herders der gemeynte Christi.

1. Tim. 3. 16.

2. Tim. 2. 25

Tit. 1. 9

2. Tim. 3. 24.

Nede Oberheden.

Esa. 49. 23. Psal. 82. 3. 2. Cor. 18. 2

Psal. 2. 12.

Actoz. 5. 29

Nede Christenen int ghemeyn. Colos. 2. 4. Mat. 10. 16. Mat. 9. 36

1. Pe. 1. 22. Epp. 4. 16

Dya. 2. 1. 2.

Epp. 4. 2.

1. Cor. 1. 26

1007819

Het tweede Deel, Van de Moderatie.

eenicheydt/ den Godt der ijdtfaemheyt ende vertroostinghe/ dat hy ons
ghebe dat wy alle eensins onder malcanderen gewoen moghen/ in Chri-
sto Jesu/ op dat wy God ende den Vader onses Heeren Jesu Christi een-
dzachtelijk met eenen monde moghen prysen/ hier in eenicheyt des Ghe-
loofs/ ende hier namaels inde besittinghe van eene ware eeuwige geluck-
salicheydt. Den waren ende eenighen God/ Vader/ Soon/ ende H. Gheest
zy lof prijs ende heerlijckheyt tot inder eeuwichheyt/ Amen.